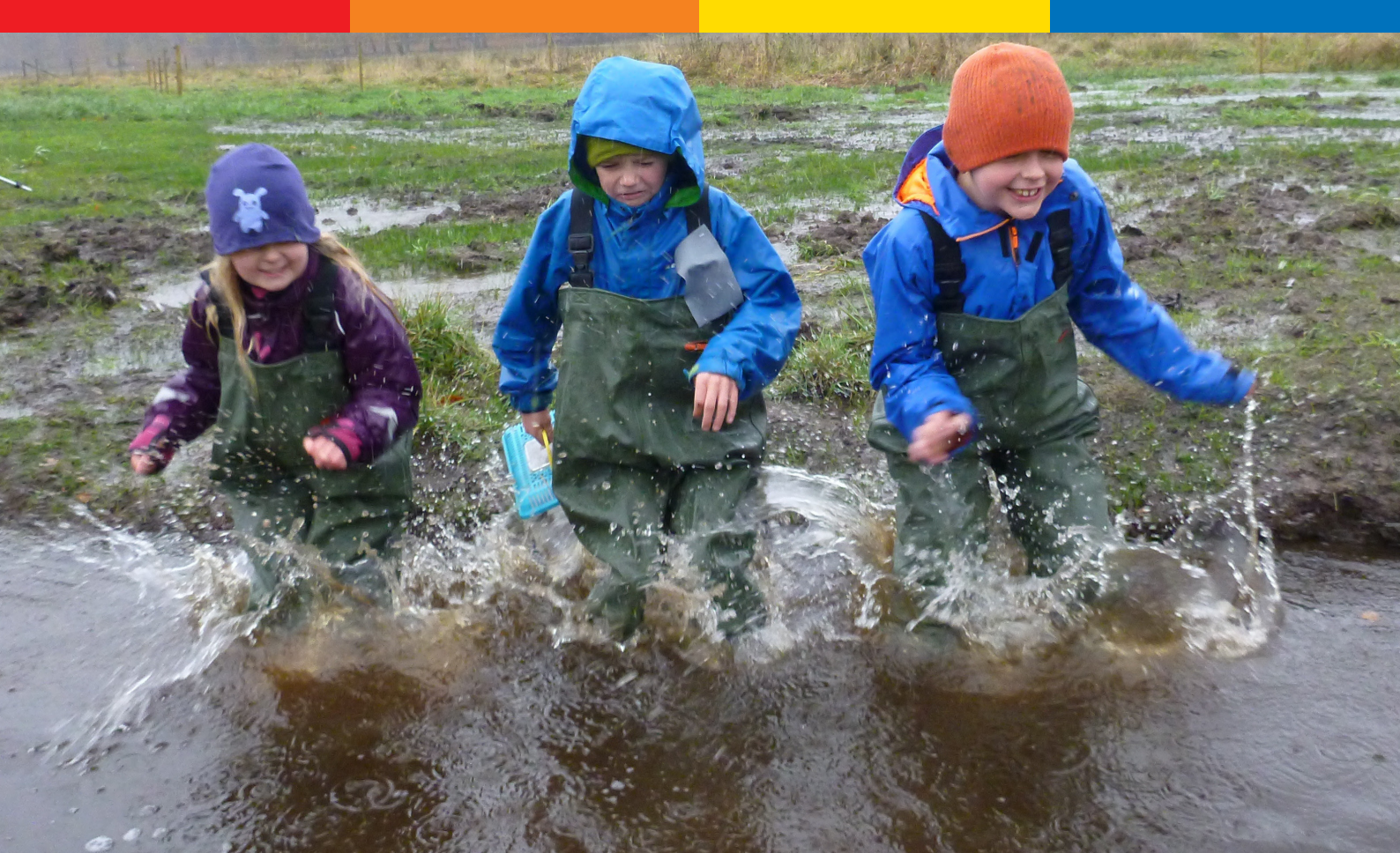

Länsstyrelsen
Skåne

Skånes miljömål – bryr du dig?

Miljötilståndet i Skåne 2014

Titel: Skånes miljömål – bryr du dig?
Utgiven av: Länsstyrelsen Skåne
Redaktörer: Monika Puch och Susanne Åberg
Beställning: Länsstyrelsen Skåne
Miljöavdelningen
205 15 Malmö
Telefon 010-224 10 00
www.lansstyrelsen.se/skane
Copyright: Länsstyrelsen Skåne
Diarienummer: 501-3481-2014
ISBN: 978-91-87423-37-6
Rapportnummer: 2014:03
Layout: Monika Puch och Susanne Åberg
Tryckeri, upplaga: DanagårdLITHO AB, 3 000 ex
Tryckår: 2014
Omslagsbild: Ivan Olsson

Förord

Miljömålsarbetet – vem bryr sig?

Riksdagen beslutade den 28 april 1999 att det skulle finnas femton nationella miljökvalitetsmål för Sverige. I det stora hela har färdvägen för ett hållbart samhälle varit utstakad i nära nog femton år. Hoten och de miljöproblem som vi måste lösa för att komma dit har dock varit kända betydligt längre än så! Redan 1962 slog Rachel Carson i boken *Tyst vår* larm om upplagring av kemiska miljögifter i fågelägg, dioxin i bröstmjolk, bly i spenat, klimatförändringar, utarmning av den biologiska mångfalden, försurning, övergödning. Samtidigt som vi löpande upptäcker nya problem, till exempel utslaget fiske i Hanöbukten, sterilitet, behovet av klimatanpassning.

Samma år som riksdagen antog miljökvalitetsmålen började vi på allvar oroa oss för millenieskiftet och vad som skulle hända inom IT-området. Många var de förstå-sig-påare som höll föreläsningar och erbjöd sina tjänster för vad och hur det offentliga, näringslivet och du som privatperson behövde göra för att klara dig. Vad hände? Nära nog ingenting. Det som har hänt sedan millennieskiftet är att vi haft en enorm teknikutveckling av nya, smarta och innovativa IT-lösningar som skapat arbete, möjligheter att jobba på distans, att lösa de mest vardagliga problem som att handla, läsa tidningen, samtala med kompisar, betala räkningar etc. via det digitala mediet.

Frågan är vad som krävs för att vi ska lyckas lika väl inom miljöområdet? Hur drar vi nytta av innovationerna inom IT-området för att lösa morgondagens miljöproblem? Hur vänder vi dagens miljöhot till att bli en utmaning för beslutsfattare, uppfinnare och tekniker så att vi inom ett decennium kan skörda frukterna av våra framgångar – en hållbar utveckling till gagn för våra barn och barnbarn, gröna jobb, hälsa och välmående?

För att lyckas krävs en kombination av kompetens, vilja och mod. I dagens kunskapsamhälle kan ingen säga att de inte känner till miljöhotet. Inte heller tror jag att någon önskar ställa sig upp och säga till till sina barn och barnbarn ”jag vill inte”. Nej, det handlar sannolikt enbart om mod! Mod att förändra sina egna levnadsvanor. Mod att ifrågasätta nuvarande livsstil. Mod att våga göra nytt!

Vågar du bry dig? Har du mod att visa vägen? Jag hoppas det, för våra barn och barnbarns skull.

Länsstyrelsen i Skåne län 14 februari 2014

Annelie Johansson
Miljödirektör

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.”

Sveriges riksdag

Annelie Johansson, miljödirektör på Länsstyrelsen Skåne. Foto: Michael Hedlund.

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Stora utmaningar för att nå miljömålen	6
MÅLBEDÖMNINGAR	10
Begränsad klimatpåverkan.....	12
Frisk luft.....	15
Bara naturlig försurning	18
Giftfri miljö	21
Skyddande ozonskikt	24
Säker strålmiljö.....	26
Ingen övergödning	29
Levande sjöar och vattendrag	32
Grundvatten av god kvalitet	35
Hav i balans samt levande kust och skärgård	37
Myllrande våtmarker	40
Levande skogar.....	43
Ett rikt odlingslandskap	46
God bebyggd miljö	49
Ett rikt växt och djurliv	52
SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN	55
Nordvästra Skåne på väg mot mindre avfall	56
Skärpta miljökrav på gamla vattenkraftverk i Skåne.....	59
Hur får vi grundvattnet att räcka vid ett ändrat klimat?.....	60
Resan mot ett friskare Östersjön börjar i Fyledalen med målar- musslans hjälp	62
Bli fossilbränslefri på sex år!.....	64
PROEFF – hjälp för både kommuner och företag.....	66
Är du plastmedveten?.....	68
Våga fråga! Om kommunal miljötillsyn som ett verktyg inom kemi- kalieområdet.....	70
Statistik.....	72
Referenser.....	78
Tidigare rapporter i serien Miljötilståndet i Skåne.....	83

Stora utmaningar för att nå miljömålen

Länsstyrelsens webbsidor om miljömålen:
www.skanesmiljomal.info

Aktuella regionala miljömål:
www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/de-skanska-miljomalen/Pages/index.aspx

Skånska åtgärder för miljömålen 2012-2016 finns att ladda ner på
www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/publikationer/2012/Pages/skanska-atgarder-for-miljomalen.aspx

Mer information om åtgärderna:
www.skanskaatgarderformiljomalen.se

De svenska miljömålen är mycket ambitiösa. För ambitiösa tycker en del när den årliga uppföljningen visar att vi bara når ett av miljö-kvalitetsmålen till år 2020. Målen är satta utifrån naturens förutsättningar och är därför inte förhandlingsbara om vi vill skapa en långsiktig hållbar samhällsutveckling.

För att nå målen krävs en samhällsomställning som bidrar till att lösa de stora miljöutmaningar vi ser på global, nationell och regional nivå. För Skånes del krävs hållbarare transporter, ökad hänsyn till hav, sjöar och vattendrag, bättre hushållning med mark- och vattenresurser, ökat skydd av natur- och kulturarv, samt en mer hållbar konsumtion. Lyckas vi med denna omställning finns det goda förutsättningar för en bra livsmiljö för oss själva, våra barn och barnbarn.

Miljömålen kommer inte att nås till år 2020

Riksdagen har beslutat om 16 nationella miljö-kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i miljön som ska nås till år 2020 i Sverige. 15 av dessa mål är relevanta för Skåne. Länsstyrelsen följer årligen upp miljö-kvalitetsmålen och rapporterar utvecklingen till Naturvårdsverket. Uppföljningen syftar till att följa och kommunicera utvecklingen i miljön samt förse regeringen med underlag till budgetpropositionen.

Länsstyrelsen bedömer att det inte är möjligt att nå tretton av femton miljö-kvalitetsmål till år 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. För *Säker strålmiljö* görs bedömningen att målet är nära att nås förutsatt att planerade styrmedel beslutas och får effekt. För att nå målet krävs framförallt åtgärder för att minska exponeringen av UV-strålning från solen och därmed risken för nya hudcancerfall. Precis som tidigare år är det endast *Skyddande ozonskikt* som bedöms nås med idag redan vidtagna och planerade åtgärder. Avregleringen av ozonnedbrytande ämnen har haft effekt och ozonskiktet väntas börja återhämta sig före år 2020. Den regionala målbedömningen överensstämmer i stort med den nationella, dock bedöms utvecklingen för flera miljö-kvalitetsmål mer negativt i Skåne.

Längre fram i denna rapport kan du läsa bedömningen för respektive miljö-kvalitetsmål.

Nya regionala miljömål

Länsstyrelsen beslutade under år 2013 om nya regionala miljömål. Samtidigt avfördes de tidigare regionala delmålen. Det är en anpassning till nationella förändringar i målstrukturen där delmålen ersatts med nya etappmål som i större utsträckning är målövergripande och inriktade på förändringar som behöver ske i samhället för att nå miljö-kvalitetsmålen. Genom beslutet om nya regionala miljömål vill Länsstyrelsen förtydliga att det övergripande generationsmålet, miljö-kvalitetsmålen och nationella etappmål ska vara vägledande för det regionala miljöarbetet och det miljö-tillstånd som ska uppnås i länet.

Utmaningar för det skånska miljöarbetet

Uppföljningen av miljömålen visar att utmaningarna är stora om vi ska skapa en hållbar utveckling i Skåne. Mycket bra miljöarbete pågår och det finns ett stort engagemang hos offentliga verksamheter, näringsliv och enskilda individer. Kunskapsläget är tämligen gott. Vi vet vad vi behöver göra, vilka vägval som måste till för att vi ska förändra samhället och vår egen livsstil samt vad som händer om vi likt strutsen stoppar huvudet i sanden. I det regionala åtgärdsprogrammet för miljö kvalitetsmålen 2012-2016, *Skånska åtgärder för miljömålen*, lyfter Länsstyrelsen fram prioriterade åtgärder för länets aktörer för att möta de gemensamma utmaningar vi ser för miljöarbetet i Skåne.

Hållbara transporter i Skåne

Få områden påverkas och påverkas tydligare av globalisering och urbanisering än transportområdet. Transportbehov, resmönster och godsflöden förändras och en ökad mobilitet i världen innebär att människor och varor får större rörelsefrihet och nya möjligheter. Men ökningen innebär också stora globala och lokala problem i form av utsläpp av luftföroreningar och klimatgaser, trängsel, trafikolyckor och kostnader för vägar och trafiksystem. *Hållbara transporter* handlar om att möta utmaningar inom transport- och miljöområdena och om omställning till ett resurseffektivt och fossilfritt samhälle.

I Skåne sker många projekt och aktiviteter som bidrar till hållbara transporter. Projekt gällande resefria möten, mobility management, bilpooler, cykelvägar, kollektivtrafikutveckling, biogasutbyggnad, innovativt transporter och logistiklösningar, hållbara distributionssystem för dagligvaror via e-handel, CyCity och eldistribution i hamnar är några exempel. Nu gäller det att ta alla goda exempel och nyttja dem som norm för den fortsatta samhällsutvecklingen.

Hållbar mark- och vattenanvändning i Skåne

Befolkningstillväxten i länet innebär ett ökat tryck på de begränsade naturresurserna som finns tillgängliga och som vi är beroende av för att producera livsmedel, rent dricksvatten, råvaror och erbjuda rekreativ möjligheter. En utglesad bebyggelsestruktur för att tillgodose behovet av bostäder och verksamhetsområden leder till ökade klimatutsläpp från transporter och påtagliga markanvändningskonflikter mellan exploatering och bevarande av natur- och kulturvärden. Detta gäller främst i den sydvästra delen av länet där vi har landets bästa jordbruksmark och en växande befolkning.

Skyddet för våra dricksvattenresurser måste stärkas. Idag har endast 27 procent av länets grundvattentäkter fastställda skyddsområden enligt miljöbalken och bekämpningsmedelsrester har påträffats vid provtagning i en tredjedel av grundvattentäkterna. Vidare finns det gamla synder i form av förorenad mark från nedlagda industriverksamheter och sopptippar. Mer än 6 000 potentiellt förorenade områden har pekats ut i Skåne.

Inom området *hållbar mark- och vattenanvändning* pågår ett stort antal nationella utredningar med förslag på förändringar av lagstiftning, nya styrmedel och strategier för fortsatta åtgärder, som Miljömålsberedningens strategier för långsiktigt hållbar markanvändning av jordbruksmark respektive skogsmark, strategier för en sammanhållen vattenpolitik samt strategier för giftfri miljö.

Kommunernas översiktsplaner är de markanvändningsplaner som tillsam-

Lästips Hållbara transporter

Skånska erfarenheter av hållbart resande: Skåne visar vägen.
www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/nyheter/2013/broschyr_skane_visar_vagen.pdf

Ett axplock av goda exempel från olika kommuner finns på:

www.energimyndigheten.se/Offentlig-sektor/uthallig-kommun/Goda-exempel/

www.hallbarstad.se/projects

www.hallbarastader.gov.se/Bazment/hallbarastader/sv/delegationsrapportregering.aspx

publikationswebbutik.vv.se/upload/5899/100098_hallbart_resande.pdf

CyCity är ett svenskt forskningsprogram med syfte att öka kunskapen om cykelplanering och cyklisters preferenser. www.cycity.se

Lästips Hushållning med mark- och vattenresurser samt Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag:

Miljömålsberedningens strategier, om bland annat vattenpolitik, markanvändning och giftfri miljö:

www.sou.gov.se/sb/d/17400/a/213587

Skånska kommuners åiterrapportering av Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram – Sammanställning 2012:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/publikationer/2013/Pages/skanska-kommuners-rapportering.aspx

Föreordade områden:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/verksamheter-med-miljopaverkan/ebh/Pages/index.aspx

Målarmusslans återkomst, *Unio crassus* för life: www.ucforlife.se

Lästips Skydd av natur- och kulturmiljöer:

Skånes arbete med skydd av natur:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/default.aspx

Synliggöra värdet av ekosystemtjänster — Åtgärder för välfärd genom biologisk mångfald och ekosystemtjänster, SOU 2013:68: www.regeringen.se/sb/d/16982/a/226192

Nagoyaplanen

År 2010 hölls ett FN-möte om biologisk mångfald i Nagoya, Japan. Resultatet blev en vision med mål för att rädda den biologiska mångfalden till år 2020, kombinerat med ett åtgärdsprogram.

mans med långsiktiga vattenförsörjningsplaner kan möjliggöra de förändringar som krävs för en mer hållbar mark- och vattenanvändning i länet. Kommunerna behöver utifrån realistiska befolkningsprognoser fortsätta utveckla sin översiktplanering, ta ett större ansvar i planeringen av tätorter och öka den regionala samverkan.

Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag är viktiga för olika växt- och djurarter – den biologiska mångfalden. Även vi människor har nytta och nöje av dem; vi fiskar, åker båt, badar, utviner dricksvatten och vattenkraft. Många växt- och djurarter är beroende av att vattendragen får flöda fritt och att vattenståndet kan variera naturligt. Detta kan komma i konflikt med vår önskan att bygga nära stranden eller reglera vattenflödet för kraftverkens behov. I vissa områden måste vi skydda vattenmiljöerna från sådana verksamheter och från negativ påverkan från jord- och skogsbruk. Det är emellertid inte bara naturlivet som behöver skydd utan även vissa kulturmiljöer i eller nära vatten, till exempel gamla kvarnar eller hyttor.

I Skåne sker många aktiviteter som bidrar till ett ökat hänsynstagande till våra hav, sjöar och vattendrag, bland annat översyn av det utvidgade strandskyddet, omprövning av äldre vattendomar, anläggning av dammar, våtmarker, skydds zoner och omlöp, biogasproduktion från alger, flödesutjämning, vattenrening med mera.

Skydd av Skånes natur- och kulturmiljöer

Påverkan på natur- och kulturmiljöer är betydande i vårt tätbefolkade och jordbruksintensiva län. Skåne har flest antal växt- och djurarter i landet, men här har också flest arter dött ut. Bevarade natur- och kulturmiljöer och minskad fragmentering av landskapet är inte bara viktiga för den biologiska mångfalden utan även för oss människor. De över tre miljoner människor som besöker Skånes nationalparker, natur- och kulturresevat varje år är ett tydligt bevis för detta. Minskad biologisk mångfald tillsammans med klimatförändringar och främmande arter påverkar naturens möjligheter att leverera de ekosystemtjänster som vi är beroende av, vilket får konsekvenser för vår hälsa, livskvalitet och ekonomi.

Ett viktigt sätt att bevara biologisk mångfald och värdefull natur är att skydda områden. I Skåne finns tre nationalparker, 272 naturreservat och ett kulturresevat. 3,6 procent av landytan och 7 procent av den marina miljön är långsiktigt skyddad. Det globala bevarandemålet, enligt *Nagoyaplanen*, uttrycker att minst 17 procent av landområdena och sötvattensområdena samt 10 procent av hav- och kustområdena ska vara bevarade senast år 2020. Förutom *skydd av natur- och kulturmiljöer* pågår arbete med att återskapa och restaurera livsmiljöer för biologisk mångfald som sandmarker, vattendrag, våtmarker, ängs- och betesmarker och röjning av skyddsvärda träd.

Hållbar konsumtion i Skåne

Mat som är bra för klimatet är också bra för hälsan. Konsumtionen av livsmedel står för en femtedel av växthusgasutsläppen från vår totala konsumtion. Men det är fullt möjligt att halvera klimatpåverkan genom att ändra våra matvanor. Det finns många vägar till en klimatsmart kost. Man kan minska sitt

matsvinn, äta mer säsonganpassat, äta mer grönsaker och baljväxter samt välja kött med omsorg (närproducerat och betesdjur). Det går också att minska växt-
husgasutsläppen vid produktionen av livsmedel, till exempel genom att gödsel
rötas till biogas eller att fossila bränslen ersätts med förnybara.

Genom att välja ekologiska livsmedel minskar också användningen av kemi-
kalier i jordbruket samtidigt som den biologiska mångfalden främjas. Flera
skånska kommuner ligger i topp vid en nationell jämförelse av inköp av ekolo-
giska livsmedel. Redan år 2012 nådde vi det regionala målet för inköp av ekolo-
giska livsmedel i offentlig sektor på 25 procent. Efterfrågan på ekologiska livs-
medel är fortsatt stark och ökar betydligt snabbare än produktionen.

I slutet av denna rapport beskrivs ett antal goda exempel på åtgärder och pro-
jekt som på olika sätt bidrar till att möta de miljöutmaningar vi står inför och
ökar förutsättningarna att nå miljömålen i Skåne.

Lästips Hållbar konsumtion:

Hur liten kan livsmedelskonsumtionens kli-
matpåverkan vara år 2050?

[www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/
trycksaker/Pdf_ovrigt/ovr296_1.pdf](http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/ovr296_1.pdf)

Mer om ekologisk odling:

ec.europa.eu/agriculture/organic/home_sv

Målbedömningar

På kommande sidor finns Länsstyrelsen Skånes bedömningar av möjligheten att nå respektive miljökvalitetsmål i tid

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen gör årligen regionala uppföljningar av miljökvalitetsmålen. Bedömningarna ger underlag till den nationella miljömålsuppföljningen, och tillsammans ger bedömningarna regering och riksdag underlag för sina beslut.

Bedömningarna är gjorda av Länsstyrelsens och Skogsstyrelsens (målet *Levande skogar*) experter inom respektive sakområden och följer Naturvårdsverkets riktlinjer för hur bedömning ska ske.

Bedömningarna följer en viss struktur. Under *Läget idag* är tidsperspektivet det gångna året, och innehållet avser miljötillstånd och insatser i samhället. Har inget hänt det senaste året så ska det konstateras. Under *Kommer vi att nå målet?* är tidsperspektivet de senaste två-tre åren, och innehållet avser insatsernas effekt i miljön och bedömning av utvecklingen i miljön. Det finns också möjlighet att kortfattat ange de mest angelägna insatserna för att uppnå målet.

För målen *Begränsad klimatpåverkan*, *Skyddande ozonskikt* och *Säker strålmiljö* görs ingen regional bedömning av om målet kommer att nås, däremot en regional *analys* som i övrigt görs på precis samma sätt.

Samtliga bedömningar och analyser är gjorda under hösten 2013. Inför publiceringen av den här rapporten under början av 2014 har viss detaljuppdatering gjorts, till exempel kring beslut om bidrag där förändringar blivit kända efter att bedömningarna beslutades i november 2013. Texterna kan därför skilja sig något från de som publicerats på www.skanesmiljomal.info och www.miljomal.se.

Ja

Miljökvalitetsmålet nås med i dag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020.

Nära

Miljökvalitetsmålet är nära att nås. Det finns i dag planerade styrmedel som beslutas före 2020.

Nej

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel.

Utvecklingen i miljön är positiv.

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

Utvecklingen i miljön är negativ.

Tillräckliga underlag för bedömning av utvecklingen i miljön saknas.

Sammanfattande tabell

Miljökvalitetsmål	Bedömning	Sammanfattning av läge och analys
Begränsad klimatpåverkan *	Nej 	Skånes växthusgasutsläpp har minskat med en femtedel sedan 1990. De senaste åren har minskningen avstannat, främst beroende på ökad andel naturgas i energiförsörjningen samt ökade transporter. För att nå målet krävs kraftiga svenska och internationella åtaganden och förverkligandet av dessa.
Frisk luft	Nej 	Halterna av luftföroreningar är i stort sett oförändrade och utsläppen har till och med ökat för vissa föroreningar som exempelvis PM2,5. Omställning till mer miljövänliga transporter samt teknikutveckling och användande av bästa möjliga teknik i större omfattning är viktiga åtgärdsområden i länet.
Bara naturlig försurning	Nej 	Sjöar, vattendrag, skogsmark samt växter och djur skadas av den försurning som drabbar landskapet. Svavel- och kväveutsläpp samt skogsavverkning är drivkrafter i försurningsprocessen. Utvecklingen är överlag positiv men drabbade ekosystem uppvisar ännu starka, negativa effekter.
Giftfri miljö	Nej 	Trots vissa åtgärder lokalt och regionalt bedöms miljömålet inte att nås till 2020. Detta beror dels på att tillräckliga styrmedel inte hinner komma på plats och dels på att återhämtningstiden är lång. Även de lokala och regionala insatserna behöver öka för att nå målet på sikt.
Skyddande ozonskikt *	Ja 	Vid mitten av 1900-talet började ämnen som har en nedbrytande effekt på ozonskiktet att tillverkas och släppas ut och det ledde till omfattande problem. Tack vare effektiv reglering genom lagstiftning har problemen i princip lösts i Sverige. Ozonskiktet väntas börja återhämta sig före 2020.
Säker strålmiljö *	Nära 	För att nå miljökvalitetsmålet behöver framför allt åtgärder som leder till minskad exponering av UV-strålning genomföras. Viss osäkerhet råder kring elektromagnetiska fält och hur dessa påverkar oss människor.
Ingen övergödning	Nej 	Övergödningssituationen är allvarlig i Skåne. Andelen jordbruksmark är stor och avloppen många samtidigt som den fysiska påverkan på våra vatten är utbredd. Åtgärdsbehovet är mycket stort samtidigt som storleken på olika finansieringskällor, såsom våtmarksstöd och LOVA-bidrag, ständigt är osäker.
Levande sjöar och vattendrag	Nej 	Livsmiljöer och arter har förstörts eller skadats av bland annat exploatering, rensningar, vattenuttag och bekämpningsmedel. Skydd av sjöar och vattendrag har inte prioriteras. Åtgärdsarbetet bromsar in.
Grundvatten av god kvalitet	Nej 	Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne men vattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter och på sina håll råder konkurrens om vattnet. Grundvattnet behöver beaktas mer och ges större tyngd inom samhällsplanering, tillsyn, tillståndsgivning och vattenförvaltning.
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Nej 	Skånes havsmiljö har länge påverkats av utfyllnader, tät sjötrafik, för högt fiskeuttag och för hög näringsämnesbelastning. Kunskapsluckor och brister i övervakning försvårar uppföljning av miljötillståndet och riktade miljöåtgärder. Nationella prioriteringar och internationella regler krävs.
Myllrande våtmarker	Nej 	Våtmarker har försvunnit eller skadats av utdikning och annan mänsklig påverkan. Ökad hänsyn behövs inom jord- och skogsbruk. Fortsatt återskapande av våtmarker är viktigt. Skötsel av hävdgynnade våtmarker är avgörande för bevarandet av hotade arter och skyddsarbetet av våtmarker behöver fortsätta.
Levande skogar	Nej 	Skogen är en viktig resurs som brukas intensivt i länet vilket påverkar värdefulla skogsmiljöer negativt. Tillståndet i länets skogar varierar och det krävs fortsatt utveckling av miljöhänsynen i skogsbruket samtidigt som ytterligare bevarandeinsatser krävs.
Ett rikt odlingslandskap	Nej 	Den totala åkerarealen har minskat på grund av rationalisering och tätortsutbyggnad. Antalet småbiotoper och landskapselement har minskat liksom arealen betesmarker och slätterängar. Det krävs samverkande insatser för landsbygdsutveckling för att stoppa den negativa trenden.
God bebyggd miljö	Nej 	Hushållning med mark och vatten är mycket aktuellt i Skåne och miljöfrågorna behöver integreras i länets fysiska planering. Flera kommuner planerar för en utglesad bebyggelse och markanvändningskonflikter mellan exploatering och bevarande av natur- och kulturvärden är påtagliga.
Ett rikt växt- och djurliv	Nej 	Fragmentering av habitat i landskapet fortsätter, negativ påverkan på naturen är fortfarande hög, hotade arter blir allt sällsyntare och återhämtningstakten för biologiska värden är lång. Ska förlusten av biologisk mångfald hejdas måste alla verksamheter som påverkar denna trend ta sitt ansvar.

* För målen *Begränsad klimatpåverkan*, *Skyddande ozonskikt* och *Säker strålmiljö* görs ingen regional bedömning av om målet kommer att nås, däremot en regional analys som i övrigt görs på precis samma sätt.

Begränsad klimatpåverkan

Skånes växthusgasutsläpp har minskat med en femtedel sedan 1990. De senaste åren har minskningen avstannat, främst beroende på ökad andel naturgas i energiförsörjningen samt ökade transporter. För att nå målet krävs kraftiga svenska och internationella åtaganden och förverkligandet av dessa.

Nej

”Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.

Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.”

Läget idag

Klimatförändringarna är ett globalt miljöproblem med en stor variation av lokala och regionala konsekvenser. Att övervaka konsekvenserna är komplicerat eftersom konsekvenserna sällan märks mest där utsläppskällorna finns. På samma vis blir det svårt att bedöma hur länets insatser bidrar till att uppnå miljömålets preciseringar, det vill säga tvågradersmålet respektive målet om högst 400 miljondelar koldioxidekvivalenter i atmosfären. Istället beskrivs här vilka åtgärder som genomförts inom några viktiga områden.

Biogas

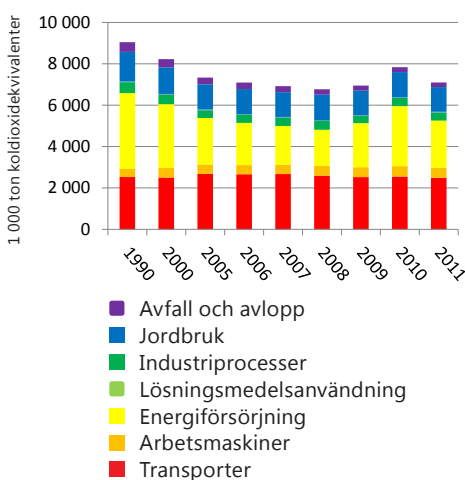
Ett av dessa områden är biogasutveckling. De skånska förutsättningarna för biogasproduktion är goda, intresset är stort och det finns en bred samsyn i länet. Det skånska målet för biogasproduktion är satt till 3 terawattimmar (TWh) vilket ska uppnås till år 2020. I dagsläget är länets totala biogasproduktion cirka 0,3 TWh. Skånes färdplan för biogas som samlar länets biogasaktörer kommer inom kort att revideras, med skarpare åtgärder. (Se även statistik på sidan 74.)

Effektivare energianvändning

Ett annat viktigt område är effektivare energianvändning. De flesta av länets kommuner arbetar systematiskt med energieffektiviseringsåtgärder i sina egna verksamheter. Av länets 33 kommuner har 28 ansökt om det statliga stödet till energieffektivisering i kommuner och landsting.

Projektet *PROEFF* innebär kompetenshöjning av skånska miljöinspektörer samt energi- och klimatrådgivare så att de i sin tur ska kunna förmå företagen på sin ort att energieffektivisera, med miljöbalken som grund. Projektet drivs av Länsstyrelsen Skåne i samarbete med Energikontoret Skåne. Resultaten är goda och under 2014 startar *PROEFF*:s tredje fas. (Läs mer om *PROEFF* på sidan 66.)

Länets totala energianvändning har legat på ungefär samma nivå de senaste 15 åren. Många prognoser pekar på en ökad energianvändning framöver. Med största sannolikhet överskuggas insatser för energihushållning av ekonomiska effekter. Energianvändning kan även ställas i relation till vår produktion. Måttet energieffektivitet visar hur mycket energi som används per enhet bruttoregionalprodukt. När inflationsutvecklingen räknas bort har Skånes energiintensitet minskat med 26 procent sedan år 1990.

Utsläpp av växthusgaser (1 000 ton koldioxidekvivalenter) i Skåne mellan 1990 och 2011 fördelat på sektorer. Källa: www.miljomal.se.

Transporter

Utsläppen från transporter har knappt förändrats sedan år 1990, och utsläppen från både tunga och lätta lastbilar ökar. Den totala vägtrafiken i Skåne förväntas öka på grund av bland annat befolkningsökning och ökad transittrafik. Det finns en stor potential att minska utsläppen genom till exempel medveten fysisk planering. De skånska kommunerna har börjat arbeta med sin fysiska planering för att minska utsläppen från transporter, och samarbetar i vissa fall mellan kommungränserna. Några skånska kommuner har tagit initiativ för att minska den tunga trafiken genom att samordna varutransporter till kommunala verksamheter.

Förnybar el

Ökad produktion av förnybar energi är viktigt för länets klimatpåverkan. Skånes anläggningar för förnybar elproduktion har en installerad total effekt av nära 1 000 megawatt (MW), vilket motsvarar sju procent av Sveriges certifierade produktion av förnybar el. Vindkraftsutbyggnaden i Skåne fortsätter att öka och Skåne är det län som producerar mest vindkraftsel efter Västra Götaland, 465 MW mot 646 MW installerad effekt. Även en ökad användning av biobränsle i kraftvärmeverk är viktigt och flera kommuner i länet planerar för nya biobränslepannor.

Analys

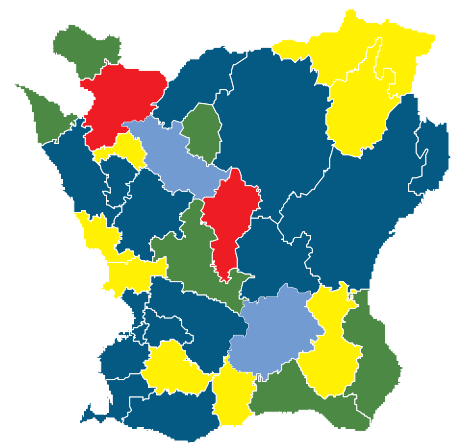
Människans utsläpp av växthusgaser fortsätter att öka och framförallt är det vår användning av fossila bränslen som är problematisk. Det är främst länder med hög ekonomisk tillväxt som ökar sina utsläpp, även om flera länder samtidigt satsar på förnybar energi.

För att nå målet krävs kraftfulla internationella åtaganden och förverkligandet av dessa. Ambitionsnivån behöver öka i ett nytt internationellt klimatavtal. Sverige är ett litet land men vi kan göra en viktig insats genom att driva på den internationella utvecklingen och visa på lösningar.

Sedan år 1990 har Skånes totala utsläpp av växthusgaser minskat med cirka en femtedel. En orsak är att privathushållen i stor utsträckning ersatt sina oljepannor med biobränslepannor eller värmepumpar. Andra orsaker är nedläggning av försvarsmaktens anläggningar och jordbrukets minskade djurhållning.

Förutsättningarna för ett fortsatt aktivt klimatarbete i Skåne är goda. Det finns framstående miljöteknikföretag, och flera kommuner i länet bedriver ett aktivt klimat- och energiarbete. Till exempel utgör skånska kommuner en femtedel av medlemmarna i föreningen *Sveriges klimatkommuner*.

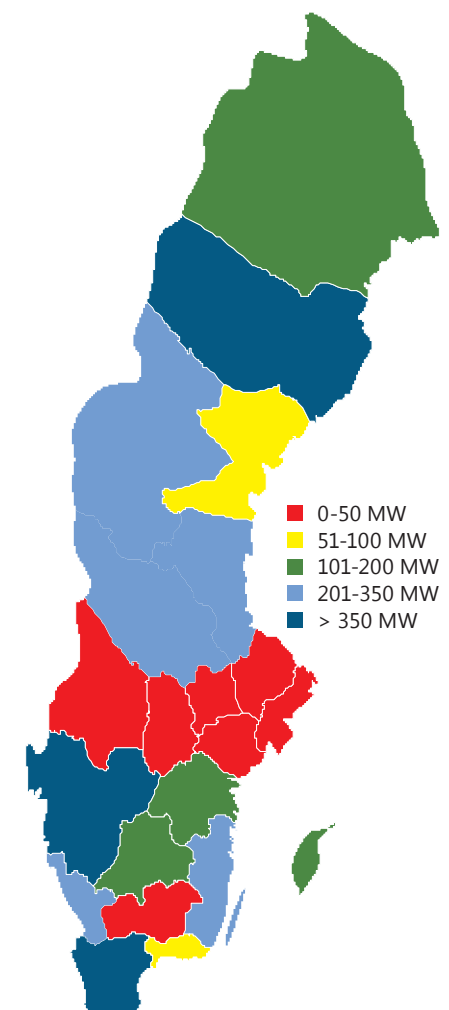
Under 2010-2013 har Skåne haft regeringens uppdrag att vara *Pilotlän för grön utveckling*. Under pilotlänsperioden har Skåne analyserat och kommenterat ett dussin förslag till nya eller förändrade styrmedel inom klimat- och energiområdet, och däri ofta påpekat att styrmedlen är otillräckliga för att Skåne ska kunna bidra till att Sverige förverkligar de nationella klimatmålen. Den identifierade bristen i de nationella styrmedlen för minskad klimatpåverkan och energiomställning är att grundförutsättningarna särskilt för start och drift av förnybar energiproduktion är olönsamma, oförutsägbara, eller bådadera. Det samma gäller identifierade åtgärder för energieffektivisering, som förblir po-

- Ja, kommunomfattande
- Ja, del av kommun
- Nej, men arbete pågår
- Nej
- Ej svar

Förekomsten av program för att främja miljöanpassade transporter och minskat transportbehov i de skånska kommunerna år 2013.

Källa: www.miljomal.se.

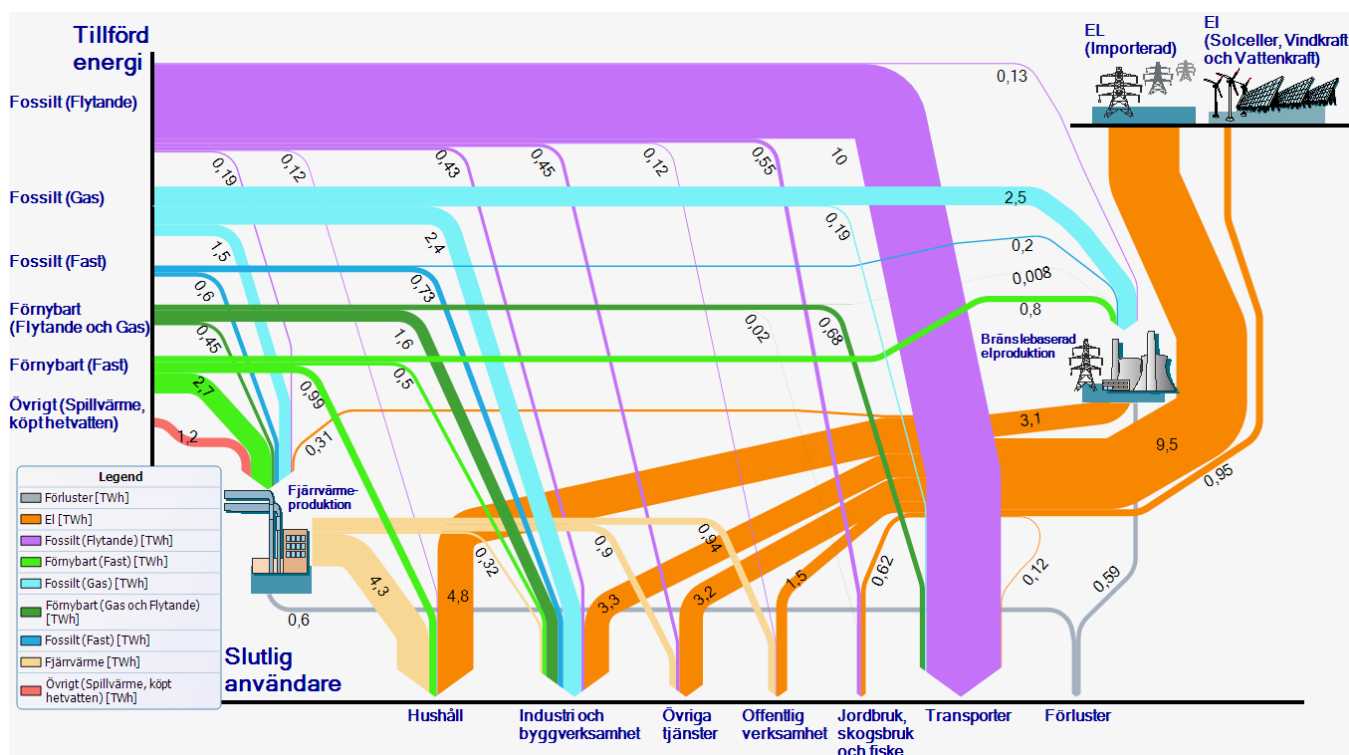

Vindkraftsel. Installerad effekt i länet år 2012.
Källa: *Energimyndigheten, Vindkraftsstatistik 2012 (ES 2013:01)*.

tentialer eftersom det rådande energipriset är ett otillräckligt styrmedel. I förhållande till de nationella styrmedlen är de statliga stöd som finns, till exempel stöd till jordbrukare för biogasproduktion och stöd till installation av solceller, ologiska och minst sagt suboptimala. Utmaningen är det underskott på genomförande som råder inom klimat- och energiområdet. Skånes regionala *klimat- och energistrategi* har uppdaterats under 2013.

Sankey-diagram över energiflöden (TWh) i Skåne 2010.

År 2010 var den totala bruttotillförseln av energi 39,6 TWh och den totala slutliga energianvändningen 38,4 TWh.

Sankey-diagram

Ett så kallat Sankey-diagram är ett slags flödesdiagram där pilarnas storlek representerar varje flödes storlek. Figuren ovan visualiserar olika flöden av energi i Skåne under 2010.

Tillförd energi visas på vänster sida i diagrammet. Den tillförda energin används antingen i fjärrvärme- och elproduktionen eller direkt av slutlig användare.

Slutlig användare visas i nederkanten av diagrammet. Dessa sektorer står för den slutliga energianvändningen i länet.

Bränslebaserad elproduktion i Skåne består av kraftvärmeverk, industriellt mottryck och övrig värmekraft. I Sankey-diagrammet särskiljs värmeproduktionen och elproduktionen i kraftvärmeverk.

Fjärrvärmeproduktion sker i både värmeverk och kraftvärmeverk. I Sankey-diagrammet särskiljs värmeproduktionen och elproduktionen i kraftvärmeverk.

El (Importerad) är den el som produceras utanför Skåne.

El (Solceller, Vindkraft och Vattenkraft) visar den regionala elproduktionen från dessa produktionstyper.

Förluster visar på de omvandlingsförluster som sker i fjärrvärmeproduktionen och den bränslebaserade elproduktionen.

Frisk luft

Halterna är i stort sett oförändrade och utsläppen har till och med ökat för vissa föroreningar som exempelvis PM_{2,5}. Omställning till mer miljövänliga transporter samt teknikutveckling och användande av *bästa möjliga teknik* i större omfattning är viktiga åtgärdsområden i länet.

Nej

Läget idag

Luftkvalitet

Mätningar i Skåne visar på att preciseringen för *Bensen* överskrids vid de flesta stationer. Nedre utvärderingströskeln för miljökvalitetsnormen för luft (NUT) överskreds vid senaste mätningarna i Helsingborg och Bromölla och Lund.

Mätningar av *Bens(a)pyren* i Skåne visar på ett överskridande av preciseringarna men normen klarar sig. Överskridande av NUT har uppmätts i Kristianstad och Landskrona. Överskridande av övre utvärderingströskeln (ÖUT) har uppmätts i Landskrona.

Butadien mättes senast 2008 i länet (Malmö) och preciseringen klarades precis. Troligen överskrids preciseringen lokalt nära föroreningskällor.

Formaldehyd mättes senast 2008. Flera kommuner faller under lagstiftningen om kontroll av miljökvalitetsnormer och måste därför mäta.

Alla mätningar av *partiklar PM_{2,5}* under år 2012, utom vid bakgrundsstationen vid Vavihill och i Burlöv, överskrider preciseringen för årsmedelvärdet men alla klarar miljökvalitetsnormen.

De mätningar som gjorts sedan 2010 av *partiklar PM₁₀* på dygnsbas visar att preciseringen och NUT överskrids vid bakgrundsstationen. Vid de mest utsatta platserna tangeras normen. Under 2012 klarades preciseringen för årsmedel vid bakgrundsstationen. Vid gaturumsmätningar ligger halterna vanligen mellan NUT och ÖUT.

Det finns endast ett fåtal mätningar av *marknära ozon* med tidsupplösning som stämmer överens med precisering eller miljökvalitetsnorm. Aktuell utvärdering av preciseringen kan därför inte göras.

Preciseringen för *Ozonindex* överskrids både i bakgrundsmiljöer och i tätortsmiljöer. Generellt kan nämnas att episoder med höga halter blir färre i länet men medelhalterna ökar sakta.

Kvävedioxidhalterna överskrider miljökvalitetsnormen på två platser i Skåne. I Malmö har halterna efter genomförda åtgärder sjunkit med 12 procent på de mest belastade gaturummen sedan 2006. Halterna överskrider fortfarande normen på några sträckor. I Helsingborg har halterna sänkts genom åtgärder men på en sträcka kvarstår problem med att klara normen. I bakgrundsmiljöer klaras miljömålet för årsmedelvärde vid de flesta mätningar i Skåne. Detta innebär

“Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.”

PM₁₀: partiklar med storleken 10 µm (0,01 mm)

PM_{2,5}: partiklar med storleken 2,5 µm (0,0025 mm).

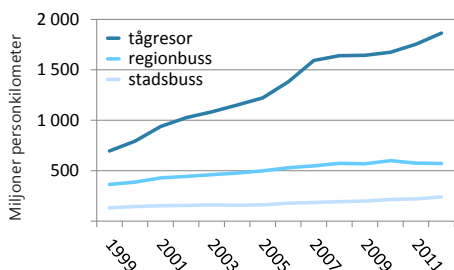
Partiklar med dessa storlekar är hälsofarliga för att de tränger ner i lungorna.

Hållbara transporter

1. Ökad andel kollektivtrafikresande

Kollektivtrafikresandet och andelen kollektivtrafik ökas genom utveckling av till exempel restider, komfort, linjenät, hållplatser, framkomlighet, bussfiler.

Aktörer: Region Skåne, Skånetrafiken, Privata aktörer, Kommuner, Trafikverket.

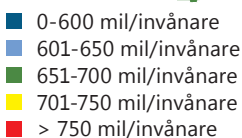
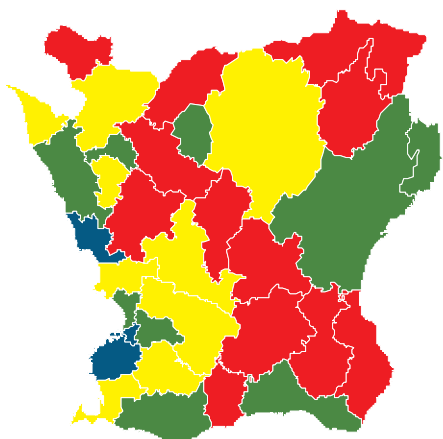
Utvikling av kollektivtrafikresandet i Skåne under perioden 1999-2012 uttryckt som personkilometer. Källa: Skånetrafiken.

Hållbara transporter

5. Beteendepåverkan för minskad användning av privatbilar

Medborgarnas resvanor påverkas i syfte att minska privatbilsresandet och privatresor med flyg, så att största andelen resor sker med cykel, till fots eller med kollektivtrafik, samt för att stimulera till distansarbete, användning av bilpooler och samåkning med mera.

Aktörer: Kommuner, Klimatsamverkan Skåne, Region Skåne, Skånetrafiken, Trafikverket, Hållbar mobilitet Skåne.

Genomsnittlig körsträcka med bil per invånare år 2012. Källa: www.miljomal.se.

en spridning i huvudsak beroende på trafikvolym från att preciseringen uppnås till att i starkt trafikerade områden överskrida miljö kvalitetsnormen.

Åtgärder

Helsingborg och Malmö har bland annat fokuserat på att klara miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid i utomhusluft i. Dessa åtgärder handlar om att lösa specifika problem i enstaka gaturum och bidrar bara i begränsad omfattning till att nå miljömålen.

Mera långsiktiga åtgärder är satsningar på ökat kollektivtrafikresande och beteendeförändringar.

Kollektivtrafikresandet fortsätter öka i Skåne. Den genomsnittliga körsträckan med bil per person i Skåne län har minskat under flera år. Trendbrottet inträffade år 2008 och sedan dess har körsträckan minskat med 5 procent.

I stort sett samtliga kommuner har genomfört åtgärder under de senaste två åren för att främja ökat kollektivtrafikresande. Åtgärderna består främst av inköp av tilläggs trafik, tillhandahållande av pendelparkering, tillgänglighetsanpassning av hållplatser, samordning av skolskjuts med kollektivtrafik, tätare tidtabeller och hållplatser samt fysiska åtgärder för ökad framkomlighet för bussar som bussfiler.

Hållbar Mobilitet Skåne är ett regionalt centrum för miljöanpassade transporter som samordnar flera beteendepåverkande projekt för kommuner och organisationer i länet. Några exempel är *Klimatmatchen*, *MM Pågatåg Nordost*, *Pendla med cykel 2.0* och *Skånetrampar*.

Kommer vi att nå målet?

Luften i Skåne är ännu inte så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Tillräckliga åtgärder är inte planerade för att miljömålet ska kunna uppnås.

Bedömningen är alltså att miljömålet inte uppnås eller är nära att uppnås. Inte heller har tillräckliga åtgärder vidtagits för att miljömålet kommer att kunna uppnås.

Trenderna för halterna visar i Skåne på en ganska konstant föroreningsbelastning. Åtgärder och teknisk utveckling motverkas av ökad trafik och expanderande företag. Befolkningsstillväxten innebär också ett ökat tryck.

Kollektivtrafiken behöver utvecklas och de svagt trafikerade sträckorna är svåra att få ekonomiskt hållbara, vilket innebär att boende i glesbygd i ökad omfattning väljer bilen som förmedel. Användandet av dubbdäck innebär ökade partikelhalter. Tågtrafiken behöver också utvecklas. Tåg är fullsatta och spårdragningen skulle behöva utvidgas i synnerhet Södra stambanan, Västkustbanan och sträckan mellan Kristianstad och Hässleholm. Även godstrafikens framkomlighet behöver förbättras.

Bygandet av externa köpcentra fortsätter och detta leder till ett transportkrävande samhälle. Närheten till butiker har minskat i Skåne vilket medför att konsumenterna i ökad utsträckning måste använda förmedel som leder till försämrad luftkvalitet för att göra inköp.

Cykeltrafiken kommer fortfarande i de flesta fall i andra hand. Cykelbanor samsas om utrymme med fotgängare vilket skapar onödiga risker och konflik-

ter. Cykelvägar är i många fall i stort behov av underhåll.

För att flytta över resandet till miljövänligare alternativ behöver fokus även ligga på kvalitet. Sittplats på kollektivtrafik, hela cykelbanor och trygga hållplatser.

För att nå miljö kvalitetsmålet måste fokus flyttas från miljö kvalitetsnormen till målet, och missuppfattningen hos många att det är okej att förorena upp till normen måste klagöras.

Kostnaden för samhället av luftföroreningar är ett viktigt argument som skulle kunna belysas tydligare.

Flera kommuner har trafikmiljöprogram och planer för cykeltrafiken. Om de förverkligas i de avseenden som rör hållbara transporter finns det goda möjligheter att avsevärt sänka halterna av luftföroreningar i Skåne.

Ingen transportkedja är starkare än sin svagaste länk.

Miljö kvalitetsmålet *Frisk luft* är ambitiösare än EU:s miljö kvalitetsnorm för utomhusluft. Se jämförelsen nedan för olika luftföroreningar.

Ämne	Miljö kvalitetsnorm			Miljö målsprecisering	
	Gränsvärde MKN	Medelvärdesperiod	Tillåtna överskridanden/år	Gränsvärde	Medelvärdesperiod
Bensen	5 µg/m ³	1 år		1 µg/m ³	1 år
Bensapyren	1 ng/m ³	1 år		0,1 ng/m ³	1 år
Butadien	-	-		0,2 µg/m ³	1 år
Formaldehyd	-	-		10 µg/m ³	1 timme
Kvävedioxid	90 µg/m ³	1 timme	175 timmar	50 µg/m ³	1 timme
	60 µg/m ³	1 dygn	7 dygn	20 µg/m ³	1 år
	40 µg/m ³	1 år			
	30 µg/m ³	1 år			
Marknära ozon	120 µg/m ³	8 timmar		80 µg/m ³	1 timme
				70 µg/m ³	1 år
Ozonindex	18 000 µg/m ³ (idag)	som AOT40-värde under perioden april–september 1		10 000 µg/m ³	1 timme beräknat som AOT40-värde under perioden april–september 1
	6 000 µg/m ³ (år 2020)				
Partiklar PM2,5	25 µg/m ³	1 år		25 µg/m ³	1 dygn
				10 µg/m ³	1 år
Partiklar PM10	50 µg/m ³	1 dygn	35 dygn	30 µg/m ³	1 dygn
	40 µg/m ³	1 år		15 µg/m ³	1 år
Svaveldioxid	200 µg/m ³	1 timme	175 timmar	-	-
	100 µg/m ³	1 dygn	7 dygn		
	20 µg/m ³	1 okt - 31 mars			
	20 µg/m ³	1 år			

Rak stil: MKN för människors hälsa, kursiv stil: MKN för skydd av växtlighet

¹ Exponeringsindex AOT 40 uttrycks i mikrogram per kubikmeter luft för en viss tidsperiod och avser värde för summerade överskridanden av en viss halt ozon.

Exponeringsindex AOT 40 beräknas på följande sätt: Under perioden från och med den 1 maj till och med den 31 juli varje år ska det för varje timme mellan klockan 08.00 och 20.00 bestämmas ett timmedelvärde för ozonhalten. Varje timmedelvärde bestäms som skillnaden mellan den koncentration av ozon som överstiger 80 mikrogram per kubikmeter luft och 80 mikrogram per kubikmeter luft. Skillnaderna summeras först för varje dag och sedan till en totalsumma för hela perioden.

Bara naturlig försurning

Sjöar, vattendrag, skogsmark samt växter och djur skadas av den försurning som drabbar landskapet. Svavel- och kväveutsläpp samt skogsavverkning är drivkrafter i försurningsprocessen. Utvecklingen är överlag positiv men drabbade ekosystem uppvisar ännu starka, negativa effekter.

Nej

“De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hällristningar.”

Läget idag

Svavel- och kvävenedfall över Skåne har minskat rejält sedan mitten av 1900-talet då nedfallen var som störst. De tidigare målnivåerna för skånska utsläpp av både svavel och kväve uppnåddes redan före målåret 2010. Nya mål till år 2020 för skånska kväveoxidutsläpp är 12 900 ton per år och för skånska svaveldioxidutsläpp 1 800 ton svaveldioxid per år enligt FN:s luftvårdskonvention.

Svavelnedfallet minskar och pH ökar i skånska sjöar och vattendrag

Skogsmark i Skåne beräknas tåla ett nedfall på cirka 2,5 kilogram svavel/hektar år 2020. År 2010 var nedfallet beräknat till 5,9 kilogram svavel/hektar i skånsk skogsmark, det vill säga betydligt över vad skogsmarken förväntas tåla.

Undersökning av nedfall över Vavihill på Söderåsen visar på stadigt minskande nedfall av utav människan utsläppt svavel och att syrastatus i nederbörd ökar efterhand.

Analysen inom miljöövervakningen visar att svavelhalter och syrakoncentrationer minskar (pH ökar) i okalkade referensvatten.

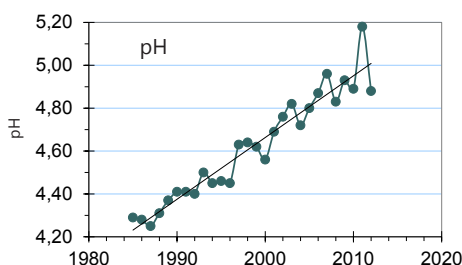
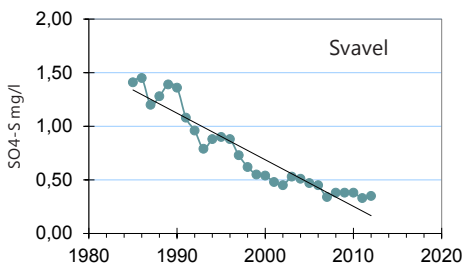
Skånsk skogsmark läcker kväve och aluminium

Skogsmark i Skåne beräknas tåla ett nedfall på cirka 6,9 kilogram kväve/hektar år 2020. År 2010 var genomsnittligt kvävenedfall i skånsk skogsmark 14,6 kilogram kväve/hektar, det vill säga betydligt över vad skogsmarken förväntas tåla.

Inom ramen för *Skånes luftvårdsförbund* följs nedfall av svavel och kväve i skogsmark och på öppna ytor samt nivåer för svavel, kväve och pH samt oorganiskt aluminium i avrinnande vatten från skogsmark. Totalt finns idag sex sådana skogsytor i Skåne varav två i bokskog och fyra i granskog.

I dag läcker kväve från flertalet av de sex skogsmarksytorna i Skåne. Detta är allvarligt och verkar gödande i sjöar, vattendrag, grund- och kustvatten.

Oorganiskt aluminium är ”giftigt” för framför allt vattenlevande djur som fiskar och används därför som en indikator på markvattnets försurningsstatus. Under 2011 låg halten oorganiskt aluminium på 0,4-6,4 milligram per liter (medianvärdet) i de sex skånska skogsmarksytornas markvatten, det vill säga på eller långt över den föreslagna kritiska gränsen på 0,4 milligram per liter.

Halter av svavel och pH i nederbörd vid Vavihill på Söderåsen, som ingår i Krondroppsnätets övervakning av luftföroreningar i Sverige.
Källa: IVL, Svenska miljöinsitutet.

Biologin återhämtar sig endast långsamt – även i kalkade vatten går det trögt

Trots minskat nedfall och en bättre vattenkemi så förmår inte ens kalkning av cirka 70 mål vatten inom norra Skånes skogsområden alltid att resultera i att fisk, bottendjur och kiselalger återhämtar sig fullt ut. Där biologisk återhämtning sker går denna vanligen mycket långsamt.

Under 2012 kalkades 1 910 ton kalk ut i skånska sjöar och vattendrag. Att denna kalkning har effekt, råder det inget tvivel om. Under 2012 lyckades kalkningens vattenkemiska mål att uppnås för 87 procent av vattendragens längd och för 85 procent av antalet sjöar. Även biologiskt visade sig kalkningen fungera för effekter på mikroväxter (kiselalger) i doserarkalkade vatten upp- och nedströms kalkdoserare. För fisk och bottendjur är effekten emellertid inte alltid den förväntade.

Kommer vi att nå målet?

Med dagens målformulering bedömer Länsstyrelsen att miljö kvalitetsmålet blir svårt att nå och det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Detta trots avsevärda förbättringar, som att nedfall av svavel minskat kraftigt. Nedfall av kväve har också minskat men i betydligt mindre omfattning. Den negativa försurningstrenden i avrinnande skogsmarksvatten har också brutits i några skogsmarksområden.

Skånsk skogsmark och avrinnande skogsmarksvatten är fortsatt mycket starkt försurningspåverkade.

En stor andel skånska sjöar större än ett hektar i norra Skåne visar på fortsatt betydande försurningspåverkan.

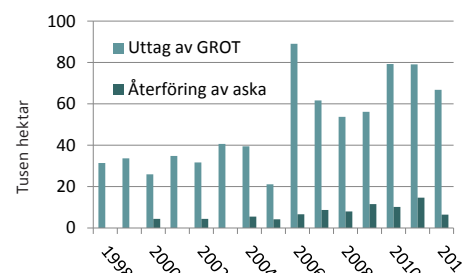
Reglera skogsavverkning i försurningskänsliga områden

Ett överskott av kväve i skogsmark leder dels till en ytterligare markförsurning när reducerat kväve oxideras (nitrifieras) och dels till en näringsberikning av först sött och sedan salt ytvatten. Kväveläckage förekommer idag från skånsk skogsmark med växande skog. När avverkning sker kan markens kväveläckage förväntas öka ytterligare och kan vid kalavverkning bli mycket stor.

Skogsavverkning inom försurningskänsliga områden bör regleras. Avverkning av grenar och toppar – GROT – bör här undvikas då beräknad försurnings effekt för skånsk skogsmark förväntas öka från cirka 40 procent med bara stamuttag till cirka 70 procent om också uttag GROT sker. Detta är en utpekad skånsk åtgärd inom *Skånska åtgärder för miljömålen 2012-2016* (åtgärd 9 under *Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser*).

Baskatjonförluster med stamuttag bör kompenseras genom till exempel askåterföring. En gallringsavverkning inom försurningskänsliga områden är att föredra relativt kalhygge. Även detta är en utpekad skånsk åtgärd inom *Skånska åtgärder för miljömålen 2012-2016* (åtgärd 10 under *Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser*).

Verktyg för att kunna reglera skogsavverkningen inom försurningskänsliga områden, som i åtgärdsområden för kalkning av sjöar och vattendrag, behöver tas fram.

Uttag av GROT (grenar och toppar) samt återföring av aska i Sverige under perioden 1998-2012. Källa: Skogsstyrelsen.

Hushållning med mark och vattenresurser

9. Begränsa uttag av biomassa utöver stamved i skogsbruket

Vid gallring och slutavverkning av skog, framförallt i försurningskänsliga områden, lämnas grenar och toppar (GROT) samt stubbar kvar.

Aktörer: Skogsmarksägare, Skogsbolag, Enskilda verksamhetsutövare, Skogsstyrelsen

10. Återföring av vedaska till skogsmark

Vedaska från eldning av ren biomassa återförs till skogsmark, särskilt i försurningskänsliga områden.

Aktörer: Skogsmarksägare, Skogsbolag, Enskilda verksamhetsutövare, Skogsstyrelsen, Biobränsleledade fjärrvärmeverk

Hushållning med mark och vattenresurser**8. Kalkning av sjöar och vattendrag**

Fortsatt kalkning av målsjöar och målvattendrag i enlighet med åtgärdsplan för kalkning så att god status med avseende på försurning enligt vattenförvaltningsförordningen uppnås.

Koppling till åtgärd 7 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Aktörer: Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen, Kalkhuvudmän, Kalkningsutförare, Markägare, Fiskrättsägare.

Årligen sprids cirka 2 500 ton kalk till en kostnad av 2,5 - 3 miljoner kr inom huvudavrinningsområdena för Skräbeån, Helge å och Rönne å. Kalkningen omfattar 49 målsjöar och 20 målvattendrag. Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Fortsätt kalka försurade vatten

Trots klara vattenkemiska förbättringar i Skånes sjöar och vattendrag som resultat av minskande svavelnedfall tyder mycket på att sjöar och vattendrag kommer att förbli försurningspåverkade över lång tid. I dag förväntas drygt 35 procent av sjöarna, alla i norra Skåne, vara negativt försurningspåverkade av människan.

Kalkning är en utpekad åtgärd inom *Skånska åtgärder för miljömålen 2012-2016*, vad gäller att uppnå god status med avseende på försurning i sjöar och vattendrag (åtgärd 8 under *Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser*). Medicinering, i form av kalkning av sjöar och vattendrag, är därför en fortsatt mycket viktig åtgärd för att försöka rädda försurningsdrabbade ekosystem.

Återhämtning kan delvis ske även utan kalkning, men denna återhämtning är främst vattenkemisk och sker långsamt. I kraftigt försurningspåverkade referensvatten har arter helt försvunnit och dessa ekosystem återhämtar sig inte alltid, inte ens på lång sikt.

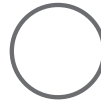
Prioriteringar i länet

Det är viktigt att minimera de försurande effekterna av biomasseuttag från skog i försurningskänsliga områden. Likaså är det viktigt att återföra aska efter avverkningar i försurningskänslig skogsmark i dessa känsliga områden. Det är också viktigt att minska kväveutsläpp från all trafikverksamhet och att minska av svavelutsläpp från kustfartyg i allmänhet och från färjefartyg i synnerhet.

Giftfri miljö

Trots vissa åtgärder lokalt och regionalt bedöms miljömålet inte att nås till 2020. Detta beror dels på att tillräckliga styrmedel inte hinner komma på plats och dels på att återhämtningstiden är lång. Även de lokala och regionala insatserna behöver öka för att nå målet på sikt.

Nej

Läget idag

Även om infriandet av en *Giftfri miljö* kräver internationella överenskommelser och nya innovationer, så kommer vi en bit på väg med ett ambitiöst miljöarbete lokalt och regionalt. Det finns många bra exempel på insatser för en giftfri miljö som inköp av ekologisk mat, utfasning av kemikalier och informationsinsatser om miljögifter i varor.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Bekämpningsmedel hittas regelbundet i grund- och ytvatten i Skåne. Kunskapen har hjälpt till att belysa behovet av ytterligare åtgärder för att minska spridning och behovet av ett fullgott skydd inom vattenskyddsområden. De skånska miljömålsåtgärderna kemikaliefri bekämpning och ekologisk mat syftar till att minska användningen av bekämpningsmedel. År 2012 bestod 27,5 procent av livsmedelsinköpen i offentlig sektor i Skåne av ekologiska livsmedel. Jordbruksverket har satt upp målet 40 procent ekologiska livsmedel till 2020, som ett underlag till nya Landsbygdsprogrammet.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Arbetet med utfasning av särskilt farliga ämnen kräver kontinuerligt arbete av tillsynsmyndigheterna och sker långsamt. En av de skånska miljöåtgärderna handlar om att kartlägga industrins kemikalieanvändning. Vad som har skett inom denna åtgärd under 2013, är inte kartlagt. Däremot har Länsstyrelsen vid en prövningsansökan för en stor kemikalieindustri yrkat på utfasningsvillkor i beslutet.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Kunskapen vad gäller utsläpp av oavsiktligt bildade ämnen från förbränning, energiutvinning och produktionsprocesser är begränsad. Till exempel ingår dioxiner sällan som utsläppsvillkor i förbränningsanläggningar i Skåne. Inget nytt har skett inom området det senaste året.

Förorenade områden

I Skåne finns 6 100 potentiellt förorenade områden. I dagsläget är 160 objekt någonstans inom processflödet förstudie, huvudstudie, delåtgärd och åtgärd. Under året har Länsstyrelsen arbetat med tillsynsvägledning riktad till kom-

”Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.”

Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag

3. Kartläggning av miljöfarliga verksamheters kemikalieanvändning

En kartläggning genomförs av miljöfarliga verksamheters användning av farliga ämnen respektive prioriterade ämnen enligt vattendirektivet. Utfasningsämnen, riskminskningsämnen och prioriterade ämnen enligt vattendirektivet utpekade. Ämnens destination ska framgå (slutprodukt, luft, recipient, avfall, reningsverk).

Aktörer: Länsstyrelsen, Kommuner

PFOS (perfluoroktansulfonat) är ett så kallat PBT-ämne, det vill säga persistent, bioackumulerande, toxiskt. Det innebär att PFOS inte bryts ned i naturen, utan ansamlas där, att det är kroniskt giftigt, reproduktionsstörande och giftigt för vattenlevande organismer.

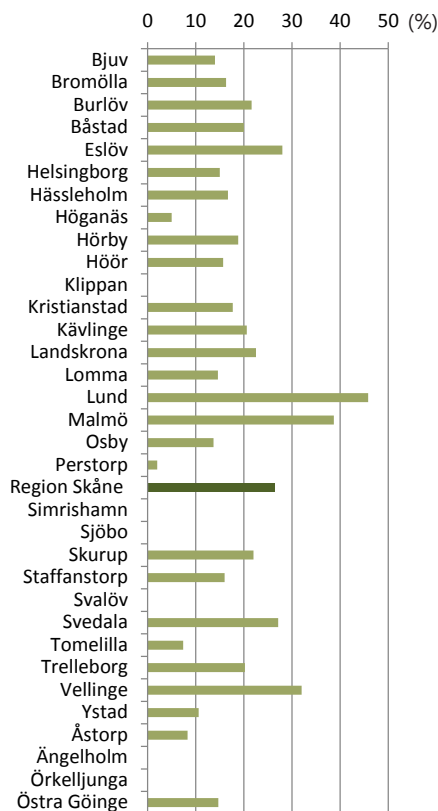
ER-CALUX: Testmetod, läs mer på www.oekotoxzentrum.ch/expertenservice/testsysteme/ercalux/index_EN

Hållbar konsumtion

7. Inköp av ekologiska livsmedel och klimatsmart mat

Ekologiska livsmedel och mat med låg klimatpåverkan efterfrågas och köps in i större omfattning av offentlig sektor. Detta innebär att grönsaker väljs efter säsong och att det serveras mindre kött (genom mindre andel per portion eller kött- och fiskfri dag). Ambitionen är också att upphandla kött där produktionen bidrar till en bättre miljö.

Aktörer: Kommuner, Region Skåne, Statliga myndigheter, Ekocentrum

Andelen ekologiska livsmedel i procent av totala livsmedelsinköp i skånska kommuner och Region Skåne år 2012. För kommuner där andelen anges till 0 saknas uppgifter.
Källa: *Ekologiskt i offentliga storhushåll 2012*, www.ekomatcentrum.se.

muner för att öka takten vad gäller inventering och åtgärder för förorenade områden med kommunal tillsynsmyndighet.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Kunskapen om dessa ämnens egenskaper och deras användning, förekomst och effekter i miljön fås regionalt bland annat genom miljöövervakning och tillsynsarbete.

Under 2013 har den regionala miljöövervakningen undersökt miljögifter i skarvagg vid Landskrona hamn, hormonaktiva substanser vid avloppsreningsverk genom *ER-CALUX*, och sambandet mellan bekämpningsmedel i yt- och grundvatten. I skarvagg hittades bromerade flamskyddsmedel, PFOS, tungmetaller med mera. *CALUX*-undersökningen visade att det finns mer hormonaktiva substanser nedströms avloppsreningsverk än uppströms. Resultaten från undersökningen om sambandet mellan bekämpningsmedel i yt- och grundvatten är inte så entydiga.

Information om farliga ämnen i material och produkter.

Miljösamverkan Skånes tillsynsprojekt *Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach*, under 2013, syftade till att öka kunskapen om regler och skyldigheter enligt *Reach* vad gäller varor hos leksaksförsäljare och miljöinspektörer. Tillsynskampanjen fokuserade på mjuka plastleksaker och utklädningskläder för barn. (Läs mer på sidan 70.)

Kommer vi att nå målet?

Giftfri miljö är ett mål vars infriande är i behov av internationella överenskommelser och lång återhämtningstid. Därför är det ett av de svåraste miljömålen att uppnå i tid. Fyra av sex preciseringar bedöms inte ha förutsättningarna på plats för att nås till 2020. Två preciseringar förväntas ha förutsättningarna införda till stor del eller på väg att införas. Det saknas tillräckliga underlag för att bedöma utvecklingen i miljön och det är inte möjligt att ange utvecklingsriktning.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Förutsättningarna för att nå preciseringerna bedöms inte vara på plats till 2020. För att nå preciseringerna behövs effektiva styrmedel och åtgärder nationellt och internationellt. Betydlig förbättring kan ske genom ambitiöst miljöarbete på lokal nivå genom att till exempel minska användning av växtskyddsmedel, vara restriktiv vad gäller slamspridning och att ha bättre kontroll på utsläpp av oavsiktligt bildade ämnen.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Användningen av särskilt farliga ämnen kan förväntas minska framöver tack vare flera direktiv och internationella konventioner som kräver begränsningar. Å andra sidan kan nya farliga ämnen bli kända, till följd av nya dataunderlag. Förutsättningar för att nå preciseringerna bedöms finnas 10-15 år efter 2020. Lokalt behöver utfasningsarbetet intensifieras inom tillsynen av miljöfarlig verksamhet. Därtill är frivilliga åtgärder viktiga, till exempel byggindustrins

BASTA-system, som underlättar för inköpare att undvika produkter som innehåller särskilt farliga ämnen.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Förutsättningarna för att nå preciseringen förväntas inte vara på plats till 2020. Framgången är helt beroende av fortsatt miljöteknisk utveckling och en ökad ambitionsnivå. Kunskapen om de mest betydande oavsiktligt bildade ämnena har ökat, men är fortfarande otillräckliga. Åtgärderna handlar om att minska utsläpp från industrin, småskalig eldning, trafik (särskilt utsläpp från diesel-drivna fordon) och den långväga transporten.

Förorenade områden bedöms inte vara åtgärdade till 2020

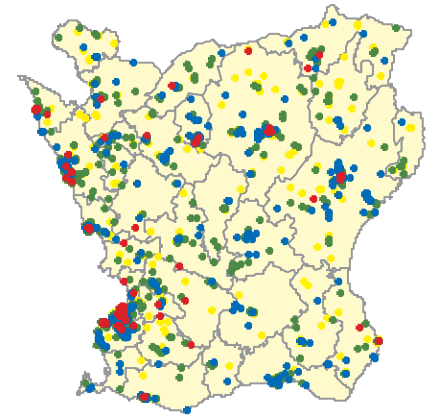
Bedömningen grundas på tre faktorer, dels osäkerheter i möjligheterna till finansiering, dels på nivån av det statliga anslaget och dels på det faktum att efterbehandlingsarbetet både är resurs- och tidskrävande.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Till stor del förväntas förutsättningar i form av regler finnas 2020 för att kunskaper som möjliggör riskbedömning och säker hantering inom alla användningsområden ska bli tillgängliga. Lokalt är förhoppningen att miljöövervakningen och tillsynsarbetet är tillräckligt utvecklat för att generera bra kunskapsunderlag för miljöriskbedömningar knutna till verksamheter med utsläpp till 2020.

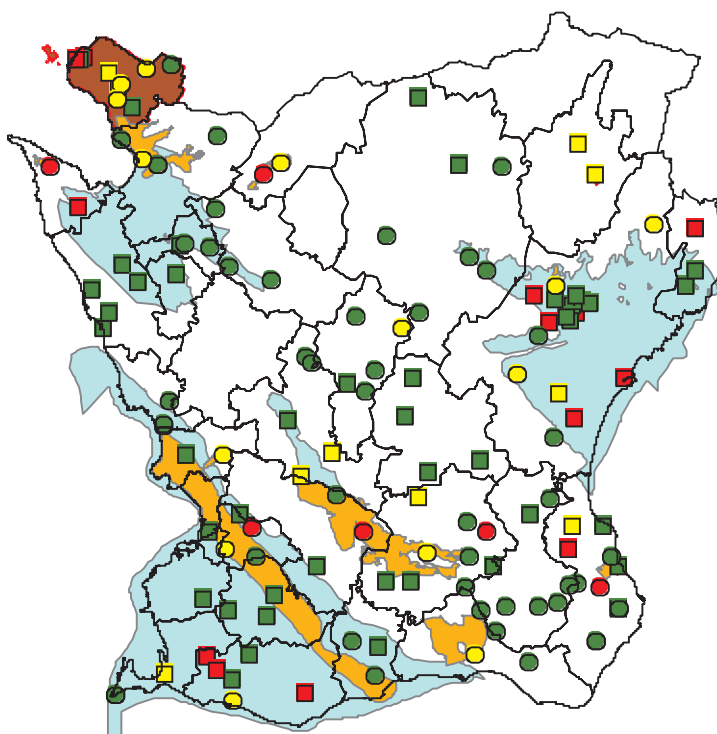
Information om farliga ämnen i material och produkter

Informationssystem förväntas finnas eller vara under införande för några viktiga varugrupper 2020. Lokalt sett pågår arbete med information och varseblivning kontinuerligt.

- Riskklass 1
- Riskklass 2
- Riskklass 3
- Riskklass 4

Riskklassfördelning över förorenade områden i Skåne län. Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Fynd av bekämpningsmedel uppdelat efter idag tillåtna substanser samt förbjudna substanser. De grundvattenförekomster som visas är förekomster där fynd av bekämpningsmedel gjorts. Fyrkantiga markeringar representerar brunnar i berg, runda markeringar brunnar i jord.

Källa: Länsstyrelsen Skåne, rapport 2012:12.

Grundvattenförekomster med fynd

- Urbergsförorening
- Sand- och grusförorening
- Sedimentär förekomst

Fynd av bekämpningsmedel

- Inget fynd av bekämpningsmedel
- Fynd av bekämpningsmedel, förbjuden substans
- Fynd av bekämpningsmedel, tillåten substans

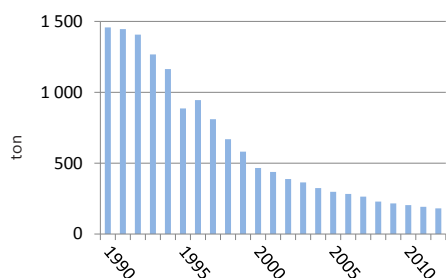
Skyddande ozonskikt

Vid mitten av 1900-talet började ämnen som har en nedbrytande effekt på ozonskiktet att tillverkas och släppas ut och det ledde till omfattande problem. Tack vare effektiv reglering genom lagstiftning har problemen i princip lösts i Sverige. Ozonskiktet väntas börja återhämta sig före 2020.

Ja

”Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.”

Svenska utsläpp av det ozonnedbrytande ämnet CFC från olika produktgrupper under åren 1990 till 2012. Källa: www.miljomal.se.

Läget idag

Ozonskiktet i stratosfären absorberar delar av den inkommande solstrålningen och skyddar mot skadlig ultraviolett strålning (UVB-strålning).

Det finns nu tecken som tyder på att ozonhalterna i stratosfären slutar minska och prognosen är att ozonskiktet börjar återhämta sig före år 2020. En full återhämtning av ozonskiktet till den tjocklek det hade år 1980 kan uppnås omkring år 2050 (polerna undantaget). Prognosen förutsätter att arbetet inom FN beträffande Montrealprotokollet fortsätter att vara framgångsrikt. Det är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet inom en generation med redan vidtagna och planerade åtgärder.

På regional såväl som nationell nivå har användningen av ozonnedbrytande ämnen stadigt minskat till följd av lagstiftning och internationella överenskommelser enligt Montrealprotokollet. Koncentrationen av ozonnedbrytande ämnen minskar nu i atmosfären. Ytterligare insatser krävs dock för den kvarvarande användningen och omhändertagandet av förbrukade produkter innehållande sådana ämnen.

De flesta av de ozonnedbrytande ämnena har så gott som avvecklats i Sverige till följd av lagstiftning. Miljö kvalitetsmålet nås med idag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020. Halten av ozonnedbrytande ämnen som släpps ut regionalt i Skåne är nu på en ofarlig nivå för ozonskiktet.

Analys

Avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen i kyl-, klimat- och värmepumpsanläggningar går framåt och ämnena har stadigt minskat sedan användningsförbud för klorflourkarboner (CFC) trädde i kraft 1999 och sedan förbud mot påfyllning av klorflourväten (HCFC) började gälla 2002. Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen har därför till största delen upphört till 2013. Endast en mindre del av dessa anläggningar innehåller idag HCFC och omhändertagandet sker reglerat.

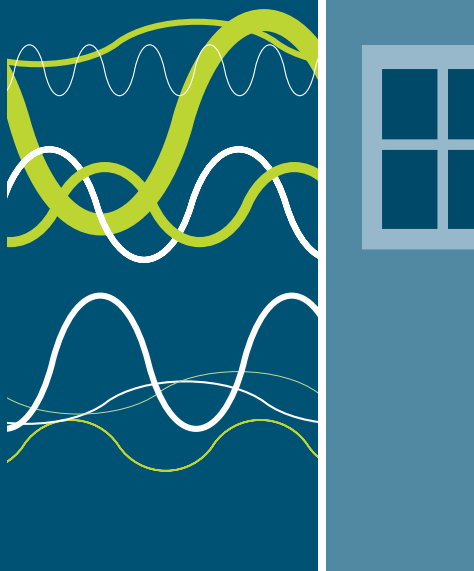
Ozonnedbrytande ämnen kan även finnas i till exempel isoleringsmaterial i byggnader, fjärrvärmesystem samt i applikationer inom försvaret. Utbyte av sådant material kan ta lång tid. Kunskaper om var de ozonnedbrytande ämnena finns samt i vilka mängder är viktiga för att förhindra utsläpp. Korrekt omhänderta-

gande av uttjänta material är också en viktig del i detta arbete liksom insatser för att undersöka och förhindra illegal handel och införsel/utförsel av ämnena.

För dessa kvarvarande ozonnedbrytande ämnen krävs ett fortsatt arbete och omhändertagande på ett miljöriktigt sätt. Det är också viktigt att hindra export av kylmöbler som innehåller ozonnedbrytande ämnen till länder i Asien och Afrika.

Det är svårt att bedöma om nationella styrmedel såsom krav på bättre omhändertagande av isolermaterial innehållande CFC vid rivning har gett en tydlig positiv påverkan i Skåne.

Säker strålmiljö

För att nå miljökvalitetsmålet behöver framför allt åtgärder som leder till minskad exponering av UV-strålning genomföras. Viss osäkerhet råder kring elektromagnetiska fält och hur dessa påverkar oss människor.

Nära

”Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.”

Läget idag

Individens exponering för strålning

Trenden för arbete med att begränsa exponeringen av skadlig strålning inom arbetsmiljö och övrig miljö är oklar med tanke på osäkerheten kring forskningsläget för hur strålning i form av mobila sändare och mottagare är skadlig eller ej. Övrig form av strålning från kärnkraft, transporter av farligt gods och arbetsmiljöer, där strålende material hanteras, har vi relativt god kontroll över och kan sätta in förebyggande och skyddande åtgärder.

Utsläpp av radioaktiva ämnen

Utsläpp av radioaktiva ämnen har vi varierande kontroll på. Riskexponeringen har minskat sedan kärnkraftverket i Barsebäck har stängts, men samtidigt planeras ESS i Lund som vid färdigställande och drift kommer att utgöra en ny risk i Skåne län som vi måste planera för.

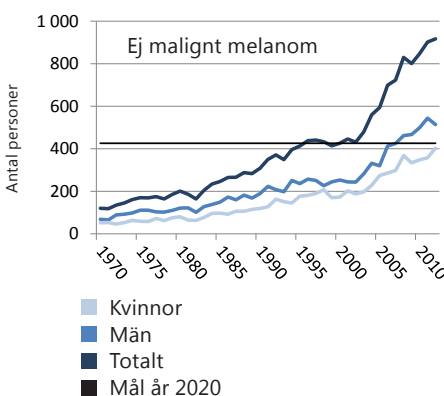
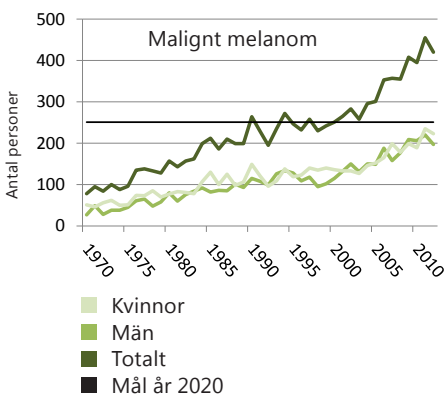
Hudcancer orsakat av UV-strålning

Trenden för antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter att växa och antalet nya fall årligen i Skåne ligger över riksgenomsnittet. Även om befolkningen är mer medveten om riskerna med UV-strålning idag kan ökningen bero på att det kan gå många år innan cancer utvecklas samtidigt som svenskarnas solvanor inte har förändrats.

Åtgärder som vidtas för att minska exponeringen av UV-strålar från solen är att redan i planeringsstadiet planlägga för skuggiga platser på skolgårdar och offentliga platser. Information om riskerna med UV-strålning vid populära badplatser, solarier och i lokalradion genomförs också i viss omfattning.

Exponering för elektromagnetiska fält

Kunskapen om hälsoeffekter genom exponering för elektromagnetiska fält är fortfarande låg. Växlande magnetfält skapar elektriska strömmar i kroppen som vid mycket starka magnetfält kan påverka kroppens nervsignaler. Styrkan på dessa magnetfält ligger dock långt över vad som normalt finns i vår omgivning. Det är fortfarande osäkert på vilket sätt och i vilken omfattning elektromagnetiska fält kan orsaka cancer och neurologiska sjukdomar såsom Parkinson och demens.

Antalet nya fall av hudcancer i Skåne åren 1970-2012. Källa: Socialstyrelsen.

När det gäller allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält från mobiltelefoner och från kraftledningar och elektriska apparater rekommenderar Strålsäkerhetsmyndigheten att försiktighetsprincipen tillämpas. Det vill säga att onödig exponering bör undvikas, exempelvis genom användning av hands-free vid samtal i mobiltelefon och undvika att planera nya bostäder, skolor och förskolor nära el-anläggningar som ger förhöjda magnetfält.

Analys

Sammantaget bedöms miljökvalitetsmålet att människors hälsa och biologiska mångfald ska skyddas mot skadliga effekter vara nära att nås för Skåne om i dag planerade styrmedel som beslutas före 2020.

Miljökvalitetsmålet komplexitet innebär att utvecklingen i miljön sammantaget är oförändrad.

Individens exponering för strålning

Den planerade forskningsanläggningen ESS kommer att medföra ökade transporter av aktivt material. Det ligger i länets intresse att tillse att dessa transporter kommer vara så få och säkra som möjligt. Länet har möjlighet att bland annat via Strålsäkerhetsmyndigheten påverka planeringsprocessen.

Det är i dagsläget svårt att bedöma riskbilden för terror eller olyckor med herrelösa strålkällor. Länsstyrelsen Skåne arbetade under 2013 med att utveckla CBRNE-området genom en Regional Samordningsfunktion där bland annat polis, räddningstjänst och Region Skåne ingår.

CBRNE:

kemiska (C), biologiska (B), radiologiska (R) nukleära (N) och explosiva (E) ämnen.

Utsläpp av radioaktiva ämnen

Riskbilden beträffande Barsebäcks kärnkraftverk har minskat radikalt i och med att det har laddats ur och det mest aktiva materialet inte längre fysiskt finns inom närområdet.

Däremot ökar riskbilden på grund av att en omfattande kvantitet av aktivt material forslas bort från anläggningen. Det ligger i länets intresse att tillse och följa upp att hanteringen håller en hög skyddsnivå. Det är av vikt att länet har god kännedom om nermonteringsplanerna och för att kunna göra en god riskbedömning för länet och upprätthålla en väl avvägd beredskap.

Hudcancer orsakat av UV-strålning

Att ändra människors attityder och beteenden till sol och UV-strålning tar tid men är grundläggande för att uppnå preciseringen.

Folkhälsoaspekterna måste vägas in vid upprättandet och granskningen av översiktsplaner och detaljplaner.

Kommunernas tillsyn på solarier omfattar kontroll av att rätt typ av lysrör används, samt lysrörens ålder och kondition. Däremot förekommer inte tillsyn på antalet solarietimmor eller mätning av den faktiska intensiteten i solariet från myndigheternas sida.

Exponering för elektromagnetiska fält

Allmänhetens exponering för elektromagnetisk strålning är för de flesta användningsområden mycket låg jämfört med gällande referensvärden. Dagens

Anslag 2:4 Krisberedskap

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) disponerar anslag 2:4 Krisberedskap och fördelar det till särskilda krisberedskapssatsningar.

Riksdagen har beslutat att anslag 2:4 Krisberedskap ska finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget kan även, i viss utsträckning, finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan vid höjd beredskap för det civila försvaret.

samhällsutveckling kommer att generera mer elektromagnetisk strålning. I vissa fall kan dock ny förbättrad teknik innebära att exponeringen istället minskar.

I dagsläget är det svårt att bedöma risken för strålning från elinstallationer och apparater såsom mobilmaster, mobiltelefoner och WiFi. Området behöver utvecklas i takt med att forskningen inom området går framåt.

Prioriteringar inom länet.

Länsstyrelsen avser att prioritera tillsynen av nermonteringen av Barsebäcksverket och tillsynen av den planerade ESS anläggningen. Utöver detta kommer även risken för herrelösa strålkällor diskuteras inom befintlig Regional samordningsfunktion inom CBRNE området samt övas via 2:4-finansierade medel.

Hjälpmiddel för att minska risken för solskador**Appen "Min soltid"**

Med solappen "Min soltid" kan du beräkna hur länge du kan vara ute utan skyddande kläder och solskyddskräm. Tiderna baseras på statistiskt framräknade UV-index, tid på dagen och tid på året samt hur känslig din hud är för sol.

www.stralsakerhetsmyndigheten.se/minsoltid

Tips för säkrare lekplatser

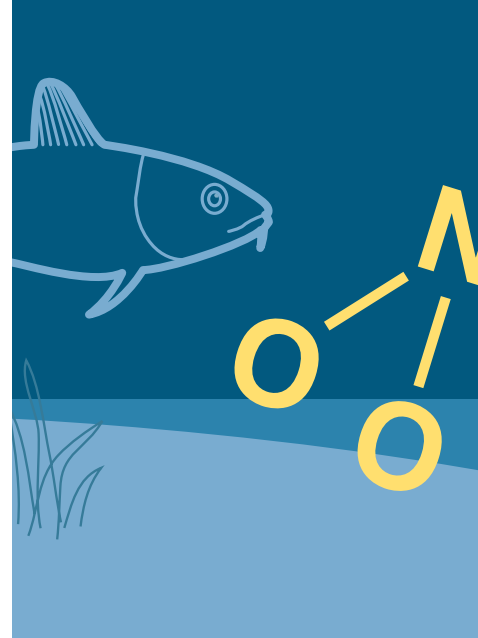
Strålsäkerhetsmyndigheten har tagit fram en broschyr om hur man planerar lekplatser så att barnen utsätts för lagom mycket sol.

Bland annat är träd och buskar en viktig pusselbit.

www.stralsakerhetsmyndigheten.se/Global/Publikationer/Broschyr/2009/Solkydsfaktorer.pdf

Ingen övergödning

Övergödningssituationen är allvarlig i Skåne. Andelen jordbruksmark är stor och avloppen många samtidigt som den fysiska påverkan på våra vatten är utbredd. Åtgärdsbehovet är mycket stort samtidigt som storleken på olika finansieringskällor, såsom våtmarksstöd och LOVA-bidrag, ständigt är osäker.

Läget idag

Fortsatt stor tillförsel av kväve och fosfor till havet

Övergödningssituationen är allvarlig i Skåne, både i havet och i inlandsvatten. Trots insatser via LOVA-bidrag, *Greppa Näringen*, förbättrad rening av avloppsvatten med mera har tillförseln av kväve och fosfor till havet inte minskat tillräckligt för att vi ska kunna se ett förbättrat miljötillstånd. Positivt är att intresset för att anlägga våtmarker fortsatt är stort och under 2013 har 65 hektar våtmark anlagts i länet. Länsstyrelsen har även fortsatt sitt arbete med att se över tillstånd för avloppsreningsverk och industri vilket bland annat kommer att resultera i minskad näringsbelastning på havet.

Negativa effekter från atmosfäriskt nedfall och brukande av mark på våra landekosystem

Även om det skett en minskning av utsläpp via luft så har nedfallet av oorganiskt kväve via nederbörden över Sverige inte minskat de senaste 20 åren. Större delen av det atmosfäriska nedfallet av övergödande kväveföreningar härrör från utlandet och den internationella sjöfarten. I de senaste mätningarna från kron-droppsnätet framkommer det att den skånska växande skogsmarken läcker betydande mängder kväve.

Långt kvar till god status för näringsämnen i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

En stor del av Skånes vatten är kraftigt påverkade av övergödning och majoriteten av vattendragen och sjöarna uppnår inte god status med avseende på näringsämnen enligt vattendirektivet. Lika illa är det för de skånska kustvattnen där samtliga kustvattenförekomster har sämre än god status med avseende på näringsämnen. Även det skånska grundvattnet är påverkat av mänsklig aktivitet såsom jordbruk och avlopp. Majoriten av de cirka 120 kommunala grundvattentäkter som Länsstyrelsen Skåne provtagit 2007-2010 påvisar onaturligt höga halter kväve. Kvalitetsproblemen i grundvatten hänger ihop med en stor näringsbelastning men även stor sårbarhet med genomsläppliga jordar och otillfredsställande vattenskydd.

Under året har arbetet inom vattenförvaltningen intensifierats och nya statusklassningar samt åtgärdsförslag för alla vattenförekomster i länet håller på

”Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.”

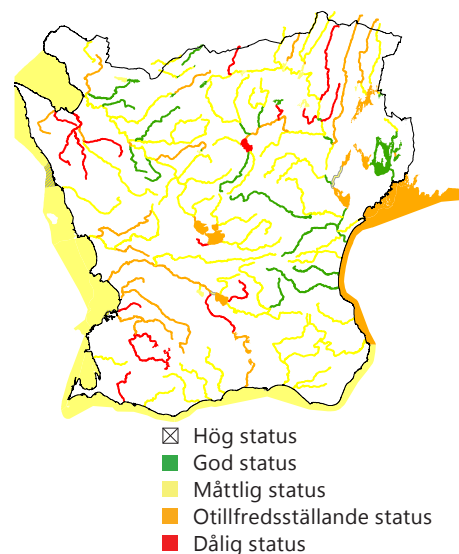
Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag

2. Minskat näringsläckage och utsläpp av miljögifter till vatten

Genomförandet av åtgärder för att minska näringsläckage från jordbruket och utsläpp/läckage av miljögifter från punktkällor intensifieras i syfte att nå miljökvalitetsnormen för god vattenstatus.

Koppling till åtgärd 30 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Aktörer: Länsstyrelsen, kommuner, näringsliv, Region Skåne

Ekologisk status i Skånes vattenförekomster. Källa: Länsstyrelsen Skånes preliminära klassning 2013, fastställs efter samråd.

Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag

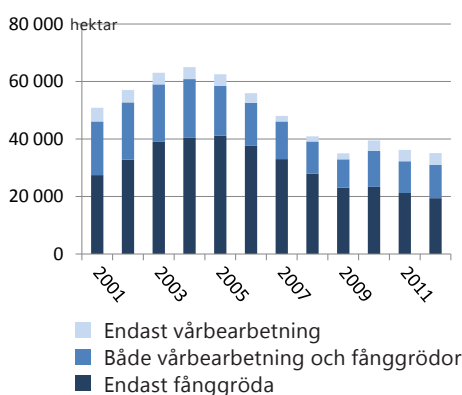
6. Åtgärdsplan för lantbruk

Rådgivarbesök där ett helhetsgrepp på gårdens miljöpåverkan genomförs så att lantbrukare får hjälp att prioritera bland miljöåtgärder.

Koppling till åtgärd 15 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

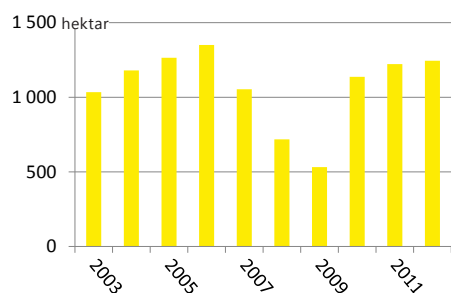
Aktörer: Greppa näringen, Länsstyrelsen

För att begränsa förlusterna av växtnäringssämnen från åkermark till vatten finns två olika metoder som man kan söka miljöersättningar för; skydds-zoner och minskat kväveläckage genom fånggrödor och/eller vårbearbetning.

Åkerareal (exklusive vall) i Skåne med miljöstödd för minskat kväveläckage.

Källa: www.miljomal.se.

Areal jordbruksmark i Skåne med miljöstödd för anläggning av skydds-zoner kring vattendrag.

Källa: www.miljomal.se.

Greppa Naringen erbjuder rådgivning till lantbrukare. Målen är minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel. Greppa Naringen drivs i samarbete mellan Jordbruksverket, LRF och länsstyrelserna samt ett stort antal företag i lantbruksbranschen.

att tas fram inför nästa förvaltningscykel 2015-2021. Ett första försök att få ett helhetsgrepp om ett vattendrag har gjorts i Tommarpsån där en åtgärdsplan har tagits fram för hela avrinningsområdet. Under 2014 kommer åtgärdsarbetet sätta igång med att anlägga svämzoner, våtmarker med mera. Inom länet pågår även ett antal utfiskningsprojekt med syfte att förbättra statusen i våra sjöar. Under 2013 har även musselodlingsprojektet utanför Malmö skalats upp och har gått från att vara ett pilotprojekt till att bli ett fullskaleprojekt.

Långt kvar till god miljöstatus i havet med avseende på övergödning

Den långa uppehållstiden av vattnet i Östersjön, upp till 30 år, gör att de näringsämnen som belastar havet stannar kvar under en lång tid. I dagsläget går det inte heller att se några ihållande nedåtgående trender av tillräcklig storlek avseende näringstillförseln till havet för att få bukt med övergödningssymtomatiken. Vi behöver fortfarande tampas med algbloomningar, stora mängder fintrådiga alger och minskad mängd makroalger. Miljöstatusen i havet är beroende av internationella åtgärder och problemen är av en sådan omfattning att god miljöstatus bedöms ta lång tid att nå.

Arbetet med att minska näringsbelastningen på havet har under 2013 främst omfattats av utbetalning av LOVA-bidrag. Länsstyrelsen har totalt betalat ut 4 miljoner kronor som bland annat gått till framtagande av kommunala VA-planer, minskad påverkan från enskilda avlopp och olika vattenvårdsprojekt.

Kommer vi att nå målet?

Utvecklingen i miljön är negativ och Länsstyrelsen bedömer att det inte är möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Problemet är omfattande och det krävs betydligt fler och mer kraftfulla åtgärder och styrmedel, både på nationell och på internationell nivå. Skåne är dessutom ett jordbruksintensivt län med störst andel jordbruksmark i landet, vilket ger betydande utsläpp av näringsämnen. Totalt står jordbruket för den största delen av näringstillförseln men även avloppsreningsverk, enskilda avlopp och industrier bidrar med kväve och fosfor.

Mer kraftfulla åtgärder behövs

Införlivandet av vattendirektivet i svensk lag har stor betydelse för förbättringen av statusen i våra vatten. De miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram som Vattenmyndigheterna beslutat om ger oss större möjlighet att nå god status med avseende på näringsämnen. Länsstyrelsen Skåne har även antagit ett nytt åtgärdsprogram för att nå miljömålen. Resultaten från rådgivningsprojektet *Greppa Naringen* är goda. Inom jordbruket har bättre anpassad gödsling och utfodring, odling av fånggrödor, anläggning av våtmarker och andra vattenvårdande åtgärder bidragit till minskade näringsförluster. Genomförda åtgärder räcker tyvärr inte, ytterligare åtgärder och styrmedel behövs.

Tyvärr föreslog regeringen under hösten 2013 nedskärningar i Landsbygdsprogrammet, vilket bland annat påverkar våtmarksstödet. Om beslut fattas i enlighet med det som meddelats kommer det få stora negativa konsekvenser för arbetet för minskad övergödning och det kommer bli svårare att nå målet inom rimlig tid.

Tröga system och stor fysisk påverkan

Övergödningen är starkt sammankopplad med den fysiska påverkan på våra vatten. Återmeandring av vattendrag och anläggande av våtmarker är ett viktigt åtgärdsarbete. Vattensystemen reagerar långsamt och trots minskat näringssläckage från marken tar det lång tid innan man ser effekt i vattnet och någon tydlig förbättring av miljötillståndet syns inte.

EG:s ramdirektiv för vatten, även kallat vattendirektivet, antogs i december 2000. Vattendirektivet omfattar sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten, och har som syfte att alla Europas länder ska förvalta vattenkvalitet, vattenkvantitet och biologi, så att allt vatten i Europa uppnår god status 2015. I Sverige har vattendirektivet förts in i miljöbalken med förordningar.

Läs mer på

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/vatten-och-vattenanvandning/vattenforvaltning/Pages/index.aspx

”Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.”

LOVA – lokala vattenvårdsprojekt

LOVA-projekt ska bidra till att minska övergödningen i Östersjön och Västerhavet. Bidraget kan sökas hos Länsstyrelsen och går främst till kommuner, föreningar och andra sammanslutningar.

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/naringsliv-och-foreningar/projektstod/stod-till-naturvard/Pages/LOVA.aspx

Levande sjöar och vattendrag

Livsmiljöer och arter har förstörts eller skadats av bland annat exploatering, rensningar, vattenuttag och bekämpningsmedel. Skydd av sjöar och vattendrag har inte prioriterats. Åtgärdsarbetet bromsar in.

Nej

Läget idag

I Skåne är de flesta sjöar och vattendrag påverkade. Trycket på vattennära boende är högt, strandområden exploateras, och naturliga sväm- och åplan fylls igen, vilket försämrar förutsättningarna för översvämningsskontroll.

65 av totalt 239 skånska vattenförekomster uppnår god eller hög ekologisk status. Flera riskerar att försämrats.

Skyddsområden för viktiga skånska ytvattentäkter saknas. Förbindelsen mellan grund- och ytvatten samt den vattenhushållande förmågan hotas av markavvattning, dikning, vattenuttag och annat avledande av vatten.

Extremt väder 2012 och 2013 med varma höstar, långvarig torka och extremt låga flöden har, i kombination med bevattningsuttag, gett problem med algblomning och fiskdöd. Trots det genomförs rensningar av vattendrag kontinuerligt.

Bevarandestatusen är inte gynnsam för ål, havsnejonöga, flodkräfta och flera bottenlevande arter. Skåne har tilldelats 5 miljoner kronor för ålutsättning under 2013/2014; cirka 2 miljoner ålyngel har satts ut under 2013. Flodpärlmusslan saknar förnygring och riskerar att dö ut i Skåne. Även den tjockskaliga målar-musslan saknar förnygring i flertalet vatten. UC4Life-projektet har under 2012 lyckats odla fram små tjockskaliga målar-musslor som har satts ut på prov i Fyleån.

LIFE-projektet UC4LIFE som genom åtgärder för den tjockskaliga målar-musslan ska ge friskare åar pågår och Fyleån har återmeandrats under 2013. En äldre damm har avsänkts, biotopvårdande åtgärder har genomförts och ett flertal vandringshinder har åtgärdats. En fiskräknare har upprättats i Nybroån. (Läs mer om UC4LIFE på sidan 62.) Länsstyrelsens, vattenrådets och kommunernas åtgärdsarbete riskerar att bromsas upp, i och med en osäkerhet hur medel kommer att tilldelas för vattendragsrestaurering samt att medel inom landsbygdsprogrammet kommer att skäras ner under de närmaste åren.

Tillståndsgivna utsättningar av de främmande arterna bäckröding, gräskarp och regnbåge har gjorts 2013. Inga ansökningar om utsättning av signalkräfta har kommit in under året. De tillståndsgivna utsättningarna av främmande arter är oftast inte problemet, utan det är de illegala utsättningarna.

I Skåne har främmande arter som Koi-karp hittats 2013. Främmande arter som importerats för utsättning i dammar varifrån de sedan hamnar i sjöar och

vattendrag, kan få allvarliga ekologiska konsekvenser samt medföra spridning av smittor och sjukdomar.

Under 2013 har två limniska reservat bildats och ett utvidgats. Flera skånska vattendrag är klara för reservatsbildning, men Naturvårdsverket saknar pengar för genomförandet. Revidering av det utökade strandskyddet pågår. Trots olika former av skydd genomförs diverse vattenverksamhet i skyddade vatten, till exempel sydvästlänken och E22.

Arbetet med vattenanknutna kulturmiljövärden är eftersatt i skånska vatten.

Kommer vi att nå målet?

Målet är inte möjligt att nå till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Länets sjöar och vattendrag fortsätter att påverkas negativt. En stor andel av Skånes vattenförekomster har fått tidsfrist till 2021 för att nå god ekologisk status. Skånes vattendrag är mycket hårt påverkade av pågående markanvändning. Rensning, dikning, bevattningsuttag, brist på funktionella skydds-zoner och vattenkraft är de största hoten. Exploatering och en ökande andel hårdgjorda ytor bidrar till att målet är svårt att nå. Skyddet är nedprioriterat till förmån för skogliga miljöer. Resurser för restaurering av vattendrag tilldelas oregelbundet vilket leder till att mycket förarbete går förlorat och produktions-takten avstannar.

Styrmedel behövs för bättre skydd

Styrmedel saknas för att skydda värdefulla vatten trots att det är den mest kostnadseffektiva åtgärden för att bevara vattenanknutna natur- och kulturvärden samt biologisk mångfald. Styrmedel saknas för att inrätta natur- och kulturreservat.

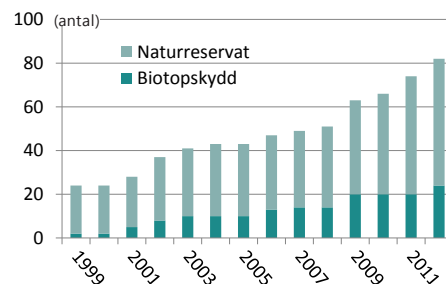
Mark-och miljödomstolens dom 2012-04-10 försvårar arbetet med att uppnå god bevarandestatus för vattenanknutna arter som tjockskalig målarmussla och deras livsmiljöer. De lagar som reglerar dikningsföretag behöver ses över och miljöanpassas. I Danmark har "regulative" setts över och förändrats på ett sätt som skulle kunna tillämpas i Sverige, om lagstiftningen anpassas.

Åtgärder på land krävs för att få bukt med tillförsel av näringsämnen, bekämpningsmedel, partiklar med mera. Funktionella skydds-zoner behöver bevaras och/eller etableras utmed vattendrag och sjöar. Detta försvåras av att EU:s miljöersättning inte ger ett långsiktigt skydd, utan skydds-zonen kan odlas upp när som helst. Det är därför önskvärt att Sverige inför ett generellt krav på 10 meter breda skydds-zoner med gräs, buskar och träd längs vattendrag, på samma sätt som bland annat Danmark har gjort.

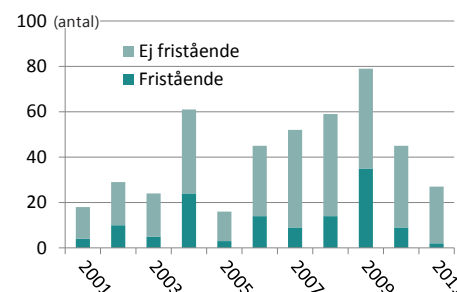
Förslaget om frivillig avsättning av skog riskerar att ge ett osäkert skydd samt vara en alltför långsam process. Det finns ingen garanti för att skyddet är långsiktigt eller att en avsättning kommer att vara riktad till de områden där skogen är en förutsättning för bevarandet av vattnen och deras strandmiljöer.

Styrmedel behövs för att kunna avsätta svämområden där vatten tillåts svämma och flöda fritt utan markbearbetning.

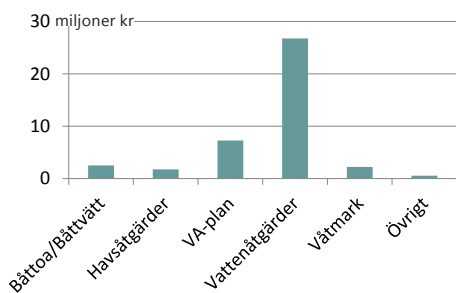
Nya medel för restaurering av vattendrag, LOVA och landsbygdsprogrammet måste tilldelas, för att inte restaureringsarbetet ska avstanna helt och all kompetens försvinna

Kumulativt antal skyddade områden i Skåne med uttalat syfte att bevara vattenmiljöer, fördelat på skyddsform. Källa: www.miljomal.se.

Antal nyuppförda byggnader inom 100 m från sjö eller vattendrag, exklusive tätort i Skåne. "Fristående" anger antalet nyuppförda byggnader som ligger på större avstånd än 75 m från äldre bebyggelse. "Ej fristående" anger antalet inom 75 m från äldre bebyggelse. Källa: www.miljomal.se.

Beviljat bidrag inom LOVA under åren 2009-2012 i Skåne. Exempel på havsåtgärder är odling av blåmusslor, exempel på vattenåtgärder är anläggning av våtmarker, meandering av vattendrag, utfiskning.

Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Import av främmande fisk- och musselarter, för utsättning i dammar, bör förbjudas helt.

Information, dialog och stöd

Det är viktigt att informera och ha en bra dialog med markägare, vattenråd och föreningar för att ta tillvara intressen och få ett framgångsrikt åtgärdsarbete.

Informationsinsatser till allmänheten behövs för att minska risken för spridning och etablering av främmande arter.

Prioriteringar i länet

LIFE-projektet UC4LIFE som genom åtgärder för den tjockskaliga målar-musslan ska ge friskare åar pågår och är högprioriterat de kommande fyra åren.

Grundvatten av god kvalitet

Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne men vattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter och på sina håll råder konkurrens om vattnet. Grundvattnet behöver beaktas mer och ges större tyngd inom samhällsplanering, tillsyn, tillståndsgivning och vattenförvaltning.

Läget idag

I flera kommuner i Skåne pågår ett arbete med att ta fram kommunala eller delregionala vattenförsörjningsplaner. En del av det arbetet innebär att se över det skydd som vattentäkterna har. För närvarande har cirka 73 procent av Skånes allmänna grundvattentäkter ett fastställt vattenskyddsområde. Många vattenskyddsområden är gamla och avgränsningen av områdena behöver revideras och föreskrifterna skärpas. Enbart cirka 27 procent av täkterna har vattenskyddsområden som är fastställda enligt miljöbalken.

Vid ett framtida förändrat klimat kan ökade temperaturer och förändrad nederbörd påverka grundvattenbildningen. Klimatförändringarna väntas även påverka bevattningsbehovet. Länsstyrelsen har tillsammans med Kristianstad kommun beställt en utredning om konsekvenser på grundvattnet av framtida klimat- och uttagsförhållanden som blev klar i början av 2013. Utredningen visade att det ökade bevattningsbehovet kommer leda till förändring i fördelningen mellan utströmnings- och inströmningsområden.

Länsstyrelsen tog under 2012 fram en handbok för klimatanpassad vattenplanering och en vägledning för vatten- och avloppsvattenplaner, åtgärd 37 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Grundvattnets kvalitet

Resultaten från den första regionala grundvattenövervakningen i länet publicerades i början av 2012. Under åren 2007-2010 provtog Länsstyrelsen grundvatten i 141 provpunkter, främst i kommunala dricksvattentäkter. I en tredjedel av proven hittades en eller flera bekämpningsmedelssubstanser, varav 40 procent var fynd av idag tillåtna substanser. De vanligaste substanserna var BAM, bentazon och atrazin med nedbrytningsprodukter. Ungefär 40 procent av alla prov visade på nitratpåverkan och mer än hälften av alla prov hade ammoniumhalter som översteg det normala.

Under åren 2010-2012 har Länsstyrelsen provtagit källor i länet för övervakning av grundvatten påverkat av jordbruk. Resultaten är ännu inte utvärderade.

Grundvattennivåer

Skåne är ett jordbruksintensivt län. Uttag av vatten för bevattning har tidigare delvis skett ur värdefulla vattendrag. Länsstyrelsen tog 2008 fram riktlinjer för

”Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.”

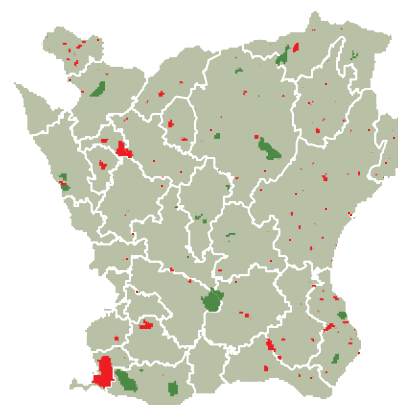
Hushållning med mark- och vattenresurser

3. Skydd av kommunala och större privata dricksvattentäkter.

Vattenskyddsområden och skyddsföreskrifter tas fram och beslutas för samtliga kommunala dricksvattentäkter som behövs för dricksvattenförsörjning samt de enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller som har ett uttag större än 10 m³/dygn.

Koppling till åtgärd 34 och 35 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Aktörer: Vattentäktsinnehavare, kommuner, Länsstyrelsen

- Skydd enligt miljöbalken
- Skydd enligt gammal lagstiftning

Vattenskyddsområden i Skåne.

Källa: Naturvårdsverket.

Båtägare, se hit!

Båtmiljöappen innehåller information om närmaste båtbottnentvätt, sugtömningsstation eller utslagsvask. Finns på www.batmiljo.se

bevattningsuttag vilket har lett till en övergång av uttag ur ytvatten till grundvatten samt en legalisering av uttagen. På sina håll råder en konkurrenssituation om vattnet. Länsstyrelsen har inom ramen för tillståndsansökningarna genomdrivit att tillstånden tidsbegränsas så att om grundvattenbildningen förändras i framtiden är det lämpligt att möjligheten till vattenuttag prövas på nytt efter nya rådande förhållanden. (Läs mer om detta på sidan 60.)

Länsstyrelsen påbörjade under 2012 en regional övervakning av grundvattennivåer och kommer under 2014 att utöka nivåmätningarna.

Naturgrusavlagringar

Länsstyrelsen har under 2013 arbetat med en revidering av länets materialförsörjningsplan.

Sedan ändringen i 9 kapitlet Miljöbalken har lagstiftningen vad gäller nya täkttillstånd samma mål som preciseringen. Befintliga täkttillstånd för naturgrusbrytning kan dock medverka till att en del naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning inte bevaras.

Kommer vi att nå målet?

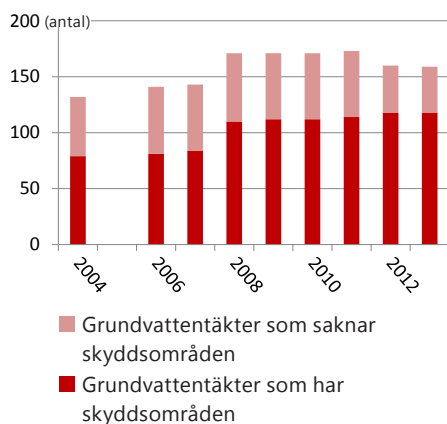
Målet är inte möjligt att nå till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

Det behövs generellt mer kunskapsunderlag för att kunna bedöma hur stort avståndet är till att nå miljökvalitetsmålet. Det behövs bland annat en mer heläckande övervakning av grundvattnet. Tillgängliga styrmedel behöver också tillämpas bättre.

Det saknas resurser för att arbeta förebyggande och med egeninitierad tillsynsverksamhet och omprövningar av verksamheter i den utsträckning som skulle behövas.

Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne men på sina håll råder konkurrens om grundvattnet, och grundvattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter. Grundvattnet behöver beaktas mer och ges större tyngd inom samhällsplanering, tillsyn, tillståndsgivning och vattenförvaltning.

För att trygga tillräcklig kvantitet och god kvalitet av grundvatten krävs skydd av de områden som håller dessa resurser. Vattenskyddsområden med föreskrifter behöver tas fram för alla allmänna vattentäkter som behövs för dricksvattenförsörjningen och betydande grundvattenresurser borde kunna pekas ut som riksintressen.

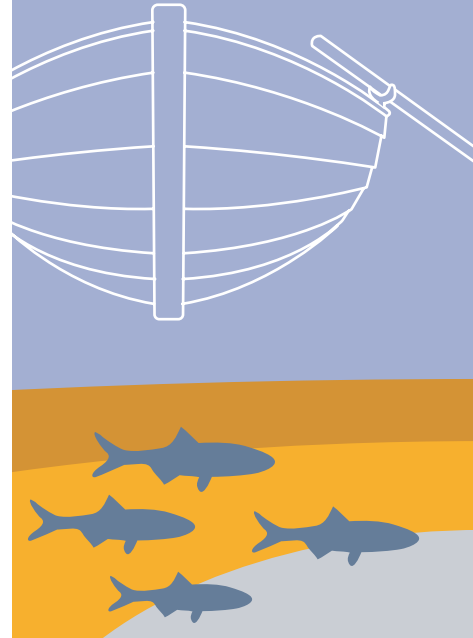
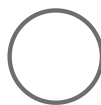

Antal kommunala grundvattentäkter i Skåne, uppdelat på täkter med respektive utan skyddsområden. Källa: www.miljomal.se.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Skånes havsmiljö har länge påverkats av utfyllnader, tät sjötrafik, för högt fiskeuttag och för hög näringsämnesbelastning. Kunskapsluckor och brister i övervakning försvårar uppföljning av miljötillståndet och riktade miljöåtgärder. Nationella prioriteringar och internationella regler krävs.

Nej

Läget idag

Problemen kvarstår i inre Hanöbukten, med miljöförändringar och små fångster. Havs- och Vattenmyndigheten slutrapporterade hösten 2013 uppdraget att utreda och föreslå åtgärder för Hanöbukten. Indikationer om liknande problem finns även på sydkusten. Det är allvarligt att dessa signaler ej fångats upp av befintlig miljöövervakning och recipientkontroll. Situationen förtydligar det allmänna behovet av ökad övervakning till havs samt diskussioner om vi mäter rätt saker.

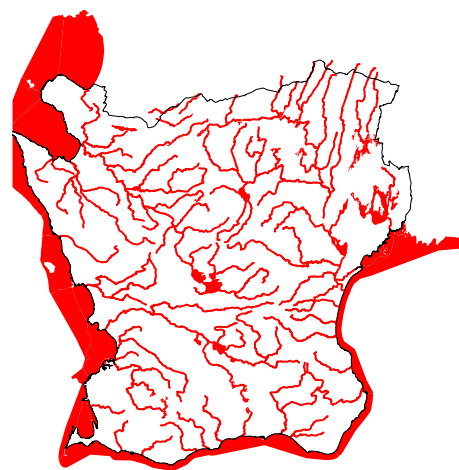
Stora övergödningssproblem kvarstår då näringstillförseln ej minskat tillräckligt. Marina fiskar, fåglar, däggdjur och bottendjur påverkas av miljöförstörande ämnen och ett fiske som i vissa former är intensivt, förstör livsmiljöer och ger oönskade bifångster. Samtidigt visar nedslag i miljöarbetet positiva insatser: under 2013 har ett nätfiskeförbud i grunda kustvatten börjat gälla, en fiskräknare har installerats i Nybroån och krav ställs om miljöanpassning av kraftverk (läs mer på sidan 59). Några arter, som sälarna, har positiva trender, medan andra ligger sämre till, som ejder och ål. Främmande arter hotar ekosystemen men deras påverkan är svår att överblicka.

Det saknas överblick av kulturmiljövärden knutna till havet och det saknas kunskap om ekosystemtjänster för att besluta om effektiva strategier. Obalans i Östersjöns ekosystem tycks leda till näringsbrist och svält hos flera arter trots havets näringsöverskott. Även skräp, plast och mikropartiklar i havet är problemområden där kunskap och övervakning saknas (läs mer på sidan 68).

Å andra sidan finns problemområden där vi vet nog för att agera men där dagens styrmedel och överenskommelser är ineffektiva eller saknas helt. Inte minst gäller detta övergödning, fiske och främmande arter. Det finns indikationer om minskat statligt stöd till miljöåtgärder inom landsbygdsprogrammet. Många av dessa åtgärder är näringsreducerande och ett minskat stöd vore mycket negativt för havsmiljön, framför allt i Skåne där övergödning redan är ett stort problem.

Positivt är en minskande trend av oljeutsläpp i Sverige sedan 1990-talet, att säl och havsörn blir vanligare och att torsken tycks ha en god återhämtningsförmåga i delar av Östersjön.

”Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.”

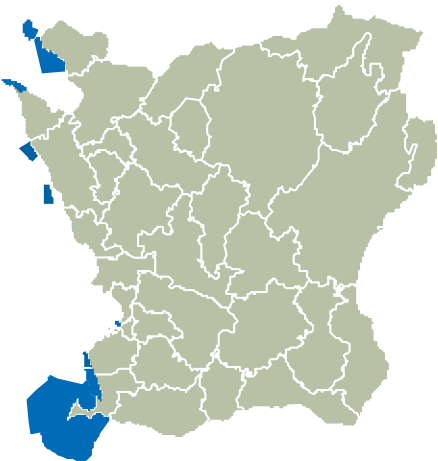
- Hög status
- God status
- Måttlig status
- Otillfredsställande status
- Dålig status

Kemisk status i Skånes vattenförekomster.
Källa: Länsstyrelsen Skånes preliminära klassning 2013, fastställs efter samråd.

Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag**16. Skydd av marina områden**

Existerande biologiskt värden skyddas och förutsättningarna för att stressade arter ska öka sin återhämtningsförmåga och nå livskraftiga populationer förbättras

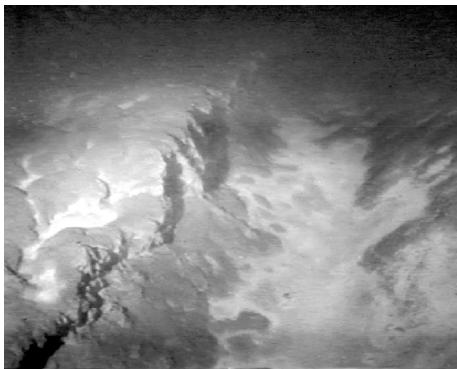
Aktörer: Länsstyrelsen, kommuner, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket

Skånes skyddade marina områden.

Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Dessutom är det sedan 1932 förbjudet att tråla i Öresund. Förbudet instiftades med hänsyn till fartygssäkerhet och inte av miljöhänsyn, men har haft positiv effekt på det marina växt- och djurlivet.

Ett trålspar, filmat med en fjärrstyrd undervattenskamera i södra Östersjön, S Karlskrona. Bredden på detta trålspar uppskattas till 2 m, djupet till mellan 0,5-1 m.

Foto: Avdelningen för teknisk geologi Lunds tekniska högskola, Lunds universitet.

Ekologisk status

Ingen av de skånska kustvattenförekomsterna har god ekologisk status.

Ekosystemtjänster

Fiskproduktion är en viktig ekosystemtjänst. Öresund är det skånska havsområde som mår bäst och vars fiskeresurser idag har högst samhällsekonomiskt värde. Förklaringen är 80 års trålförbud.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

För några arter är läget kritiskt, till exempel listas ålen som akut hotad. Även viktiga livsmiljöer hotas. Grunda produktiva havsmiljöer med viktiga lek- och uppväxtområden för fisk och andra djur behöver skydd mot exploatering.

Främmande arter

Kunskapen är låg och strategier för hantering av etablerade arter och framtida hot saknas.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

2012 invigdes det kommunala reservatet Grollegrund i Helsingborg och arbetet fortgår med det kommunala reservatet Fredshög-Stavstensudde i Trelleborg. Arealen skyddad marin miljö i Skåne ökar dock för långsamt. Inom kulturmiljö har skeppsvrak ett visst skydd genom kulturminneslagen eller då de är privat egendom.

Friluftsliv

Under 2011 uppfördes i Skåne utanför tätorterna sex byggnader inom 100 meter från havet. Det är strax under snittet för de senaste tio åren, men ingen tydlig trend finns under dessa år.

Kommer vi att nå målet?

Målet är inte möjligt att nå till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Det saknas tillräckliga underlag för att bedöma utvecklingen i miljön och det är inte möjligt att ange utvecklingsriktning.

De negativa observationerna i Hanöbukten har fortsatt under 2013. Orsakerna har ej klarlagts vilket visar komplexiteten hos marina ekosystem och hur svåröversvakade de är. I Havs- och vattenmyndighetens delrapport ses problemen som en lokal förstärkning av de stora förändringar och problem som finns i Östersjön. Länsstyrelsen Skåne anser att situationen i Hanöbukten kräver breda åtgärder på land och till havs för att förbättra miljön. Stora insatser krävs i de flesta av Skånes kustvattenförekomster för att nå god status.

Det finns stort behov av utökad övervakning med analys av vad som ska mätas samt bättre nyttjande av observationer till havs.

Övergödning och överfiske är historiskt två av de största orsakerna till dagens miljötillstånd. De svårförklarade regionala problemen och bristen på tillräckliga underlag innebär att det inte går att uttala sig om trenden för utvecklingen i miljön.

Ekologisk och kemisk status

Ekologisk status är måttlig främst på grund av höga näringsämneshalter. Trenderna varierar men problemen på Skånes öst- och sydkust väger tungt. Lokala, nationella och internationella insatser krävs.

Ekosystemtjänster

80 års erfarenhet i Öresund visar att trålförbud är en investering för en rikare havsmiljö och ett hållbart fiske. Ett utökat trålförbud vore positivt för miljökvalitetsmålet. Utfyllnad av grunda havsmiljöer har pågått länge och nya utfyllnader planeras. Viktiga biotoper, som ålgräsängar och tångskogar, övervakas ej och saknar skydd mot exploatering.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Flera arters tillbakagång kan vara kopplade till närings- och tiaminbrist, men sambanden är inte klarlagda. Den akut hotade ålen kräver insatser på hela skalan, lokalt till internationellt. Glädjande är att sälstammarna återhämtar sig.

Främmande arter och genotyper

I skånska vatten finns flera främmande arter, till exempel amerikansk kammanet, en effektiv djurplanktonätare som misstänks kunna påverka näringskedjan. Andra exempel är svartmunnad smörbult, kinesisk ullhandskrabba, sargassosnärja och amerikansk havsborstmask. Bättre övervakning och strategier vid fynd av nya arter behövs. Det är extremt viktigt att FN:s konvention om barlastvatten, där rening krävs innan utsläpp, så snart som möjligt tas i bruk.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Arbetet med att skydda havsmiljöer går för långsamt. Såväl havsplanering som kommunal kustplanering måste visa stor hänsyn till miljövärden, för detta krävs ökad kunskap om marina ekosystemtjänster. Utfyllda områden innebär en irreversibel förlust av grunda produktiva havsmiljöer.

Friluftsliv

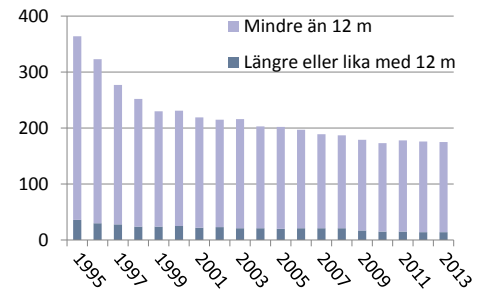
Tillgång till kusten är en rekreativ ekosystemtjänst. En översyn av de utvidgade strandskyddsområdena, mellan 100-300 meter, pågår. Länsstyrelsen ska fatta beslut och föreslår en utvidgning till 300 meter i områden med grunda havsmiljöer. Arbetet sker i samarbete med kommunerna.

Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag

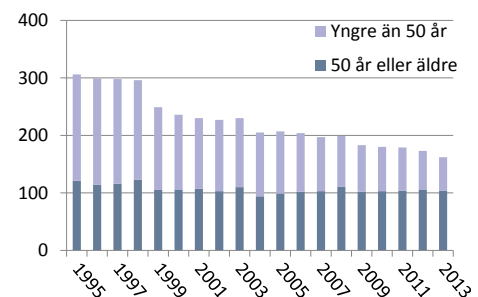
11. Genomförandeorganisation för hållbart fiske

En genomförandeorganisation bildas för att omsätta målsättningar och resurser till åtgärder för ett hållbart fiske i Skåne.

Aktörer: Sydkustens fiskeområde, Region Skåne, Länsstyrelsen, Kommuner, Region Skåne, Österlens havsfiskeförening, Malmöhus läns havsfiskeförening

Antal fiskefartyg i Skåne mindre än 12 m samt större än 12 m. Källa: www.miljomal.se.

Antal yrkesfiskare i Skåne fördelat på ålder med licens för saltvattensfiske.

Källa: www.miljomal.se.

Läs mer om främmande arter i havet på www.frammandearter.se

Myllrande våtmarker

Våtmarker har försvunnit eller skadats av utdikning och annan mänsklig påverkan. Ökad hänsyn behövs inom jord- och skogsbruk. Fortsatt återskapande av våtmarker är viktigt. Skötsel av hävdgynnade våtmarker är avgörande för bevarandet av hotade arter och skyddsarbetet av våtmarker behöver fortsätta.

Nej

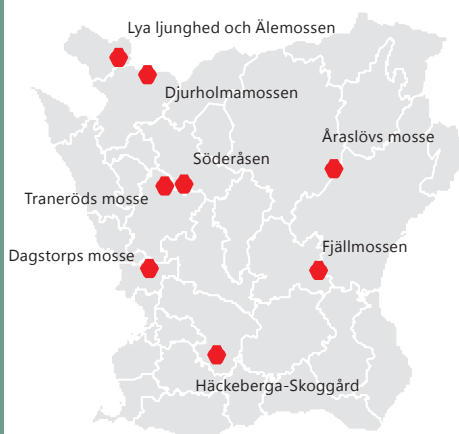
”Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.”

Myrskyddsplanen

Myrskyddsplan för Sverige (1994) angav ett urval av landets mest värdefulla myrar och prioriterade vilka områden som borde skyddas de närmsta 15 åren. Myrskyddsplanen reviderades och kompletterades 2006.

Life to ad(d)mire

Projektet Life to ad(d)mire ska under åren 2010-2015 återställa 35 utdikade och igenvuxna våtmarker och myrmarker i sju län. Alla områden i Life to ad(d)mire är Natura 2000-objekt. Våtmarkerna och myrmarkerna finns från Skåne i söder till Jämtland i norr. Life to ad(d)mire är medfinansierat av LIFE+, EUs miljöfond.

Områden i Skåne som ska restaureras inom LIFE to ad(d)mire. Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Läget idag

Ökad hänsyn behövs inom jord- och skogsbruk bland annat genom skyddszoner mot naturliga våtmarker och hänsynsfullt rensande av diken. Brukande av marker för nära våtmarker skapar skuggning, uttorkning och igenväxning av våtmarkernas kantzoner. Nedfallet av kväve påverkar vegetationen negativt i våtmarkerna. Fortsatt arbete med nyanläggning av våtmarker, skydd av våra mest värdefulla våtmarker samt skötsel av dessa behövs.

Finansieringen av det framtida arbetet med anläggande av våtmarker och restaurering av rikkärr genom Landsbygdsprogrammet är oklart. Nuvarande besked är att stödet helt upphör under 2014 och 2015, vilket riskerar att omintetgöra en viktig miljöinsats för att minska övergödningen av havet och för att bevara biologisk mångfald. Arbetet med skydd av våra mest värdefulla våtmarker är inte längre prioriterat på nationell nivå och riskerar att nedprioriteras ännu mer framöver då skog blir alltmer viktigt att skydda. I Life-projektet *Life to ad(d)mire* fortsätter restaureringar av igenväxta högmossar och inom åtgärdsprogrammen för rikkärr restaureras alltfler rikkärr.

Ekosystemtjänster och bevarade natur- och kulturmiljövärden

Flertalet av Skånes mest värdefulla våtmarker är rikkärr. Det pågår ett arbete med att restaurera rikkärr samt se till att de sköts med slåtter eller bete då samtliga är hävdberoende. Sedan 2011 sker inventeringar av rikkärr för att följa upp hur rikkärrrens naturvärden förändras över tiden. Arbetet med att skydda Myrskyddsplanens våtmarker fortsätter. Myrskyddsplanen för Skåne omfattar 35 objekt med cirka 4 210 hektar våtmark, vilket är 10 procent av Skånes totala våtmarksareal. Inga objekt blev skyddade under 2012 och 19 objekt återstår som helt eller delvis oskyddade.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Sveriges rapportering till EU enligt Habitatdirektivet anger en fortsatt försämring och minskning av de mest värdefulla våtmarkerna i södra Sverige. Orsakerna är främst påverkan från dikning, utebliven hävd och övergödning (kväve från luft och jordbruk).

Hotade arter och återskapade våtmarker

Arbetet med att återskapa och restaurera våtmarker fortsätter. Tidigare delmål

om anläggande av 2 500 hektar våtmarker till 2012 har inte nåtts men kommer troligen att nås 2014/2015. Ytterligare 2 500 hektar våtmarker behöver anläggas till 2015, något som inte är möjligt. Målet skulle vara möjligt att nå om Landsbygdsprogrammet skulle satsa lika stora resurser på våtmarker som hittills. Ett stopp på medel till och med 2016 skulle vara förödande för verksamheten då ett stort kompetenstapp kommer att ske bland annat hos kommuner, vattenråd och entreprenörer. Dessutom påverkas markägares förtroende för statens hantering av våtmarksanläggandet.

Arbetet inom Life to ad(d)mire fortsätter vilket innebär restaurering av några högmossar och rikkärr inom skyddade områden. Arbetet med åtgärdsprogrammet för rikkärr sker årligen. Åtgärdena syftar till att restaurera och hävda rikkärr för att bevara deras naturvärden.

Kommer vi att nå målet?

Länsstyrelsen bedömer att målet inte kommer nås till år 2020. Den sammanvägda bedömningen av utvecklingen i miljön är neutral. Positiva och negativa utvecklingsriktningar inom målet tar ut varandra.

Länets våtmarker fortsätter att påverkas negativt. Tillräckliga styrmedel och resurser saknas för att vända utvecklingen. Analyserna av våtmarkernas bevarandestatus, och de arter som är knutna till våtmarker, är viktiga för bedömningen.

Positiva inslag i utvecklingen är att våtmarker återskapas och intresse finns bland markägare, vattenråd och kommuner för att inte bara skapa eller åter skapa utan även att sköta våtmarker. Medel från Landsbygdsprogrammet är den enskilt viktigaste faktorn för att våtmarker anläggs och restaureras i länet. Life-projektet Life to ad(d)mire visar på möjligheter att restaurera högmossar och rikkärr och Life-projektet UC4Life visar på möjligheter till våtmarker i kombination med storskaliga vattendragsrestaureringar. Arbetet med rikkärr inom åtgärdsprogram för rikkärr har betytt mycket för skötsel och bevarande av rikkärr.

Styrmedel behövs för bättre hänsyn

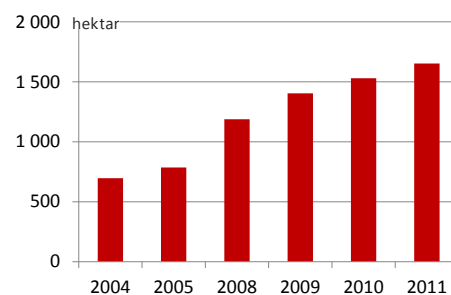
Befintliga styrmedel räcker inte för att säkerställa tillräcklig hänsyn inom jord- och skogsbruket. Mer resurser behövs för förebyggande arbete samt för åtgärder. Rensning av befintliga diken och dikningsföretag försvårar åtgärder för att skydda och restaurera våtmarker. Skyddszoner kring våtmarker behövs både inom jord- och skogsbruket. Tillräckliga medel behövs för att långsiktigt sköta de hävdberoende våtmarkerna, framförallt rikkärren.

Information till markägare är viktigt

Det är viktigt med information och uppsökande verksamhet till markägare för att ta tillvara det stora intresse som finns för skötsel och återskapande av våtmarker. Fortsatta resurser till vattenråden och kommunerna är också angelägna eftersom kommunerna äger mycket mark och har möjlighet att planera in våtmarker, exempelvis kopplade till dagvattenhantering eller reningsverk.

Skydd av våtmarker

Arbetet med att långsiktigt skydda våtmarker som ingår i myrskyddsplanen går

Areal våtmarker i Skåne som är anlagda, restaurerade och har skötselersättning från jordbruksstöd. Källa: www.miljomal.se.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda naturområden. Nätverket skapades för att hejda utrotningen av växter och djur och för att skydda deras livsmiljöer. I Skåne finns mer än 200 Natura 2000-områden.

Många Natura 2000-områden är även skyddade som naturreservat, nationalpark eller annan form av skydd. Ingrepp som på ett betydande sätt påverkar miljön i ett Natura 2000-område kräver tillstånd.

långsamt. För flera objekt försämras statusen under tiden som de inte blir skyddade. När skyddet väl blir aktuellt räcker inte skötselmedlen till för områdena då restaureringsbehoven är stora.

Prioriteringar i länet

Länsstyrelsen avser att arbeta vidare med skapandet av våtmarker i jordbrukslandskapet, restaurering/skötsel och bevarande av rikkärr inom åtgärdsprogrammet för rikkärr, restaurering av myrar inom Life to ad(d)mire och bildandet av naturreservat av myrskyddsplanobjekt och Natura 2000-områden. Avgörande för arbetet är de resurser som avsätts för arbetet på nationell nivå och som sedan tilldelas länen. Det sker inget arbete med främmande arter i våtmarker då det inte finns några resurser.

Levande skogar

Skogen är en viktig resurs som brukas intensivt i länet vilket påverkar värdefulla skogsmiljöer negativt. Tillståndet i länets skogar varierar och det krävs fortsatt utveckling av miljöhänsynen i skogsbruket samtidigt som ytterligare bevarandeinsatser krävs.

Läget idag

Skogsbruket bedrivs alltmer intensivt och konkurrensen om skogen ökar. Detta är tydligt i länets ädellövskogar där de högsta naturvärdena finns. Anläggning av ny skog och skötsel sker med fortsatt hög inriktning mot granskogsbruk men arealen som återbeskogas med lövskog ökar.

Skogsmarkens egenskaper och processer

I de norra delarna av Skåne är skogsmarken tydligt påverkad av försurning. Uttag av bioenergi medför negativ påverkan på mark och vatten. Kompensationsåtgärder genom askåterföring utfördes i otillräcklig omfattning.

Under 2013 kom rapporten *Dikesrensningens effekter på vattenföring, vattenkemi och bottenfauna i skogsekosystem* som tillförde ny kunskap om kvicksilverläckage, bottenfauna och slamtransport vid dikesrensning.

Skogsmaskinerna fortsätter att orsaka körskador på marken och trots insatser kan ännu ingen effekt i skogen påvisas.

Grön infrastruktur, gynnsam bevarandestatus samt hotade arter och återställda livsmiljöer

Nya värdefulla skogar skyddas, men takten i skyddet har avtagit. Höjda ersättningsnivåer och nya regler för intrångsersättning har inneburit ökade kostnader i samband med skydd, vilket inte har kompenseras med motsvarande medeltilldelning. Vidare prövas nya arbetsformer genom *Kometprogrammet* vilket initialt inneburit långsammare skyddstakt. Under 2012 har 348 hektar skogsmark avsatts till naturreservat, 37 hektar till biotopskydd och 29 hektar till naturvårdsavtal.

Indikatorerna gammal skog, äldre lövrik skog och hård död ved utvecklas positivt, men den faktiska mängden är fortfarande liten och det saknas därmed ännu förutsättningar för många arter att utveckla en livskraftig population i länet. Det finns över 850 rödlistade arter knutna till skog i Skåne. Av dessa har över 80 sin huvudsakliga utbredning i Skåne.

För att inte förlora höga naturvärden i skogslandskapet krävs naturvårdande skötsel i många av länets skogar. Under senaste året har åtgärder för att öka arealen ädellövskog och naturvårdande skötsel inklusive kulturmiljövård skett

”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.”

Kometprogrammet är ett samverkansprojekt mellan Länsstyrelserna, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket. Syftet är att inspirera markägare att skydda sin värdefulla natur och att informera om vilka skyddsformer som finns.

Rödlistade arter

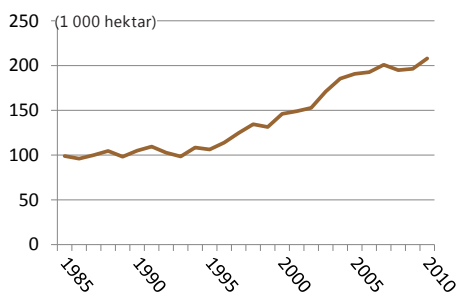
En rödlista är en redovisning av arters risk att dö ut från ett område, till exempel ett land. I Sverige är det Artdatabanken som tar fram rödlistan.

Kategorierna Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN) och Sårbar (VU) bildar tillsammans de hotade arterna. Till rödlistade arter hör också de som kategoriserats som Nära hotad (NT), Nationellt utdöd (RE) och Kunskapsbrist (DD). De arter som däremot kategoriserats som Livskraftig (LC) är varken hotade eller rödlistade.

www.slu.se/artdatabanken

NOKÅS: Stöd till natur- och kulturmiljövårds-åtgärder i skogen.

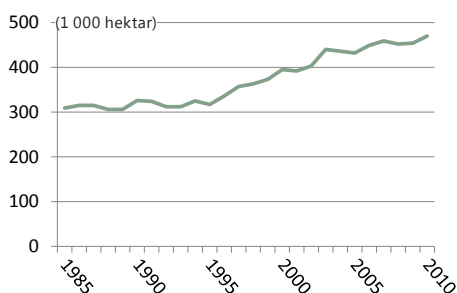
www.skogsstyrelsen.se/nokas

Förändring av arealen gammal skog i Götaland i form av glidande femårsmedelvärde under åren 1983-2012 (mittåret är basår i redovisningen).

Till gammal skog i Götaland räknas skog äldre än 120 år. Arealen avser produktiv skogsmark utanför 2010 års reservatsgränser.

Källa: Sveriges Lantbruksuniversitet, Riksskogstaxeringen.

Förändring av arealen äldre lövrik skog i Götaland i form av glidande femårsmedelvärde under åren 1983-2012 (mittåret är basår i redovisningen).

Äldre lövrik skog omfattar skogsmarksareal bestående av minst 25 procent lövträd av grundytan och med en beståndsålder äldre än 60 år. Arealen avser produktiv skogsmark utanför 2010 års reservatsgränser.

Källa: Sveriges Lantbruksuniversitet, Riksskogstaxeringen.

på cirka 578 hektar inom Landsbygdsprogrammet. Till detta kommer åtgärder inom ramen för NOKÅS. Detta är positivt men omfattningen är inte tillräcklig. Under 2014 minskar resurserna inom Landsbygdsprogrammet drastiskt.

Främmande arter och genotyper

Spridningen av almsjuka och askskottsjuka har medfört att alm och ask blivit rödlistade, liksom en rad arter knutna till dessa trädslag. Svampsjukdomen *Phytoftera* orsakar bokdöd. Angrepp har hittats bland annat i Torup och på Söderåsen. Mer forskning om sjukdomen skulle behövas.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Miljöhänsynen i skogsbruket ger otillräckligt resultat i skogen. I ädellövskogbruket sker i dag en allt för begränsad uppföljning av miljöhänsyn i samband med skogsbruksåtgärder. De målbilder för miljöhänsyn som tagits fram inom projektet *Dialog om miljöhänsyn* är viktiga för det fortsatta arbetet.

Fortfarande skadas kulturlämningar i stor omfattning. Under 2014 kommer kulturmiljölagen träda i kraft, vilket innebär att alla lämningar innan år 1850 utgör fornlämning.

Friluftsliv

Inom Länsstyrelsen arbetar man med friluftslivets möjligheter att nyttja skyddade områden inom programmet *Värna Vårda Visa*. Skogsstyrelsen har på länsnivå begränsade resurser för att arbeta med skogens sociala värden.

Kommer vi att nå målet?

Tillståndet i Skånes skogar är inte stabilt och det finns brister i skogsbrukets miljöhänsyn samtidigt som bevarandeinsatserna är otillräckliga. Utvecklingen i miljön är negativ. Befintliga styrmedel och resurser är inte tillräckligt effektiva för att vända utvecklingen som helhet.

Skogsstyrelsen bedömer även 2013 att målet inte kommer nås till år 2020. Värdefulla skogar behöver få formellt skydd för att målet *Levande skogar* ska kunna nås. Resurserna för områdesskydd är i dagsläget otillräckliga. Det behövs tillskott av resurser för ersättning till skogsägare, men också för skötsel av värdefulla områden och restaurering av naturvärden.

Uttag av grenar och toppar från lövträd, speciellt från ek och asp, kan ha stora effekter på biologisk mångfald. Det måste till incitament, styrmedel och uppföljning för att rödlistade arters situation inte ska försämrats ytterligare.

Frivilliga insatser viktiga

Skogsbruket arbetar med många framåtsyftande åtgärder. Några exempel som syftar till att begränsa körskador är att skogsbruket tagit fram en branchgemensam körskadepolicy, Södra skogsägarna kan erbjuda en markskoningsgaranti och *Skogforsk* har tagit fram ett drivningsplaneringsstöd baserat på laserscanning.

Projektet *Helge å Baltic Landscape* samlar aktörer från skogsnäringen, markägare, myndigheter, intresseorganisationer och forskare för att lyfta fram sätt att bruka landskapet hållbart med hänsyn till vattenkvalitet och biologisk mångfald.

Många skogsägare avsätter utan ersättning en del av sin fastighet för att bevara dess miljövärden.

Ideella organisationer bidrar till att informera, utbilda, visa och bevara naturvärden i länets skogar.

Dessa, och många andra, insatser är mycket betydelsefulla och behöver uppmuntras och synliggöras för att skapa incitament för fortsatta insatser så att målet snabbare kan nås.

Information och rådgivning viktig till skogsbrukets aktörer

Framförallt de som arbetar med planering och avverkning behöver få återkoppling om hur den miljöhänsyn som tas vid slutavverkning behöver förbättras. I Skåne ska Skogsstyrelsen utvärdera möjligheterna att använda en nyutvecklad metod för uppföljning av miljöhänsyn vid skogliga åtgärder i ädellövskogsbruket.

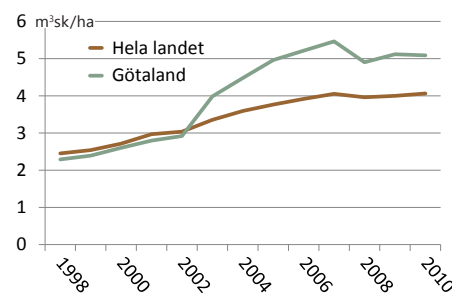
Åtgärderna behöver öka

Befintliga styrmedel och medföljande resurser räcker inte för att säkerställa vare sig formellt skydd av värdefulla skogar eller tillräcklig hänsyn vid skogliga åtgärder. Insatserna som görs via Landsbygdsprogrammet är positiva men kommer att minska under 2014. Ökad prioritet mot miljöhänsyn och en ökad satsning på tillsyn är viktiga fokusområden för Skogsstyrelsen 2014.

En ökad kunskap och förståelse kring innebörden av sektorsansvaret i skogssektorn behövs och skogsbruket behöver i större utsträckning ta sitt sektorsansvar.

Prioriteringar i länet

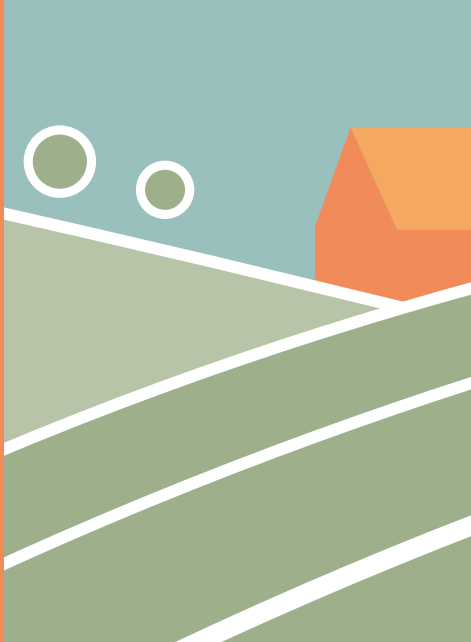
Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen avser att även fortsättningsvis prioritera skydd av ädellöv och klubbaskog enligt den regionala skogsstrategin. Vidare är det viktigt att utvärdera skogsstrategin för att se var bristerna finns i dag. Viktigt är att jobba med skötselåtgärder för att främja biologisk mångfald i och utanför skyddade områden.

Förändring av volymen hård död ved i Götaland jämfört med hela Sverige redovisat som glidande femårsmedelvärde under åren 1983-2012 (mittåret är basår i redovisningen).

Mängden är angiven som skogskubikmeter per hektar (m³sk/ha). Skogskubik innebär stamvolymen ovan stubbskäret inklusive topp och bark. Uppgifterna gäller produktiv skogsmark utanför 2010 års reservatsgränser

Källa: Sveriges Lantbruksuniversitet, Riksskogstaxeringen.

”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.”

LONA (Lokala naturvårdssatsningen) ger möjlighet för kommuner och föreningar att genomföra naturvårdsprojekt med upp till 50 procent i statligt bidrag.

Projekt och åtgärder kan vara av olika slag, exempelvis satsningar på friluftsliv, biologisk mångfald och skydd av tätortsnära natur.

Ett rikt odlingslandskap

Den totala åkerarealen har minskat på grund av rationalisering och tätortsutbyggnad. Antalet småbiotoper och landskapselement har minskat liksom arealen betesmarker och slätterängar. Det krävs samverkande insatser för landsbygdsutveckling för att stoppa den negativa trenden.

Nej

Läget idag

Rationaliseringen inom jordbruket tillsammans med infrastruktur- och tätortsutbyggnad leder till att arealen åkermark minskar i Skåne. På grund av bland annat näringstillförsel och en förlust av småbiotoper försvinner mycket av den biologiska mångfald som är knuten till odlingslandskapet.

Jordbruksmarkens halt av föroreningar

Skånes höga halter av kadmium är oroväckande. Förutom en hög bakgrundsnivå tillförs mer via gödselmedel som rötslam och naturgödsel.

Variationsrikt odlingslandskap

Omvärldens krav på produktion av billiga livsmedel har tvingat fram en rationalisering och likriktning av jordbruket som har stora negativa konsekvenser för odlingslandskapets biologiska mångfald. Rationaliseringen inom jordbruket, samt infrastruktur- och tätortsutbyggnad minskar den totala åkerarealen och antalet småbiotoper.

Arealen betesmarker med miljöersättning minskar igen efter att ha haft en svag uppgång år 2010. Arbete pågår med att skydda, restaurera och återskapa värdefulla livsmiljöer och många kommuner har fått *LONA-medel* för att restaurera ängs- och betesmarker.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Andelen hotade arter minskar inte. Många djurs födokälla försvinner då blommande växter försvinner och på grund av bristen på biotoper i landskapet. Arterna utarmas genetiskt när de minskar kraftigt i antal och isoleras i landskapet.

Vi kan se en positiv trend för antalet häckande fåglar knutna till odlingslandskapet. För häckande strandängsfåglar är trenden fortsatt negativ.

Växt- och husdjursgenetiska resurser

Genom *POM*, *Programmet för odlad mångfald*, har en inventering av kulturväxter gjorts mellan åren 2002-2011. Arbetet fortsätter med att dokumentera materialet och planera inför framtida bevarande och nyttjande. Bevarande av husdjursraser sker främst hos enskilda djurägare. Göingeget, linderödssvin, fjäderfäraser och svensk lågland registreras inom respektive lantrasförening.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Arealen betesmarker och slätterängar fortsätter att minska och det finns också en osäkerhet om markernas värden utvecklas och om marker med höga naturvärden sköts. Landskapselement som sköts inom miljöersättningen för natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet har minskat mellan åren 2006 och 2013.

I Skåne finns ett kulturresevat, Örnanäs, vars syfte är att bevara och synliggöra byggnader och andra kulturhistoriska spår som finns i det omgivande landskapet. Odlingslandskapet har välbevarade spår av odlingsformer från början av 1900-talet. Man vill även utveckla floravärden och andra naturvärden som är knutna till betade och slåttrade miljöer.

Friluftsliv

Det pågår ett projekt i Skåne där de gamla värdebeskrivningarna för riksintressen för friluftsliv ses över och nya områden tas fram. Det sker även en bred kartläggning av friluftslivet i Skåne genom en enkätundersökning till föreningar, verksamheter och kommuner.

Kommer vi att nå målet?

Länsstyrelsen bedömer att målet inte kommer att nås till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Trots positiva insatser via bland annat Landsbygdsprogrammet, krävs ytterligare insatser på bland annat internationell nivå, insatser för landsbygdsutveckling och åtgärder för hela landskapet. Utvecklingen i miljön är totalt sett negativ.

Jordbruksmarkens halt av föroreningar

Åtgärder behöver vidtas för att minska halten kadmium i den odlade grödan.

Variationsrikt odlingslandskap

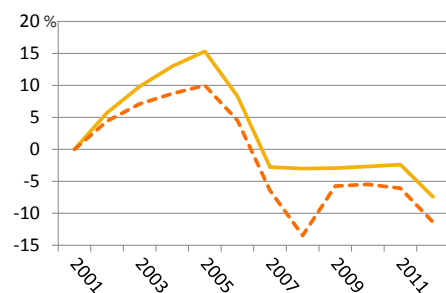
Det är viktigt att bromsa exploateringen av åkermark för att säkerställa livsmedelsproduktionen och hålla landskapet öppet. Åtgärder behövs därför även inom andra områden än de som primärt påverkar jordbruksproduktionen.

En förhoppning är att det nya Landsbygdsprogrammet leder till högre stöd för värdefulla betesmarker och slätterängar. Miljöersättningar är ett viktigt styrmedel för att hejda den negativa utvecklingen. Det är viktigt att regelverket inte är för omfattande och svårt att genomföra i praktiken. Vi vet ännu inte hur programmet kommer att utformas och hur stort fokus som kommer att ligga på betesmarker och slätterängar, men beskedet om neddragningar för miljöersättningar inom Landsbygdsprogrammet påverkar förutsättningarna att uppnå preciseringen negativt.

En skärpt lagstiftning krävs liksom ökade medel för nyanläggning och restaurering av småbiotoper. Samverkansprojekt mellan universitet, myndigheter, LRF och Jägarförbundet bör prioriteras.

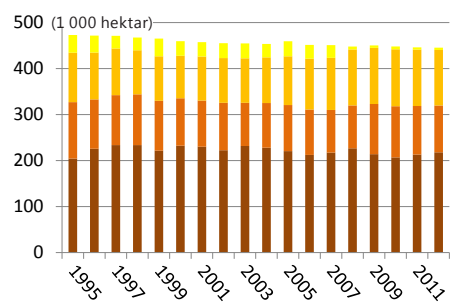
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Ansträngningar för att motverka de negativa trenderna pågår genom åtgärdsprogram för hotade arter, skötsel av skyddad natur, anläggning och skötsel av våtmarker och naturbetesmarker. Alla verksamheter som påverkar och har på-

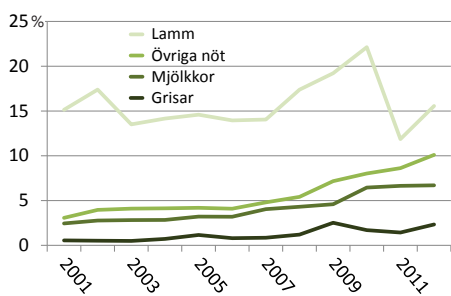
■ Linjeelement, till exempel stenmurar
■ Punktelement, till exempel odlingsrösen och hamlade träd

Procentuell förändring av omfattningen för landskapselement anslutna till miljöersättning i Skåne. Källa: www.miljomal.se.

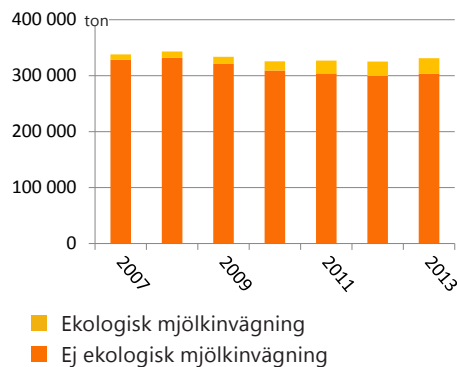
■ Träda
■ Vall
■ Övrig åkermark (t.ex. odling av oljeväxter, sockerbeter, potatis)
■ Spannmål

Skånska åkermarkens areal fördelad på grödor åren 1995 - 2012. Källa: www.miljomal.se.

Ekologisk animalieproduktion i Skåne. Andel ekologiskt certifierade djur per djurslag.

Källa: www.miljomal.se.

Ekologiskt producerad mjölk i Skåne.

Källa: www.miljomal.se.

verkat biologisk mångfald måste vara med och bidra för att minska andelen hotade arter.

Växt- och husdjursgenetiska resurser

Det är en utmaning att inte bara bevara äldre sorters kulturväxter och husdjursraser utan även nyttja dem kommersiellt. Vissa djurparker, lantbruksskolor och hembygdsgårdar har uppfödning av husdjursraser vilket är positivt för kunskapsspridningen.

Det är inte möjligt att förlänga miljöersättningen för bevarande av husdjursraser under 2014, och detta kan leda till en försämring.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

För att hejda den negativa utvecklingen av betesmarker och slätterängar krävs åtgärder i form av rådgivning till lantbrukare och riktade insatser för att bevara och restaurera värdefulla marker.

Det finns ingen möjlighet att sätta in ytterligare åtgärder för att öka antalet gårdar som sköter sina landskapselement under den pågående landsbygdsprogramperioden. Under 2014 är det inte möjligt att förlänga sitt miljöstödsåtagande för natur- och kulturmiljöer och risken är stor att färre landskapselement kommer att skötas.

Friluftsliv

Syftet med det pågående projektet är att få en uppdaterad kunskap om de värden som finns i de nuvarande riksintresseområdena och skapa underlag för att nya områden kan skapas. Förhoppningen är att få en bild av hur man utövar friluftsliv i Skåne samt vilka eventuella hinder och konflikter som friluftstävare och kommunerna upplever.

God bebyggd miljö

Hushållning med mark och vatten är mycket aktuellt i Skåne och miljöfrågorna behöver integreras i länets fysiska planering. Flera kommuner planerar för en utglesad bebyggelse, och markanvändningskonflikter mellan exploatering och bevarande av natur- och kulturvärden är påtagliga.

Läget idag

Hållbar samhällsplanering

Skånes planerade tätortsbebyggelse står inför utmaningar då allt fler behöver bostäder, råvaror, rent vatten och rekreativsmöjligheter.

Skånes särskilda bebyggelsestruktur av flerkärnig ortstruktur och omkringliggande högvärdig jordbruksmark innebär att befintliga orter behöver stärkas och bindas samman för att kunna säkerställa en långsiktigt god hushållning med mark och vatten. Befolkningen växer och efterfrågan på bostäder ökar vilket gör att konkurrensen om marken är hög, särskilt i länets sydvästra delar där en nationellt angelägen livsmedelsproduktion samtidigt pågår.

Dessvärre sker utvecklingen i negativ riktning för måluppfyllelsen eftersom det i vissa fall sker en "överplanering" med högt tilltagna befolkningsprognoser och utglesning av bebyggelsen utan närhet till service och kollektivtrafik.

Hälsa och säkerhet

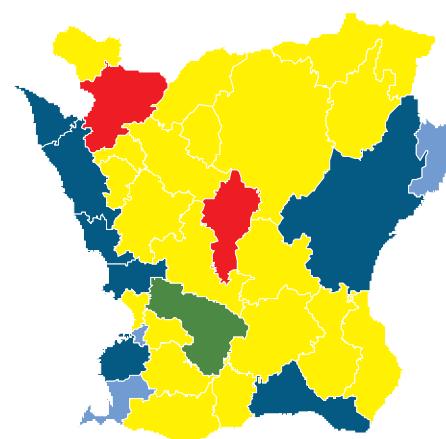
För att kunna utveckla Skåne och förstärka Skånes värden behöver kommunerna istället utveckla sina redan befintliga tätorter i goda kollektivtrafiklägen. Förtätning av befintliga bebyggelseområden innebär ibland byggande på bullerutsatta platser. Där ställs det stora krav på att planera fram bullerskyddade miljöer, men i dagsläget saknar de flesta kommuner åtgärdsprogram för att förbättra inomhusmiljön. Det leder till att det fortfarande finns bostadsbebyggelse som är utsatt för höga bullervärden från trafik. Ostörda och bullerfria områden är en bristvara i Skåne och därför är det angeläget att värna dessa områden.

Det finns fortfarande bostadsmiljöer som har för höga radonhalter. Kapaciteten förbättras för kompostering, materialåtervinning och rötning för biogasproduktion.

Kulturvärden i bebyggd miljö

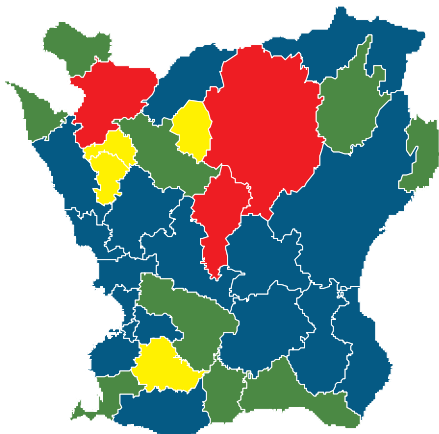
Flera skånska kommuner saknar fortfarande tillgång till specialistkompetens inom kulturmiljöområdet och endast nio kommuner har ett färdigt kulturmiljöprogram för hela kommunen. Planläggning görs enbart i samband med exploatering och inte för att reglera kulturhistoriska värden genom skydds- och varusamhetsbestämmelser i detaljplan.

"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."

- Egen kompetens
- Kompetens genom avtal
- Egen kompetens och genom avtal
- Nej
- Ej svar

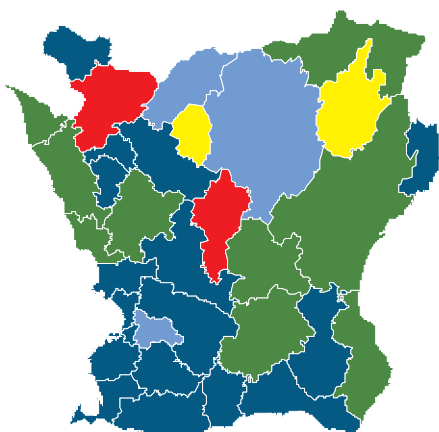
Tillgång till antikvarisk kompetens 2013.
Källa: www.miljomal.se

- Ja, har energiplan
- Nej, men arbete pågår
- Nej
- Ej svar

Förekomst av aktuell energiplan 2013.

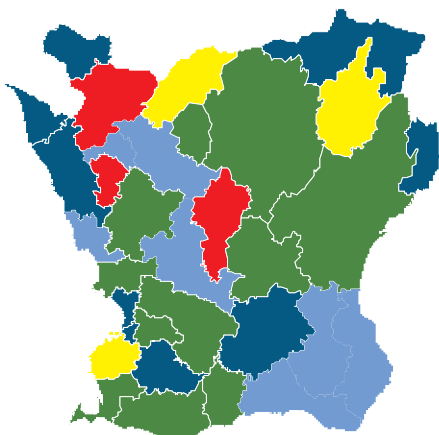
Källa: www.miljomal.se

- Ja, kommunomfattande
- Ja, någon/några tätorter
- Nej, men arbete pågår
- Nej
- Ej svar

Förekomst av grönstrukturprogram 2013.

Källa: www.miljomal.se

- Ja, kommunomfattande
- Ja, del av kommun
- Nej, men arbete pågår
- Nej
- Ej svar

Förekomst av kulturmiljöprogram 2013.

Källa: www.miljomal.se

God vardagsmiljö

Miljömålpreciseringen *God vardagsmiljö* har inte vidare följts upp. Hur människor upplever sin vardagsmiljö och vardagslivets rörelsemönster under dygnets timmar berörs sällan i översiktsplaneringen.

Kommer vi att nå målet?

Sammanfattningsvis är utvecklingen negativ och bedömningen är att målet inte är möjligt att nå till 2020. Kommunerna behöver utveckla sin översiktsplanering, ta ett större ansvar i planeringen av tätorter och samarbeta mer med varandra och med Region Skåne. Kommunala översiktsplaner är de markanvändningsplaner som kan möjliggöra de förändringar som krävs.

God bebyggd miljö är ett komplext miljömål med många olika delar att beakta och svårt att följa upp. Istället för att följa upp hela bredden varje år vore det mer givande för bedömningen att djupdyka i något område i taget för att få fram underlag som beskriver tillståndet mer korrekt.

Hållbar samhällsplanering

De senaste åren har Skånes tätorter planerats utåt och inte inåt genom att förtäta befintliga miljöer. Natur- och kulturvärden samt areella näringar får stå tillbaka för en exploatering som styrs av marknadskrafterna. En skånsk utmaning blir därför att, samtidigt som det arbetas för ökad förtätning, hitta åtgärder vid exploatering nära befintlig bebyggelse för att minska störningar såsom utsläpp och buller som påverkar människors hälsa och livsmiljö negativt.

Planering i kollektivtrafiknära lägen

I det skånska åtgärdsprogrammet 2012-2016 föreslås särskilda åtgärder för att nå miljömålet *God bebyggd miljö*. Bland annat att de kommunala översiktsplanerna ska utgå från den strategiska kollektivtrafikplaneringen så att ny bostads-, handels- och verksamhetsutbyggnad stärker kollektivtrafikutvecklingen. Det innebär också att befintliga områden förtätas och en minskad resurs och energianvändning samt klimatpåverkan.

Vid förtätning är det andra svårigheter som blir aktuella och avvägningar behöver göras. Bostadsbebyggelse ska så långt som möjligt lokaliseras, utformas och åtgärdas med hänsyn till bullerstörningar. Nytt planeringsunderlag och informationsinsatser behövs för att komma åt svårigheter med att minska buller. Det är idag brist på gemensamma definitioner och beräkning av olika bullerkällor.

Kompensationsåtgärder

Vidare behöver kommunerna tydliggöra hur de kompenserar förlorade natur- och kulturmiljöer vid exploatering samt föreslå skydd av naturområden för att förhindra förlusten av biologisk mångfald. Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet ska uppmärksammas tydligare genom att i översiktsplaner föreslå vilka värdefulla bebyggelsemiljöer som behöver skyddas genom detaljplan. Länsstyrelsen tror att kommunerna kan synliggöra möjliga alternativ och kompensationsåtgärder som uppstår vid markanvändningskonflikter genom miljökonsekvensbeskrivningar.

Regional samverkan

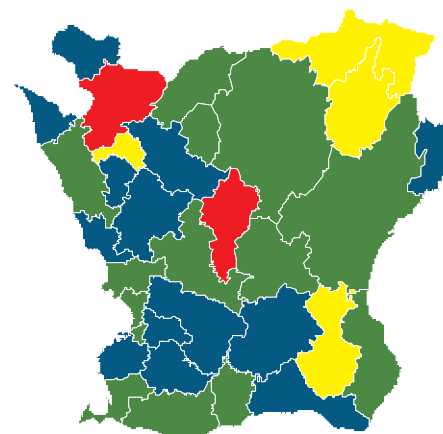
Skånes kommuner är små till ytan vilket gör att de olika markanvändningsfrågorna är tätt integrerade mellan kommunerna. Det är därför viktigt att kommunerna i sin översiktsplanering förhåller sig till hela Skåne; till det regionala utvecklingsprogrammet och beskriver förslagets konsekvenser för den regionala utvecklingen och för de värden som finns i regionen. Kommunernas översiktsplaner behöver i större utsträckning samordnas med varandra och utgå från realistiska och regionalt samordnade befolkningsprognoser.

Hållbara transporter

7. Infrastruktur för gång- och cykeltrafik

Cykel- och gångtrafik prioriteras och främjas genom nybyggnad och utbyggnad av gång- och cykelvägar, fysiska åtgärder som förbättrar och trafiksäkrar gång- och cykelbanor, bra cykelparkeringar och cykelpooler i anslutning till kollektivtrafik och arbetsplatser samt marknadsföring.

Aktörer: Kommuner, Trafikverket, Region Skåne

- Ja, både gång- och cykeltrafik
- Ja, enbart cykeltrafik
- Nej
- Ej svar

Kommuner som har genomfört åtgärder för att öka gång- och/eller cykeltrafik under de senaste två åren. Källa: Boverket 2013.

Ett rikt växt och djurliv

Fragmentering av habitat i landskapet fortsätter, negativ påverkan på naturen är fortfarande hög, hotade arter blir allt sällsyntare och återhämtningstakten för biologiska värden är lång. Ska förlusten av biologisk mångfald hejdas måste alla verksamheter som påverkar denna trend ta sitt ansvar.

Nej

”Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.”

Sand life

Sand life är ett Life-projekt med syfte att restaurera det en gång så myllrande växt- och djurlivet i de sydsvenska sandmarkerna. Igenväxta Natura 2000-områden på sandig mark i Skåne, Halland och på Öland ska öppnas upp så att de blir tillgängligare för såväl allmänheten som sällsynta växter och djur.

Läs mer på www.sandlife.se

Läget idag

Det skånska landskapet är starkt påverkat genom intensivt jord- och skogsbruk, övergödning av vattendrag och hav, överfiske, samt exploatering. Livsmiljöerna för många arter är fragmenterade och landskapet har ingen fungerande grön infrastruktur. Minskad biologisk mångfald tillsammans med klimatförändringar och främmande arter påverkar naturens möjligheter att leverera de ekosystemtjänster som vi är beroende av, vilket får konsekvenser för hälsa, livskvalitet och ekonomi. Tjugo år efter den stora konferensen om biologisk mångfald i Rio är statusen för våra arter och deras livsmiljöer fortfarande inte gynnsam.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Skydd av natur går långsamt och resurserna till arbetet med hotade arter, skötsel och restaurering räcker inte. Jordbruksverket ströp resurserna till Landsbygdsprogrammen 2013. Arealen skyddad terrester natur i Skåne motsvarar 3,6 procent av Skånes landyta. Trots satsning på skydd av skog och våtmarker i myrskyddsplanen nås inte målen (64 respektive 46 procent är skyddat). Skydd av våtmarker, vattendrag och havsmiljöer går extremt långsamt.

I rapporteringen till EU 2007 hade drygt 15 procent av naturtyperna gynnsam bevarandestatus. Arealmålet för ängs- och betesmarker är uppnått, men det är oklart om markernas kvaliteter förbättrats och om rätt marker sköts. Arbetet med att återskapa våtmarker fortsätter inom Landsbygdsprogrammet, LOVA och delvis inom *åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*. Andelen löv och död ved i skogsmiljöerna har ökat något, men kontinuiteten av gamla grova träd är osäker. Kunskapen om skötseln av marina miljöer otillräcklig, men trålningsförbudet har gett positivt resultat.

För att restaurera sandmarker, vattendrag och våtmarker driver Länsstyrelsen tre större EU-projekt; *Sand Life* sedan 2012, *UC4LIFE* sedan 2011 och *Life to ad(d)mire* sedan 2010. (Läs mer om UC4life på sidan 62.)

Påverkan av klimatförändringar

I Skåne pågår energieffektiviseringar och ökad användning av förnybara bränslen, vilket regionalt bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser som på sikt minskar påverkan på naturen.

Ekosystemtjänster, resiliens och grön infrastruktur

Flera nationella uppdrag pågår för att öka kunskapen om ekosystemen och dess tjänster, samt hur en grön infrastruktur kan utvecklas.

I Skåne tas en strategi för bevarande av biologisk mångfald fram, som inkluderar en analys över var områden med hög artrikedom finns. Kommunala planeringsunderlag för grönstruktur och vattenområden har inte tagits fram i den takt som krävs och de får sällan genomslag i översiktsplanerna.

Främmande arter och genotyper

Främmande arter sprids från trädgårdar och plantskolor, utsättningar i vatten och längs vägar. Kunskapen om främmande arter och deras påverkan på biologisk mångfald är dåligt känd i länet och oftast bortprioriterat på grund av resursbrist.

Biologiskt kulturarv

Ängs- och betesmarker sköts med miljöersättning och kommuner får LONA-medel för restaurering. Andelen gårdar som har kulturmiljöstöd har ökat med 34 procent från år 2000. Skogsbrukets påverkan på forn- och kulturlämningar är troligen fortsatt stora.

Kommer vi att nå målet?

Målet är inte möjligt att nå till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Utvecklingen i miljön är negativ. Fragmenteringen av arters livsmiljöer och kvalitet fortgår och hotade arter bli sällsyntare. Förändringstakt och återhämtningstid för den biologiska mångfalden är lång och de utmaningar vi står inför idag är resultat av tidigare agerande.

Resurser till skydd och förvaltning av viktiga livsmiljöer behöver öka, men ska förlusten av biologisk mångfald hejdas måste alla verksamheter som kan påverka denna trend (myndigheter, jordbruks-, skogs- och fiskerinäringarna) ta sitt ansvar. En grön infrastruktur diskuteras för att möjliggöra spridning av arter i landskapet, men ska detta få förväntade positiva effekter krävs styrmedel som tillåter naturvården att arbeta strategiskt i landskapet och att resurser för restaurering och skötsel av biotoper.

Skydd och skötsel av vår natur

Det behövs kraftiga anslagshöjningar till förvaltning av skyddade områden och åtgärdsprogram för hotade arter, samtidigt som fler områden i framförallt odlings- och skogslandskapets bör få långsiktigt skydd och ett generellt biotopskydd av värdefulla vattenområden bör övervägas. För att öka skyddstakten och underlätta restaureringsarbetet av våtmarker och vattenmiljöer krävs även en förändring av de lagar som reglerar dikningsföretagen.

Reglerna för miljöersättningarna bör ses över så att den biologiska mångfalden står i fokus och inte produktionen. Strukturer och funktioner som krävs för att naturtyper ska få gynnsam bevarandestatus måste tillåtas. Även restaureringsarbetet i vattendrag försvåras av regelverket.

Foto: Gabrielle Rosquist

Orkidén krutbrännare håller på att försvinna från den skånska floran. Den växer i torrare ängsmarker och är kalkgynnad och hotas av bland annat utebliven hävd, fragmentering och påverkan från näringstillförsel och bekämpningsmedel.

Krutbrännaren är inte rödlistad eftersom den fortfarande finns i större mängder på Ölands och Gotlands alvarmarker.

De individer som finns i Skåne skiljer sig från Öland/Gotland genom att de blommar senare.

Antal fyndplatser i Skåne

Fynd före 1973	40 platser
Inventering 1981/82	10 platser
Inventering 2006/07	6 platser

Restaurering och återskapande av livsmiljöer

Behovet av att restaurera och återskapa livsmiljöer för biologisk mångfald är stort, men befintliga resurser räcker inte till utan behöver växlas upp med till exempel EU-medel. För närvarande pågår restaurering av skyddsvärda naturtyper genom tre EU-finansierade Life-projekt; våtmarker inom Life to ad(d) mire, vattendrag inom UC4Life och sandiga marker inom Sand Life.

För anläggning av dammar, restaurering av vattendrag, våtmarker, ängs- och betesmarker och röjning av skyddsvärda träd är medel från Landsbygdsprogrammet, LONA, LOVA och åtgärdsprogram för hotade arter viktiga och bör öka framöver.

Information

Ska målen i *ett rikt växt- och djurliv* nås krävs en dialog för att öka förståelsen, dels för vad biologisk mångfald är, dels för de behov av åtgärder som krävs i naturvårdsarbetet.

Hållbart nyttjande av ekosystemtjänster

Kunskapen om ekosystemtjänster har successivt ökat, bland annat genom nationella uppdrag, och uppmärksammas i allt fler sammanhang. Regional samsyn och samplanering mellan samtliga aktörer som nyttjar naturens resurser i landskapet krävs om ekosystemen ska nyttjas hållbart. Samtidigt kan en ekonomisk värdering av ekosystemtjänsterna behövas som jämförelse med övriga ekonomiska samhällsintressen.

A stylized illustration on a light blue background. In the top left is a large yellow sun with a red, spiky border. To its right is a white daisy with a yellow center. A green stem with a blue leaf curves from the sun towards the bottom right. In the bottom left, a blue fish is shown swimming. In the bottom right, there is a green cityscape with a tall tower and several trees, set against a yellow ground. The title 'Skånska åtgärder för miljömålen' is written in white text across the middle of the illustration.

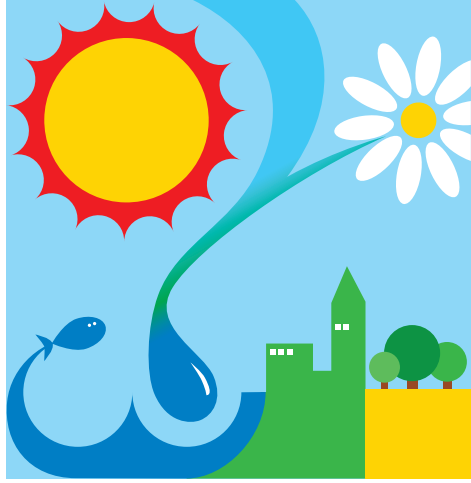
Skånska åtgärder för miljömålen

Goda exempel: det här görs!

På följande sidor beskrivs exempel på det miljöarbete som görs i Skåne. Några av exemplen handlar om genomförande av just det arbete som beskrivs i *Skånska åtgärder för miljömålen*, medan andra exempel har mer indirekta kopplingar.

Skånska åtgärder för miljömålen 2012-2016 är Skånes åtgärdsprogram för att nå miljömålen. Programmet beslutades i oktober 2012.

Vi hoppas att exemplen ska inspirera och motivera till ännu mer arbete för att nå miljömålen!

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Att sälja de kläder man inte längre använder är ett sätt att minska avfallsmängderna.
Foto: *leanah Veronica Svensson*.

Hållbar konsumtion

3. Minskning av avfallsmängden

Flöden av material i verksamheten, från kravställande till kvittblivning av avfall, kartläggs. Minst fem förbättringsåtgärder som kan minska onödig resursförbrukning (felbeställningar, skadat material, spill etc.) hittas.

Aktörer: Näringslivet, Offentlig sektor

Nordvästra Skåne på väg mot mindre avfall

I nordvästra Skåne har 11 kommuner tagit täten för att minska avfallet från hushållen. De tre huvudmålen i det gemensamma projektet *Skitlite 2020* är att minska avfallet från 500 kilo per person och år till 320 och att halvera både mängden felsorterat avfall och felsorterat farligt avfall fram till 2020. För 330 000 invånare, en tuff uppgift. Men familjerna i en färsk pilotstudie visar att inget är omöjligt.

Mindre avfall med bibehållen livskvalitet

Under perioden 1975 till 2012 ökade mängden avfall från de svenska hushållen med 69 procent. I lågkonjunktur brukar avfallsmängderna visserligen minska. Men så fort ekonomin tar lite fart ökar de igen.

Den här utvecklingen är i ett större perspektiv ohållbar både för klimatet och jordens resurser. Därför har nordvästra Skåne nu tagit täten när det gäller att bryta trenden. Här handlar det om att minska avfallet genom att få människor att ändra beteende. Dock utan att folk ska behöva göra avkall på sin livskvalitet. För vem behöver exempelvis papperstidning om man redan har läsplatta?

Hur människor konsumerar och därmed genererar avfall är ganska okänt. För att ta reda på mönster och samband här har projektet kartlagt 45 hushåll i nordvästra Skåne.

– Generellt har människor en klar medvetenhet om problemen. Trots detta är steget väldigt långt från att känna till och bry sig till att faktiskt göra den livsstilsförändring som krävs. Folk bryr sig men tycker att den egna insatsen är en droppe i havet, säger Viktoria Walldin som är antropolog och processledare för beteendeförändring i *Skitlite 2020*.

Redovisat allt avfall

Hushållen har fått redogöra för sina inköp i form av mat, kläder, elektronik och övrigt. De har också redovisat sitt avfall – tidningspapper, förpackningar av kartong och metall, färgat och ofärgat glas, hård och mjuk plast, elektronikavfall, farligt avfall, matavfall, textilier och restavfall.

De frågor de som deltar i undersökningen fått svara på har att göra med familjesituation, värderingar kring miljö och konsumtion, livsstil, beteende kring hushållsavfall och vad som motiverar en beteendeförändring.

En slutsats är att alla hushåll antagligen inte kan nå målet på 320 kilo. Höginkomsttagare är storkonsumenter och genererar mycket avfall. Och resultaten pekar på att det kan bli svårt att ändra beteendet i den gruppen.

– De stora utmaningarna blir att få storkonsumenterna att minska sin konsumtion och att få de som är dåliga på att sortera rätt att förstå att det här är en väldigt viktig fråga, säger Viktoria Walldin.

Oroväckande mycket matavfall

Singelhushåll med rätt hög inkomst har ibland bara någon enstaka avfallspåse i veckan. De är sällan hemma, de äter ute, de köper ganska lite kläder och ofta av en kvalitet som håller länge. Stressade småbarnsföräldrar kan däremot lägga stora mängder hushållspapper bara på att torka upp matrester från golvet.

– Studien visar också på en oroväckande mängd matavfall, även där man inte förväntar sig det. Ett äldre par kan ha lika mycket matavfall som en familj med två barn. Resultaten pekar på en klar överkonsumtion, säger Viktoria Walldin.

Det har även kommit in en rad goda idéer från de studerade hushållen. En sådan är ett pantsystem för förpackningar, i linje med det som redan finns för aluminiumburkar och petflaskor. En annan är individuella mätningar av avfallsmängderna i flerfamiljshus, där den som slarvar med sorteringen är mer skyddad av anonymiteten än den som bor i villa.

Medvetenhet om vikten av källsortering

Nästa steg i projektet blev en enkät som besvarades av 1 000 invånare från 18 år och uppåt i nordvästra Skåne. Den är grunden för det fortsatta arbetet att nå framför allt målet att minska mängden hushållsavfall från 500 kilo per år.

I enkäten anger 45 procent att de källsorterar allt som går och 3 procent att de slänger allt i restavfallet. När det gäller orsak till att inte källsortera är den i särklass vanligaste anledningen att man ”inte har plats hemma”, 34 procent ger det svaret.

Bara 3 procent upplever källsortering som onödig. Myten om att allt till slut hamnar i samma container är fortfarande livskraftig, 14 procent anger det som orsak till att inte källsortera.

När det gällde att ta ställning till påståendet ”i allmänhet slängs det för mycket mat” var det 88 procent av de tillfrågade som instämde. Producenter och åter-

Skitlite 2020

Ett nytt sätt att leva.

Projektet Skitlite 2020 omfattar 330 000 invånare och de tre renhållningsbolagen LSR, NSR och Närab i de 11 kommunerna Bjuv, Båstad, Helsingborg, Höganäs, Klippan, Landskrona, Perstorp, Svalöv, Åstorp, Ängelholm och Örkelljunga.

Skitlite 2020 har totalt sex delmål

1. Förebyggande av avfall – avfallsmängden ska minska från 500 till 320 kilo per person och år.
2. Materialåtervinning – mängden felsorterat avfall ska minska från 200 till 100 kilo per person och år.
3. Avgifta kretsloppen – mängden felsorterat farligt avfall inklusive elavfall och elektroniskt avfall ska halveras.
4. God arbetsmiljö och hygien – antalet arbetsskador i avfallshanteringen ska halveras.
5. God service – antalet kundklagomål angående avfallshanteringen ska halveras.
6. Kostnadseffektivisering – nettokostnaden för hanteringen av hushållsavfall ska halveras.

försäljare kan bli en viktig målgrupp för projektet – 69 procent av de tillfrågade instämde i påståendet ”jag reflekterar regelbundet över mängden förpackningar på varor”.

När det handlar om viktigaste drivkrafter i vardagen hamnade solidaritet/ omtanke i topp med 46 procent. En annan viktig drivkraft är ekonomi, 37 procent angav den som viktigast.

Familjer nådde målet

Under 2013 har projektet också genomfört en pilotstudie med sex hushåll. Studien har gjort det möjligt att bedöma om det är möjligt att nå de tuffa mål projektet satt upp.

Pilothushållen har under fyra månader i detalj redovisat allt de konsumerat och allt avfall de gjort av med. De har fått tillgång till kvalificerad rådgivning, framför allt när det gäller målet att minska avfallet i så stor utsträckning som möjligt.

Fem av sex hushåll hade mindre än 320 kilo i totalt hushållsavfall. Ett hushåll med två vuxna och fyra barn hade tidigare inte ens källsorterat. Familjen valde att satsa på att minska matavfallet och fick testa matkasse fem dagar i veckan i fyra månader.

För matavfall är målet satt till max 50 kilo per år och person och hushållet landade på 36. I totalt hushållsavfall blev resultatet bara drygt hälften av maxnivån, 165 kilo.

Kommentaren från familjen, som tidigare alltså inte ens källsorterat:

– Nu när vi vet mer så kan vi inte gå tillbaka till vår tidigare livsstil. Deltagandet i studien har helt enkelt gjort oss mer medvetna.

Ett tydligt förändrat beteende, alltså. Och där har kommunikation, entusiasm och kunskap varit betydelsefulla ingredienser. De blir troligen också viktiga ledord för det fortsatta arbetet i Skitlite 2020.

Kontaktperson:

Patrik L Johansson, Kommunledningskontoret, Båstads kommun,
patrik.johansson@bastad.se,
0431-776 17

Kägleån. Foto: Anders Eklöv.

Skärpta miljökrav på gamla vattenkraftverk i Skåne

I Skåne finns ett hundratal små vattenkraftverk, och endast omkring hälften av dessa har tillstånd. Flera av dem ligger i Skånes mest värdefulla vatten. De små vattenkraftverken producerar visserligen klimatneutral energi men skadorna på vattenmiljön är ofta omfattande. Turbiner har ersatt gamla kvarnhjul men någon anpassning till dagens miljölagstiftning har inte skett.

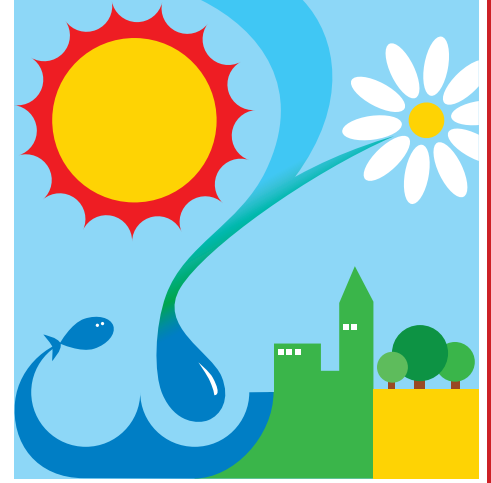
Miljöbalken har funnits sedan 1999, men rättsläget för kraftverk utan tillstånd har varit oklart. Förra året kom vägledande domar från Mark- och miljööverdomstolen och samma år fick Sveriges länsstyrelser ett särskilt uppdrag från regeringen att öka tillsynen på vattenkraftverk.

I ett unikt tillsynsprojekt, som påbörjades under 2012, tar Länsstyrelsen Skåne ett stort steg för att förbättra vattenmiljöerna genom att kräva tillståndsprövning enligt miljöbalken.

I ett första skede har två vattendrag prioriterats: Kägleån (nordvästra Skåne) och Kävlingsån (mellersta Skåne). Kävlingsån och Kägleån har båda stora biologiska värden, som dock kan förbättras ytterligare om det skapas fria vandringsvägar för fisk. I dessa vattendrag har man tagit ett helhetsgrepp, vilket bland annat innebär att man ställt samma krav på alla kraftverksägare i vattendraget, vid samma tidpunkt. I maj 2013 meddelade Länsstyrelsen de fem ägarna att de inom tre år måste söka tillstånd till sin verksamhet, eller upphöra med den. Alla fem har överklagat Länsstyrelsens föreläggande. Hittills har ett domslut kommit. Domstolen avslog överklagandet och ändrade inget i Länsstyrelsens beslut. Domen kan dock komma att överklagas till nästa prövningsinstans.

Länsstyrelsens första fem beslut kommer att följas av fler. I Vramsån har Länsstyrelsen påbörjat tillsynen på åtta mindre kraftverk, och därefter väntar tillsyn i andra skyddsvärda vattendrag.

Vid tillståndsprövning jämförs verksamhetens nytta mot de skador den orsakar. Vissa kraftverk saknar fiskvägar och andra fungerar dåligt för vandrande ål och annan fisk. Dödligheten ökar markant om fisken blir fördröjd vid anläggningarna eller måste passera genom turbinerna. Söker ägaren tillstånd kommer Länsstyrelsen att yrka på att det ställs krav på miljöförbättrande åtgärder i linje med de svenska miljömålen och EU:s vattendirektiv.

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag.

13. Minskad miljöpåverkan från vattenkraften

Miljöprövning av minst tre vattenkraftsanläggningar som saknar tillstånd genomförs.

Koppling till åtgärd 28 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

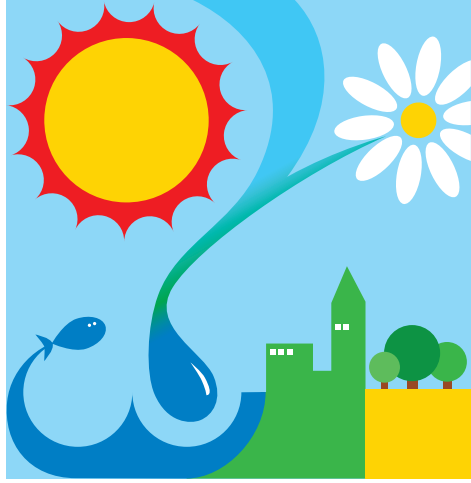
Aktörer: Länsstyrelsen, Vattenkraftsägarna, Kammarkollegiet, Kommuner, Havs- och vattenmyndigheten

Kontaktpersoner:

Maria Nitare, Fiske- och vattenvårdsenheten, Länsstyrelsen Skåne, maria.nitare@lansstyrelsen.se, 010-224 15 27

Magdalena Lindberg Eklund, Fiske- och vattenvårdsenheten, Länsstyrelsen Skåne, magdalena.lindberg eklund@lansstyrelsen.se, 010-224 14 61

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Hushållning med mark- och vattenresurser.

7. God kvantitativ grundvattenstatus

Generella riktlinjer och information för hur stor del av grundvattenbildningen som kan tas ut ur en grundvattenresurs utan att negativa konsekvenser uppstår tas fram för att få verksamhetsutövare att anpassa/planera verksamheten efter rådande förhållanden.

Koppling till åtgärd 10 i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Aktörer: Länsstyrelsen, SGU Lantbrukare, Kommuner, andra verksamhetsutövare med grundvattenuttag

Lästips:

Grundvattennivåer och vattenförsörjning i ett förändrat klimat. Gustav Sundén & Lena Maxe, SGU, Joel Dahné, SMHI. SGU-rapport 2010:12

www.sgu.se/dokument/service_sgu_public/SGU-rapport_2010-12.pdf

Grundvattenkälla. Foto: Maria Carlsson.

Hur får vi grundvattnet att räcka vid ett ändrat klimat?

I framtiden kan vi vänta oss minskad grundvattenbildning. Som en effekt yrkar Länsstyrelsen numera på tidsbegränsade tillstånd.

I arbetet med att förbättra både den kvalitativa och kvantitativa statusen i de skånska vattendragen har tillsyn av vattenuttag varit en viktig del. Tillsynen tillsammans med bevattningspolicy har gjort att många vattenuttag av ytvatten (det vill säga sjöar och vattendrag) har upphört. Mer vatten i vattendragen är naturligtvis mycket bra för statusen och därmed den biologiska mångfalden, men innebär istället ett kraftigt ökat grundvattenuttag eftersom bevattning är en förutsättning för lönsamheten i ett modernt jordbruk.

Alla de forskarrapporter om effekterna av ett förändrat klimat som skrivits de senare åren förutspår ökad nederbörd i Sverige. Att det skulle innebära ökad grundvattenbildning är däremot inte troligt. Enligt SMHI:s och SGU:s modellberäkningar kommer grundvattenbildningen i södra Sverige att minska. Det framgår av slutrapporten för SGU:s projekt *Grundvattennivåer i ett förändrat klimat*. Hur mycket grundvattenbildningen kommer att minska är oklart men det diskuteras att 5-15 procents minskning i jordlagren är att vänta. Det innebär att åtgärder för klara tillgången på grundvatten blir allt mer viktiga.

Det största hotet mot tillgången är överuttag. Lantbruket ska här konkurrera med andra aktörer som använder stora mängder vatten. Industrier använder grundvatten för process- och kyländamål, och vid produktionsökning ökar även deras behov av vatten. För att förhindra överuttag krävs att den som vill använda grundvatten upprättar en vattenbalans, det vill säga en "budget" för grundvattenbildning minus de vattenuttag som görs.

Grundvattenuttag kräver alltså tillstånd, en så kallad vattendom. Eftersom fler och fler övergår till att använda grundvatten istället för ytvatten så innebär det också fler tillståndsprövningar. De som velat fortsätta med ytvattenuttag har också behövt söka tillstånd eftersom effekterna av uttagen inte är uppenbart oskadliga. Det är Mark- och miljödomstolen som prövar vattenuttagen. Gene-

rellt sett har tillstånd till vattenuttag, både för grundvatten och ytvatten, getts för evig framtid.

När Länsstyrelsen insåg att det skulle bli en stor ökning av tillståndsansökningar funderade vi över vad det kunde innebära för vattentillgången. En första tanke var att tillstånden inte längre kunde ges för evig framtid. Främst för att vi i dagsläget inte kan vara säkra på att den tillståndsgivna uttagsmängden finns tillgänglig i ett framtida förändrat klimat. Ett tillstånd som i dagsläget innebär att man nyttjar 70-80 procent av grundvattenbildningen under ett år kan i framtiden innebära att vattnet inte räcker till. Det skulle i så fall kunna leda till stora miljöproblem och står helt i strid med miljö kvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet*. Länsstyrelsen har därför i varje vattenmål yrkat på att tillståndet ska tidsbegränsas så att det om 20-30 år måste prövas på nytt under nya förhållanden.

I slutet av 2012 fick Länsstyrelsen gehör för sitt yrkande: Mark- och miljödomstolen kom fram till att tidsbegränsning av tillstånden var lämplig och meddelade de första tidbegränsade tillstånden gällande ytvattenuttag för bevattning. Tillstånden gäller i 30 år. I början av 2013 kom fler tidsbegränsade tillstånd, denna gång för grundvattenuttag, och också dessa tidsbegränsade till 30 år. Några av vattendomarna överklagades men även Mark- och miljööverdomstolen har tagit ställning i frågan och meddelat att 20-25 år är rimligt. Eftersom nästa instans inte tagit upp frågan anses Mark- och miljööverdomstolens domar vara praxis.

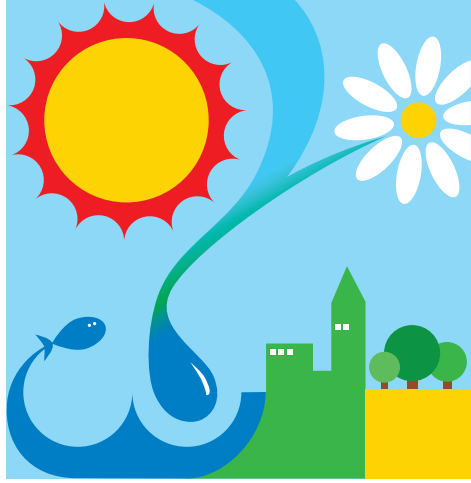
Mark- och miljööverdomstolens motivering för att tillstånden ska tidsbegränsas säger en del om allvaret i frågan:

”*Det är svårt för att inte säga omöjligt att bedöma såväl vattenbehov som skaderisker på lång sikt, vilket talar för en tidsbegränsning av de tillstånd som ges. Det är inte heller rimligt att en enskild verksamhetsutövare kan göra anspråk på en naturresurs som vatten i en sådan utsträckning att verksamhetsutövaren får ett för all framtid gällande tillstånd.*”

Det här är ett stort steg i rätt riktning i arbetet med miljömålet *Grundvatten av god kvalitet*. Det fortsatta arbetet kommer att inriktas på tillsyn av vattenuttag utan tillstånd så att vattenbalanserna inte överskrids.

Kontaktperson:

Anna-Karin Rasmussen, Fiske- och vattenvårdsenheten, Länsstyrelsen Skåne,
anna-karin.rasmussen@lansstyrelsen.se,
010-224 15 98

Sandhammaren den första advent 2013 Foto: Ivan Olsson

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Skydd av natur- och kulturvärden

22. Åtgärdsprogrammen för hotade arter

Åtgärdsprogrammen för hotade arter genomförs. Förbättra och geografiskt utöka viktiga livsmiljöer för dessa arter. Information om och förstärkning av arter som är på väg att försvinna. Genomförande av EU:s Life+ projekt om restaurering av sandmarker och miljöer för tjockskalig målarmussla.

Aktörer: Länsstyrelsen, kommuner, Skogsstyrelsen, Markägare, skogs- och jordbruksnäringsringen, Vattenråd, dikningsföretag, fiskevårdsområden

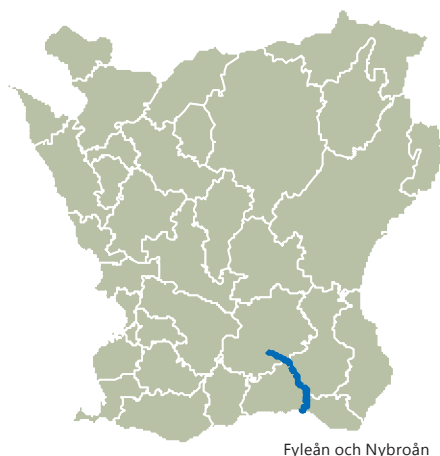
Resan mot ett friskare Östersjön börjar i Fyledalen med målarmusslans hjälp

I mörka tider då larmen om olika miljökatastrofer avlöser varandra känns behovet stort att visa på goda exempel som kan inge hopp och lite framtidstro. Efter flera års planeringsarbete inleddes under 2012 ett av Sveriges största vattenvårdsprojekt, *Målarmusslans återkomst*, med fysisk bäring i bland annat Fyledalen. Syftet med projektet är förbättrad vattenkvalitet och ökad biologisk mångfald i tolv kustmynnande vattendrag – och på sikt i Östersjön.

Som boende i Löderup, och nästgårds till Sveriges vackraste kust vid Hagestad/Sandhammaren, är det ibland svårt att tro att denna del av Östersjön hör till vår planets mest förorenade och överexploaterade hav. Havet speglar en paradoxal situation: på ytan vacker, men under densamma cirkulerar höga halter av giftiga ämnen, förekommer främmande och skadliga arter, råder syrebrist på grund av övergödning – och som resultat har vi ett rubbat ekosystem med bland annat fiskflykt som följd. Hanöbukten är ett regionalt exempel som illustrerar konsekvenser ett kollapsat kustekosystem. Utöver otjänligt vatten och förluster i biologisk mångfald förlorar vi som bor på Österlen viktiga ekosystemtjänster, det vill säga försörjningsgrunder som havet genererar, i form av tjänster (som turism) och varor (som matfisk). Ett av Österlens signum, det kustnära fisket, håller på att uttraderas.

Ekosystemkollapsen i Hanöbukten är fullt logisk betraktat i ljuset av Östersjölandernas oändliga oförmåga till politisk samsyn om vikten av kraftfulla åtgärder nödvändiga för dämpa negativa miljöstörningar, på land och till havs. Miljöstörningarna i Östersjön tillskrivs primärt landbaserade processer och accelererande klimatförändringar. Effekterna av en okontrollerad spridning av giftiga ämnen, otillräckliga avloppsreningsverk, ett läckande jord- och skogsbruk samt vattendragsreglering bidrar till storskaliga och komplicerade miljöproblem till havs som endast kan lösas genom konkreta åtgärder och genomgripande attitydförändring hos politiker, beslutsfattare, markägare och allmänhet.

Om vi undantar fiskets och sjöfartens direkta påverkan, så är det på land och i våra kustmynnande vattendrag som kostnadseffektiva åtgärder kan genomföras. Principen är att åtgärda källan (på land) snarare än symptomen (till havs). Åtgärdernas karaktär styrs förstås av den störning som ska angripas, men generellt gäller för vattendrag med hög näringsämnesbelastning (som ofta är fallet i

Fyleån och Nybroån

jordbruksområden) att försöka återskapa en mer naturlig hydromorfologi (vattendragets fysiska karaktär) i kombination med att minimera läckage av näringsämnen från åkermark. Genom att återställa vattendragen till mer naturliga förhållande med skyddszoner och våtmarker skapas förutsättningar för en effektivare reningsverkan i vattendraget och en minskad transport av näringsämnen till havs. Utöver en förbättrad vattenkvalitet återskapas livsmiljöer och förutsättningar för en ökad biologisk mångfald.

Fyledalen och målarmusslans återkomst

Under 2013 har omfattande vattenvårdande åtgärder genomförts i delar av Fyledalen. Den tidigare rätade ån har grävts om på en sträcka av cirka tre kilometer, dess lopp har blivit längre genom meandringsarbeten, tidigare kulverterade biflöden har öppnats upp, och olika typer av våtmarker och kärr har återställts.

Parallellt med åtgärdsarbetet har under året även Europas mest hotade söt-vattenmussla, den tjockskaliga målarmusslan, återintroducerats i Fyleån. Skal-fynd visar att arten har förekommit historiskt i Fyleån, men också i andra delar av Nybroån. Dess försvinnande under 1900-talet kan sannolikt tillskrivas försämringar i vattenkvalitet, samt att lämpliga livsmiljöer försvunnit på grund av bland annat dikningsverksamheter. Okunskap om den tjockskaliga målarmusslans livscykel har också bidragit till att skyddet av arten varit svagt. Genom projektets försorg har dock kunskapsläget väsentligt förbättrats. I dag vet vi genom kartläggning och DNA-teknik att musslan parasiterar på fiskarterna elritsa (*Phoxinus phoxinus*) och stensimpa (*Cottus gobio*) under sitt ungstadium. Saknas dessa fiskarter kan inte musslan föryngas. Vår målsättning är att kommande års utsättningar ska generera livskraftiga bestånd, och att dessa på sikt även ska tjänstgöra som små reningsverk. En vuxen mussla kan filtrera upp till 40 liter åvatten per dygn och kan därmed fastlägga och lagra stora mängder näringsämnen som annars skulle transporteras ut till havs.

Många bäckar små...

Projektet i Fyledalen demonstrerar att det är fullt möjligt att på förhållandevis kort tid genomföra omfattande miljöinvesteringar med positiv effekt på vattenkvalitet, livsmiljöer och biologisk mångfald. Projektet kommer att följas upp under flera år för att värdera effekterna detaljerat, men redan nu konstateras via preliminära resultat från en pilotstudie att de ekonomiska investeringarna på cirka åtta miljoner kronor kommer att betala sig på bara sex år om de samlade miljönyttorna (vattenrening, biologisk mångfald, fiskproduktion och rekreativvärde) värderas i kronor.

Projektet i Fyledalen visar att vi genom samarbete mellan markägare, myndigheter och forskarvärlden kan förbättra miljöförhållanden och återskapa viktiga ekosystem på land och i vatten genom att förbättra vattenkvalitet och livsmiljöer. Vår strävan är att arbetet i Fyledalen ska inspirera till fler projekt och förhoppningen är att många följer med på resan mot en bättre miljö, ett friskare hav och en levande kust.

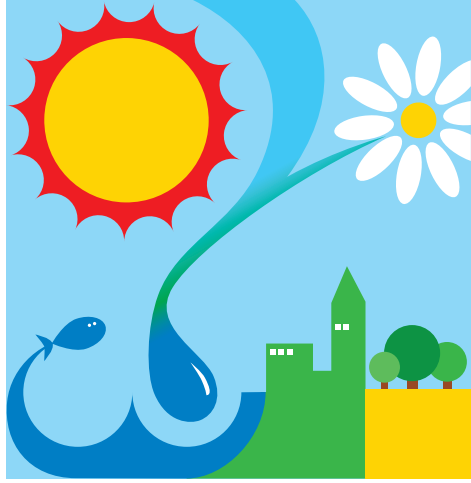
Grävning av meanderslinga.
Foto: Johan Hammar.

Mer om projektet finns att läsa på
www.ucforlife.se

Projektet kan även följas på
twitter.com/uc_4life

Författare och kontaktperson:

Ivan Olsson, projektledare för "Målarmusslans återkomst", Miljö- och vattenstrategiska enheten, Länsstyrelsen Skåne,
ivan.olsson@lansstyrelsen.se,
010-224 15 47

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Hållbara transporter i Skåne

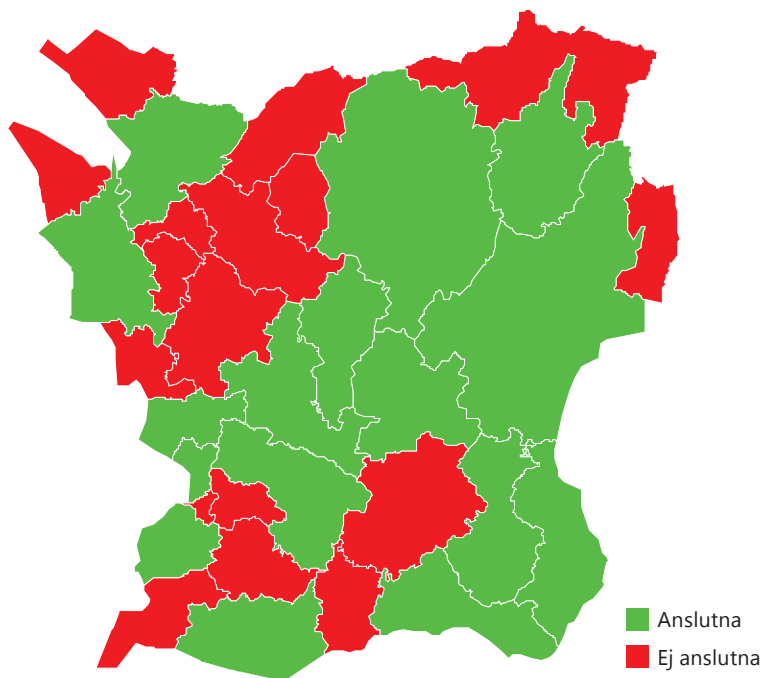
3. Ökad andel fossilbränslefri uppvärmning, el och transporter

Användningen av fossil energi för uppvärmning av byggnader, bränsle till transporter och produktion av el minskas genom aktivt arbete och stöd till organisationer, företag och privatpersoner att anta Klimatsamverkan Skånes upprop om "100 % fossilbränslefritt Skåne 2020".

Aktörer: Klimatsamverkan Skåne, Kommuner, Energikontoret Skåne, Länsstyrelsen, Region Skåne

”Tycker du att din kommun eller ditt företag borde ta ett större ansvar och en mer aktiv roll i klimatarbetet? Tipsa ledningen, ställ krav som medarbetare, skriv motioner och insändare. Det kostar inget att försöka. Det blir dyrt om vi misslyckas!

Annelie Johansson,
miljödirektör Länsstyrelsen

Kommuner anslutna till 100 % fossilbränslefritt Skåne 2020 (29 november 2013).

Bli fossilbränslefri på sex år!

Vill din organisation vara med och skapa förändring, genom att vara en föregångare och visa att det går? Det är tanken bakom Klimatsamverkan Skånes utmaning 100 % fossilbränslefritt Skåne 2020.

Ibland kan det kännas motigt att argumentera för hur vi ska minska människans klimatpåverkan. Inte minst när man får till svar "Vad gör det för skillnad att jag tar tåget istället för bilen när andra fortsätter köra bil?" eller "Vad vi gör i Sverige gör ingen skillnad när USA och Kina släpper ut så oerhört mycket mer".

Självklart är det viktigt vad vi i Sverige och Skåne gör! Utsläppen i världen är ju summan av vad alla i världen släpper ut – alla räknas. Och det behövs föregångare som visar att en omställning till fossilbränslefri energi är möjlig. Ju fler vi är, desto lättare är det att ställa krav eller motivera andra, till exempel företagen som producerar vår el och fjärrvärme, att göra gemensam sak och ta en mer aktiv roll i klimatarbetet.

Detta är tanken bakom Klimatsamverkan Skånes utmaning 100 % fossilbränslefritt Skåne 2020.

Vem som helst kan ansluta sig: företag, organisationer, kommuner och privatpersoner. De som ansluter sig lovar att arbeta intensivt för att senast år 2020 vara 100 procent fossilbränslefria. Det betyder:

- Ingen fossil energianvändning i byggnader
- Inget fossilt bränsle i transporter
- Ingen användning av fossil el

Det finns förstås inget som hindrar att åtgärder genomförs även på andra områden, som till exempel kläder, möbler eller varors innehåll – men det är inget krav för att ansluta sig till 100% fossilbränslefritt Skåne 2020.

Uppropet startades från början av Region Skåne och drivs nu av Klimatsamverkan Skåne som är ett samarbete mellan Region Skåne, Kommunförbundet

Skåne och Länsstyrelsen Skåne. Syftet med Klimatsamverkan Skåne är att arbeta gemensamt med klimatfrågor i Skåne.

Hittills har 17 av Skånes 33 kommuner, ett 40-tal företag och flera privatpersoner anslutit sig. Under 2014 kommer Klimatsamverkan Skåne att utveckla sitt stöd till organisationer som antagit utmaningen. Hanna Savola, projektledare och energistrateg på Länsstyrelsen Skåne, berättar om arbetet som ska genomföras under 2014:

– Det ska bli lättare att följa upp sina utsläpp och förstå vad som återstår att göra. Deltagare ska också kunna hämta inspiration från varandra och tillsammans skapa en marknad för klimatsmarta alternativ. Det handlar om att göra klimatarbetet enkelt, roligt och stimulerande så att fler antar utmaningen!

Att ansluta sig till *100 % fossilbränslefritt Skåne 2020* är ett tydligt ställningstagande för framtiden. Det som en gång började som en politisk vision är idag något som flera organisationer, företag och privatpersoner tycker är en självklarhet. Skånetrafiken hade exempelvis 2012 68 procent fossilfritt i sin trafik, vilket var en ökning med 9 procentenheter jämfört med året innan.

Länsstyrelsen Skåne är en av myndigheterna som antagit utmaningen.

– För att komma närmare målet byter vi till gasdrivna bilar, har grön el till kontoren och arbetar för att successivt minska flygresor och övergå till tågresor, berättar Andreas Karlsson, som har ansvar för Länsstyrelsen Skånes miljöledningssystem.

Bland dem som hittills anslutit sig finns också många företag, allt från riktigt stora till små enmansföretag. Dessutom är många privatpersoner med – personer som till exempel reser kollektivt istället för med bil eller kör gasbil, värmer huset med pellets och liknande.

– Vi inom Klimatsamverkan Skåne hoppas förstås att många fler skånska företag, kommuner och organisationer vill ansluta sig, säger Annelie Johansson, miljödirektör på Länsstyrelsen. Taxiföretag som vill övergå helt till förnybara bränslen, bilhandlare som kan tipsa kunderna om bra alternativ och fjärrvärmebolag som i sin tur kan hjälpa sina kunder att få fossilfri uppvärmning är några exempel. Att ställa om till fossilfritt vad gäller värme, transporter och el behöver inte vara komplicerat. Tillsammans bygger vi en marknad för förnybara och fossilbränslefria alternativ.

Om du också tycker att Skåne ska vara föregångare och visa att det går, är du välkommen att ansluta dig eller din organisation till *100 % fossilbränslefritt Skåne 2020* via Klimatsamverkan Skånes webbplats www.klimatsamverkanskane.se.

Vanliga frågor

Vad är fossila bränslen?

Olja, bensin, diesel, stenkol och naturgas är de som brukar räknas till fossila bränslen.

Vad är fossil el?

Fossil el är el som kommer från olja, kol och andra fossila energikällor. Genom att skriva avtal om Grön el/Bra miljöval-el med din elleverantör uppfyller du punkten om ingen användning av fossil el. Du kan också producera egen förnybar el, till exempel med solceller.

Måste jag sluta köra bil?

Nej. Förutom att dra ner på onödiga körningar och välja kollektivt resande eller cykel kan man välja en bil som drivs med förnybar energi.

Hur är det med fjärrvärme? Är det ett fossilbränslefritt alternativ?

De flesta fjärrvärmeverk i Skåne använder en mix av förnybara och fossila bränslen och många har över 90% förnybara bränslen.

Ska jag minska energianvändningen?

Ja, det är alltid bra: då kan den förnybara energin räcka till många fler.

Hur är det med flygresor då?

Det finns möjlighet att klimatkompensera flygresor, både hos flygbolag och hos fristående organisationer. Men det bästa är att försöka hitta alternativ till flygresor om det är möjligt.

Vad händer om vi inte lyckas bli 100% fossilbränslefria till 2020?

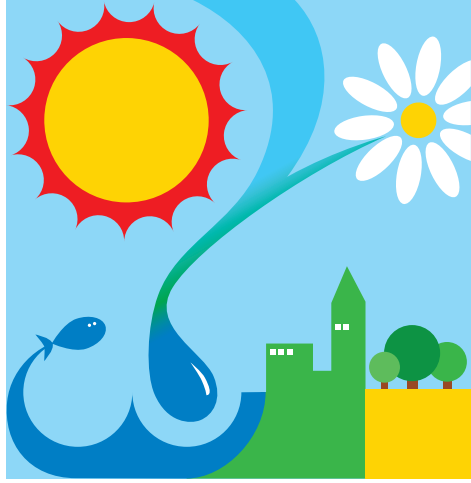
Då finns möjlighet att klimatkompensera för era återstående utsläpp.

Kontaktperson:

Hanna Savola, Miljö- och vattenstrategiska enheten, Länsstyrelsen Skåne, hanna.savola@lansstyrelsen.se, 010-224 16 24

Tips: så kan företag, kommuner och andra organisationer gå tillväga

1. Kolla upp om det finns några andra policybeslut eller annat som ligger i linje med *100 % fossilbränslefritt Skåne 2020*.
2. Skriv ett internt PM om uppdraget som underlag för förankring och beslut om att gå med. En enkel nulägesbeskrivning är bra att ha med: vad använder ni för bilar, hur värmer ni era lokaler och vad har ni för el?
3. Fått igenom beslutet? Anmäl er på www.klimatsamverkanskane.se

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Hållbar konsumtion

9. Energikrav i tillsynen

En effektivare arbetsmetodik tas fram för att arbeta med energikrav inom tillsynen. Krav ställs på energikartläggning och energibesparande åtgärder för miljöfarliga verksamheter.

Aktörer: Länsstyrelsen, Kommuner, Energi-kontoret Skåne

PROEFF står för *Projekt för energieffektivisering i skånska företag genom tillsyn och rådgivning.*

Energitillsyn och energirådgivning är viktiga sätt att minska energianvändningen.
Foto: Mats Lagerström

PROEFF – hjälp för både kommuner och företag

Genom tillsyn och rådgivning kan företag bli energieffektiva.

Ett viktigt sätt att minska klimatpåverkan är att använda energin effektivare – helt enkelt minska slöseriet, både genom teknik som är energisnålare och genom att minska energisvinnet (saker som står på standby, maskiner som står och går när ingen använder dem och liknande).

Enligt Skånes miljömål ska den slutliga energianvändningen, alltså det som används, i Skåne år 2020 vara 10 procent lägre än genomsnittet för åren 2001-2005. EU har fastställt att medlemsländerna till år 2020 ska minska energianvändningen (primäre energi = det som stoppas in i systemet vid produktion) med 20 procent jämfört med år 2005.

Industrisektorn står för cirka 30 procent av den totala energianvändningen. Det är därför viktigt att industrin börjar arbeta aktivt med att göra sina verksamheter mer energieffektiva, och på så vis minska sina klimatutsläpp.

PROEFF: skåniskt projekt med fokus på tillsyn

PROEFF inleddes redan 2009 som ett samarbetsprojekt mellan Energikontoret Skåne och Länsstyrelsen Skåne, med syftet att öka energieffektiviseringen i Skånes företag och industrier. Projektet har fortsatt i PROEFF II under 2011-2012, och PROEFF III kommer att drivas under 2014.

För att påverka företagen har projektets huvudinriktning varit att:

- Miljöinspektörer tillämpar tillsyn på energiområdet enligt miljöbalken.
- Energi- och klimatrådgivare intensifierar energirådgivningen till företag.
- Informera företagen om den klimatmässiga och ekonomiska potentialen i aktivt energieffektiviseringsarbete.

Energi nytt och ovant för många

Många företag ser inte energifrågor som en del av sin ordinarie verksamhet – energi är helt enkelt bara något som ska finnas. Det är bara ett fåtal företag som har energiledningssystem eller liknande. Kunskapen om möjligheterna att energieffektivisera och spara pengar på det är ofta låg, eller så saknas kompetens och verktyg för att genomföra effektiviseringar.

Även för kommunernas och Länsstyrelsens miljöinspektörer är energi ett nytt och ovant arbetsområde. Och för energi- och klimatrådgivarna är företagsrådgivning relativt nytt, vilket kräver nya metoder och arbetssätt.

Därför har olika energit utbildningar till inspektörer, rådgivare och företag varit en viktig del i PROEFF. Energirundvandringar på företag har hjälpt företag se vad som kan göras och inspektörer att veta hur man kan ställa krav och göra tillsyn när det kommer till just energi. Dessutom har informationsbroschyrer, checklistor och en webbplats tagits fram.

Resultat hittills: framgångsrikt men många fortfarande osäkra

Flera av de skånska kommunerna är på gång med att besöka kommunens företag och driva på energieffektiviseringen, i samarbete mellan energirådgivning och energitillsyn. Men i många kommuner är rådgivare och inspektörer fortfarande osäkra i sin roll, och hos en del finns fortfarande en osäkerhet kring exakt vilka krav de kan ställa enligt miljöbalken.

Samtidigt har vi sett att företagets intresse för energifrågan har ökat. Flera av de träffar projektet anordnat för att inspirera företagen att energieffektivisera har varit fullsatta. Företagen har börjat genomföra analyser och åtgärder för att minska energianvändningen. Men nivån på energiarbetet varierar: vissa har kommit långt i sitt arbete men många har fortfarande en lång väg kvar att gå.

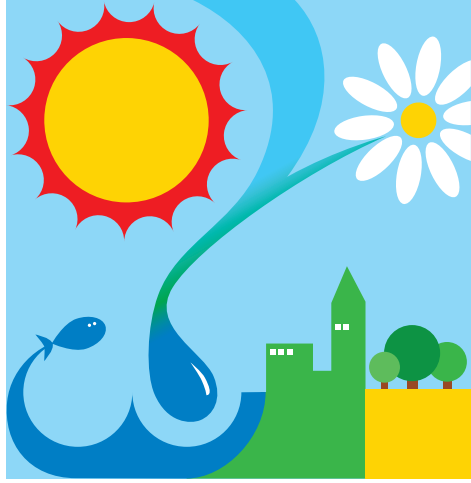
Det har varit tydligt att det är viktigt med engagerad personal, strukturerat arbetssätt och en företagsledning som prioriterar frågan. Ytterligare en intressant iakttagelse är att företag som arbetar mer metodiskt med energieffektivisering verkar i kommuner där kommunen arbetar aktivt med energitillsyn och energirådgivning.

Projektets tredje fas

I PROEFF III är det ”skarpt läge” som gäller. De kommuner som deltar i projektet ska inledningsvis kartlägga energianvändningen i de företag som bedöms använda mycket energi. Därefter ska de bland annat bedriva energitillsyn på företag som förbrukar mer än 500 MWh/år eller som har fler än 100 djurenheter och där ställa krav att de ska utreda möjligheterna att energieffektivisera sin verksamhet. För företag med stora oljepannor ska de ställa krav på att företagen ska utreda möjligheten att byta till fossilfri uppvärmning, och för företag som förbrukar mer än 100 MWh/år ska en tillsynsplan för energieffektivisering läggas upp.

Kontaktperson:

Veronica Lindeberg, Miljö- och vattentrategiska enheten, Länsstyrelsen Skåne,
veronica.lindeberg@lansstyrelsen.se,
010-224 14 62

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Hänsyn till hav, sjöar och vattendrag

15. Inga ickenedbrytbara plastpåsar i Skåne

Informationskampanj för att motverka användningen av icke nedbrytbara/svärnedbrytbara plastpåsar genomförs i syfte att minska marint skräp.

Aktörer: Frivillig/ Intresseorganisationer, Länsstyrelsen Kommuner, Hållbar Utveckling Skåne, Näringslivet (handel och tillverkare)

Fakta om plast

- Plasten i havet stannar inte lokalt. GPS-sändare på bojar visar att all flytande plast i haven så småningom hamnar i någon av de 5-6 större plastvirvlarna i världshaven. (*The global drifter program*)
- Det vanligaste plastskräpet är fimpen, vars filter oftast är gjorda av en sorts plast som tar upp till fem år att fördelas i naturen. Det slängs en miljard fimpar på marken varje år i Sverige. (*Håll Sverige Rent*)
- Konsumenter bidrar med 90 procent av plastskräpet i havet idag. På 80-talet kom 50 procent från konsumenter och 50 procent från industrier. (*IMARES research institute*)
- 95 procent av alla stormfåglar i Nordsjön har plast i magen. I genomsnitt 33 bitar och 0,38 gram plast per fågel. (*IMARES research institute*)
- Upp till 1 000 000 gånger högre koncentrationer av giftiga ämnen har uppmätts på ytan av plastpartiklar jämfört med i omgivande vatten. (*ALGALITA research institute*)

Svensk hamn efter en blåsig dag. Foto: Daniel Hansson.

Är du plastmedveten?

Plast är ett fantastiskt material som använts på otroligt många sätt och produceras i extrema mängder. Men ingen vet egentligen i vilken utsträckning plasten påverkar vår miljö på lång sikt. Tack vare mätningar och nya forskningsresultat börjar bilden långsamt klarna över plastens effekter på våra hav. Det är en bild som säger att det är dags att vakna och ta problemet på allvar.

Havet är den ultimata slutstationen för skräp och föroreningar. Via luft, land och vatten kommer skräp och partiklar ut i havet och blir en del av världens största sammanhängande soptipp. Omkring 15 procent av skräpet flyter iland, 15 procent flyter runt i vattenmassan och 70 procent sjunker till botten. Bland skräpet finns stora mängder mikropartiklar som inte syns med blotta ögat. De kommer bland annat från vägslitage och tvätt av kläder men är också biprodukter vid tillverkningsprocesser och spolat ut med produkter som innehåller mikroplaster. Större skräp som med tiden smulas sönder i mindre bitar bidrar också till mängden mikropartiklar i havet.

Plastens egenskaper gör det till ett skräp som inte bara påverkar havsmiljön lokalt utan även globalt och under lång tid. Plastskräp, stort som smått, är lockande för djur att äta och bär ofta med sig olika miljögifter. Det är både ämnen som blandats i plasten vid tillverkning och långsamt frigörs, men även fettlösliga ämnen som finns i vattnet och söker sig till plastens feta ytor. Den absoluta majoriteten av plasterna bryts heller inte ner biologiskt utan finfördelas bara till allt mindre partiklar som påverkar först stora och sedan riktigt små djur på sin resa ner till näringsvävens lägsta nivåer. Och även om större plastskräp är ett allvarligt hot mot många djur är det kanske framför allt effekterna av mikropartiklarna som är det allra största hotet på lång sikt.

Nyligen publicerades studier som bekräftar att mikroskopiska plastpartiklar fungerar som effektiva budbärare av giftiga ämnen. När plasten äts lämnar vissa av ämnena plastens yta och tas upp i djurets vävnader. Om ett djur väl får i sig dessa fettlösliga ämnen är de mycket svåra att bli av med. Allt mer giftiga ämnen samlas i djuret och genom näringskedjan anrikas sedan gifterna och når allt högre koncentrationer. Tillför man stora mängder mikropartiklar blir alltså

föroreningsproblematiken i havet dubbelt besvärlig. Plastpartiklarna kan vara skadliga i sig men gör också att giftiga ämnen snabbare tar sig in i näringskedjan och påverkar djur och därmed i slutändan också oss själva. Synden straffar verkligen sig själv om vi låter plasten komma ut i naturen.

Idag vet vi väldigt lite om hur mycket plast det finns i havet och vad det innebär för livet i havet på lång sikt. Utöver ett fåtal skräpräkningar på stränder och ett fåtal mikrokräpmsmätningar till havs är det enda vi egentligen kan säga att ”det är mycket plast, det blir allt mer och den skadar miljön!” Det pratas redan om *plastisfären* som en av människor skapad värld i havet där små organismer lever bundna till plastskräpet som samlas i de cirkulära strömmarna i världshaven. Enligt en uppskattning var källorna till plastskräp i havet under 1980-talet lika delar industri och konsumenter. Idag beräknas 90 procent av plasten i havet vara konsumentplast. Den informationen måste vi alla ta till oss.

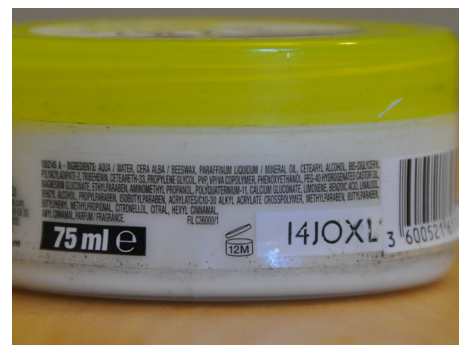
Länsstyrelsen Skåne lyfter i sitt program *Skånska åtgärder för miljömålen* fram plastpåsar som en symbol i plastfrågan. Åtgärden i programmet handlar egentligen om all plastpåverkan, men plastpåsen är den där plasticsaken som finns i allas vardag, som syns flygande på gator och torg när det blåser, som ligger på gräsmattor och åkrar och som flyter i vattnet vid strandkanten. De flesta av oss använder väldigt många plastpåsar i onödan. Och även om många är duktiga på att återanvända och återvinna dem så försvinner allt för många påsar utanför återvinnings- och sophanteringssystemet. Det finns en anledning till att flera länder och städer på ett eller annat sätt har förbjudit plastpåsar. I dagsläget tittar även EU på hur miljöpåverkan från plastpåsar kan minskas.

Vi måste lära oss mer om plasten, hur vi använder den och varför den hamnar i naturen. Vi måste se plastens långsiktiga påverkan på miljön. Vi kommer att behöva plast även i framtiden, men den ska finnas på rätt plats och användas på rätt sätt. Engångstänket gällande plast måste minskas och inom plasthantering finns många frågor att lyfta. Vilka plastprodukter ska vi tillåta? Vilket ansvar har producenterna? Hur förbättrar vi återvinningen av plast? Hur förhindrar vi att fimpar, tuggummin och plastskräp hamnar på marken? Hur förhindrar vi att vind eller djur sprider skräp från osmarta papperskorgar? Hur städar vi upp det skräp som ändå hamnar på marken och i naturen? Hur får vi färre borttappade fiskeredskap i haven? Hur stoppar man mikropartiklarna från att hamna i våra vatten? Vi börjar bli *klimatsmarta* och vi försöker tänka *hållbart* och *ekologiskt*, nu är det dags att vi också blir *plastmedvetna*.

För att förstå alla aspekter av vad plastnedskräpningen innebär behövs mer forskning och övervakning. Vi behöver framför allt veta mer om det skräp vi inte kan se med blotta ögat. Flera mikrokräpmsanalyser behövs runt Sveriges och Skånes kuster. Först då ser vi vardagen i havet på den viktiga planktonnivån och kan analysera mikrokräpets ursprung och påverkan. Samtidigt får inte kunskapsluckorna bli en ursäkt för att inte agera. Problemets totala omfattning och alla detaljer kanske inte är kända, men vi vet ändå att våra fimpar, plastpåsar och mikrokräp skadar vår havsmiljö. Och det är väl egentligen allt som borde behövas för att börja agera. **Det här är en utmaning:** Genom trender i butiker och i återvinnings- och pantstatistik hoppas vi kunna se hur skåningarna blir allt mer plastmedvetna. **Vad kan du göra för att minska din plastpåverkan?**

Vad kan jag göra?

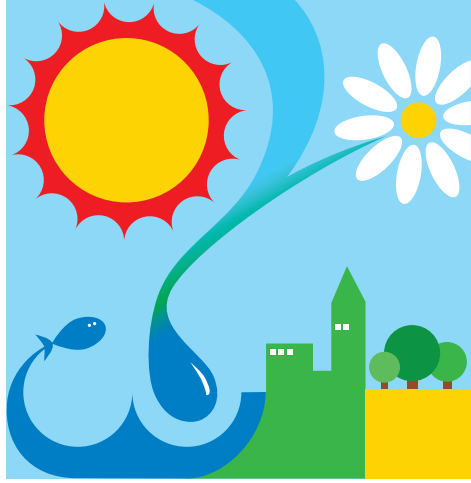
- Bli plastmedveten. Håll dig uppdaterad om ny kunskap.
- Självklarheter: Tag hand om ditt skräp, din fimp, din fiskelina.
- 1) Återanvänd 2) Återvinn i sopsortering 3) Saknas platsortering: Brännbart avfall.
- Minska användning av engångsplast – påsar, bestick, muggar etc.
- Undvik produkter hygien- och skönhetsartiklar med mikroplaster.
- Undvik kläder av plastmaterial och lufta dem istället för att tvätta ofta.
- Tänk: Finns det en plastfri produkt med motsvarande funktioner?
- Våga vara jobbig. Prata om plastproblem när du kan upplysa och påverka.
- Våga vara duktig. Hitta en lösning. Plocka upp ett skräp om dagen...

Många smink- och hygienartiklar innehåller mikroplaster. Denna hårprodukt innehåller till exempel plasten PVP (Polyvinylpyrrolidon). Läs mer om mikroplaster på www.plastriot.se
Foto: Jonas Gustafsson.

Kontaktperson:

Jonas Gustafsson, Miljö- och vattentategiska enheten, Länsstyrelsen Skåne,
jonas.m.gustafsson@lansstyrelsen.se,
010-224 13 45

SKÅNSKA ÅTGÄRDER FÖR MILJÖMÅLEN

Hållbar konsumtion

2. Information för en giftfri vardag

Informationskampanjer genomförs riktade till näringsliv, allmänhet, offentlig verksamhet och bransch- och intresseorganisationer med tema "Giftfri vardag" (kläder, skor, leksaker, kosmetik, hygienprodukter, elektronik, byggvaror).

Aktörer: Länsstyrelsen, kommuner

Plastleksaker. Foto: Sara Edlund Fredholm.

Våga fråga! Om kommunal miljötillsyn som ett verktyg inom kemikalieområdet

Mobiltelefoner, möbler, leksaker, barnkläder och barnvagnar. Många varor i vår närhet innehåller ämnen som kan vara mer eller mindre skadliga för oss och för vår miljö. Men du har också rätt att få veta.

Alla varor innehåller kemiska ämnen. De ingår i de material och komponenter som varorna är tillverkade av. Kemiska ämnen kan också vara tillsatta för att uppnå vissa funktioner i varorna. Det kan till exempel vara för att göra textil svår att tända eld på, en plast mjuk eller för att göra en metallyta blank.

När ett kemiskt ämne finns i en vara, kan den under vissa omständigheter läcka ut. Läckage kan ske vid tillverkningen, när varan används eller när den blir till avfall. En hel del kemiska ämnen kan orsaka negativa effekter på människors hälsa och på miljön. Exempel på kemiska ämnen som kan spridas från varor och ge negativa effekter är vissa flamskyddsmedel, mjukgörande ftalater och perfluorerade ämnen.

Reach-förordningen: en viktig del av EU:s kemikalielagstiftning

REACH står för *Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals*. Förordningen innebär att alla kemikalier som det tillverkas eller används minst ett ton per år av inom EU måste testas vad gäller hälsa och miljö, och dessutom registreras vid europeiska kemikaliemyndigheten i Helsingfors. För särskilt giftiga ämnen gäller reglerna oavsett mängder.

En del i Reach är den så kallade informationsplikten, som innebär att du som konsument har rätt att få veta om varan du köper innehåller ämnen som finns med på *kandidatförteckningen*, det vill säga europeiska kemikaliemyndighetens förteckning över ämnen med särskilt allvarliga egenskaper, exempelvis hormonstörande, cancerogena och fortplantningsstörande ämnen. Den som säljer, importerar eller tillverkar en leksak, ett klädesplagg eller vad det nu är du köper

Läs mer:

www.kemi.se/reach

Handlingsplan för en giftfri vardag:
www.kemi.se/Start/Handlingsplan-for-en-giftfri-vardag/

är alltså skyldig att lämna information om du begär det, om varan innehåller mer än 0,1 procent av något ämne på kandidatförteckningen. Och de måste svara dig inom 45 dagar.

En vara kan uppfylla alla lagliga krav, vara godkänd och klara gränsvärden men ändå innehålla ämnen på kandidatförteckningen över 0,1 procent – och säljare/importör/tillverkare är alltså ändå skyldig att upplysa dig om du begär det.

Det låter ju enkelt i teorin, men i praktiken kan det vara svårt för en konsument att ställa dessa frågor. Och känner företagen ens till sina skyldigheter på området? Reach är en ganska ny lagstiftning och samtidigt stor och komplex och svår att sätta sig in i för den som varken är kemist eller jurist. Och från myndighetshåll finns ibland en osäkerhet kring hur man på ett smidigt sätt kan arbeta med att ge Reach genomslag.

Tillsyn visar på intresse och kunskapsbehov

Ett viktigt verktyg från statliga myndigheter och kommuner är tillsyn. Kommuner har, tillsammans med Kemikalieinspektionen, tillsyn över kemikalier och varor i handeln. Därför genomfördes under 2013 ett tillsynsprojekt inom *Miljösamverkan Skåne* med inriktning på tillsyn enligt Reach. Projektet inriktades på mjuka plastleksaker och utklädningskläder för barn, eftersom dessa varor ofta innehåller farliga kemikalier samtidigt som barn är en utsatt och känslig grupp.

Syftet med projektet var bland annat att undersöka vad handeln kan och vet om Reach, informationsplikten och kemikalier i stort. Samtidigt ville man använda tillsynen till att medvetandegöra. Tanken var egentligen inte i första hand traditionell kontroll, utan dels att öka kunskapen hos handeln, dels att inom Miljösamverkan Skåne lära sig mer om hur man kan arbeta med tillsyn inom kemikalieområdet. Det vägledningsmaterial som togs fram kommer till exempel att kunna användas av miljöinspektörer även vid tillsyn av kemikalier i andra varugrupper.

Inom projektet togs även fram en enkel broschyr till konsumenter: *Våga fråga om innehållet!* I broschyren (se sidan 81) finns i korthet den information kunden – och affären – behöver kring lagstiftning och rättigheter. Broschyren är samtidigt en blankett för kontaktuppgifter och därmed avsedd att underlätta för affären som får frågan och sedan ska höra av sig till kunden igen.

Vad gav då projektet för resultat i de 13 skånska kommuner där inspektionerna genomfördes? I korthet kan sägas att kunskapen om lagstiftningen och problematiken kring kemikalier i varor behöver bli bättre. Fler affärer känner till informationsplikten än lagstiftningen i sig. Dock fanns ett påtagligt intresse för frågorna hos många affärer. En samlad rapport från projektet kommer under våren 2014.

Inom projektet gjordes däremot ingen provtagning av det faktiska innehållet av kemikalier i leksaker. Detta har dock gjorts i flera andra projekt där Malmö, Göteborg och Stockholm samarbetat, och Kemikalieinspektionen gör också detta i sin tillsyn. Under 2014 genomför Kemikalieinspektionen i samverkan med landets kommuner ett projekt med fokus på farliga metaller i smycken, där Kemikalieinspektionen kommer att göra kemiska analyser på varuprover från olika kommuner.

Några exempel på farliga kemikalier som kan finnas i vanliga konsumentvaror

Ftalater

Var? Mjukgörare i plast (oftast PVC) och gummi, leksaker, golv, kablar, tapeter, mm
Hur? Reproduktionstoxiska, miljöfarliga

Bromerade flamskyddsmedel

Var? Plaster, textilier, elektronik, byggmaterial, möbler
Hur? Miljöfarliga, svärnedbrytbara, bioackumulerande, eventuellt reproduktionstoxiska

Azofärgämnen

Var? Textil och läder
Hur? Cancer, allergi, giftiga, miljöfarliga

Bisfenol A

Var? Hårda plaster (polykarbonater), epoxi (lack i till exempel konservburkar), relining, tandfyllnad
Hur? Reproduktionsstörande, troligen även allergiframkallande, hormonstörande, påverkan på beteende, fetma, insulinproduktion, cancer etc.

Nonylfenoletoxilater

Var? Textilier
Hur? Miljöfarliga, hälsoskadliga

Högfluorerade ämnen

Var? Ytaktiva, smuts- och vattenavvisande, impregnerat tyg och specialtextilier, stekpannor med mera
Hur? Extremt svärnedbrytbara, bioackumulerande, reproduktionsstörande, miljöfarliga

Miljösamverkan Skåne

Miljösamverkan Skåne är ett samarbete mellan kommunerna i Skåne, Kommunförbundet Skåne, Länsstyrelsen och Arbets- och miljömedicin vid Region Skåne. Samarbetet syftar till att effektivisera miljö- och hälsoskyddsarbetet i länet och ge stöd till myndigheternas tillsyn inom miljöbalken.

Kontaktperson:

Sara Edlund Fredholm, Miljötillsynsenheten,
Länsstyrelsen Skåne,
sara.edlund.fredholm@lansstyrelsen.se,
010-224 12 96

Land och folkmängd i Skåne – kommunvis

Kommun	Areal km ²			Totalt	Invånare ³	Arealfördelning, km ²				
	Land ¹	Inlands- vatten ²	Havsvatten ²			per km ² land	Tätorter ⁴	Skog ⁵	Åker ⁶	Betesmark ⁷
Bjuv	116,2	0,3	0	116,4	14 805	127	12	27,8	92,1	3,6
Bromölla	163,4	22,9	10,7	196,9	12 307	75	9,1	87,6	32,1	13,8
Burlöv	18,8	0,1	0,4	19,3	17 159	913	7,1	0,03	6,8	0
Båstad	218,4	0,5	668,5	887,3	14 272	65	13,2	30,5	105	16,7
Eslöv	421,7	4,9	0	426,5	31 826	75	15,7	53	293,2	10,5
Helsingborg	346,3	1	78,5	425,7	132 784	383	52,7	18,4	228,1	3,4
Hässleholm	1276,5	37,6	0	1314,2	50 214	39	38,6	733	192,6	60,2
Höganäs	144,3	0,2	535,7	680,2	25 031	173	15,4	6,4	92,3	4,3
Hörby	422,8	12,4	0	435,2	14 921	35	5,6	140,3	163,1	43
Höör	293,0	28,7	0	321,7	15 644	53	11,3	136,3	75,5	17,3
Klippan	376,5	4,9	0	381,4	16 716	44	10,9	196,8	89,5	20,3
Kristianstad	1251,7	94,3	482,5	1828,5	80 993	65	50,8	451,4	422,1	95,6
Kävlinge	153,8	0,6	139,2	293,7	29 637	193	15,9	5,3	72,1	3,3
Landskrona	141,2	12,3	149,1	302,5	42 937	304	17,9	1,7	96,1	2,6
Lomma	55,6	0,5	34,6	90,7	22 505	405	8,8	0	34,9	1,5
Lund	430,3	12,6	0	442,9	114 308	266	38,2	76,3	206,8	29,2
Malmö	155,6	0,9	178,7	335,1	312 089	2006	75,7	0,3	51,4	2,2
Osby	578,6	23,5	0	602	12 686	22	11,5	409,4	21,2	17,8
Perstorp	159,8	3	0	162,8	7 126	45	5,4	96,4	15,2	6,2
Simrishamn	394,2	0,7	871,7	1266,6	18 928	48	12,9	63,8	216,2	34,3
Sjöbo	495,7	13,6	0	509,2	18 403	37	10,5	107,5	267,3	40,5
Skurup	195,2	0,9	300,6	496,6	15 031	77	7,7	9,3	148	3,3
Staffanstorps	107,6	0,3	0	107,9	22 650	211	8,4	0,03	85	1,4
Svalöv	390,5	0,6	0	391,1	13 307	34	8	104,1	214,7	14,1
Svedala	219,0	8,6	0	227,6	20 056	92	8	40,5	121,3	10,7
Tomelilla	398,7	0,7	0	399,4	12 856	32	7,9	79,1	224,3	30,7
Trelleborg	342,1	1,8	837,8	1181,7	42 775	125	16,8	6	277,3	3,2
Vellinge	143,2	1	559,8	704	33 833	236	21,3	0	87,6	3,4
Ystad	352,4	4,3	858,8	1215,5	28 590	81	12,4	32,4	240,9	16,5
Åstorp	93,0	0,2	0	93,2	14 898	160	9,7	13,6	53,7	1,8
Ängelholm	422,6	10,9	49	482,4	39 856	94	20,9	130,6	185,9	8,5
Örkelljunga	321,5	10	0	331,5	9 641	30	8,6	193,9	23,7	8,3
Östra Göinge	434,9	18,5	0	453,4	13 650	31	12,8	279,4	62	20,5
Totalt	11034,6	333,1	5755,5	17123,1	1 272 434	115	581,6	3530,9	4498	548,7

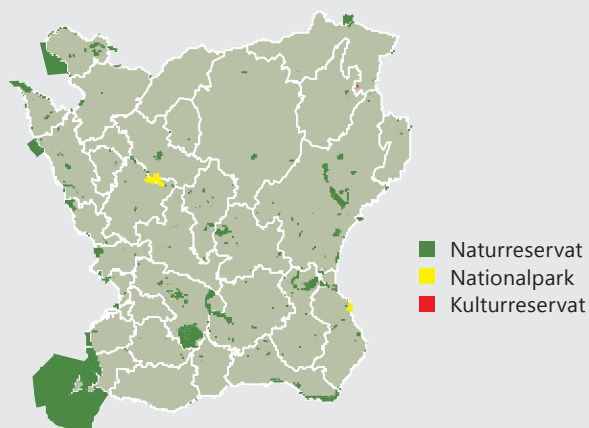
1) 2008-01-01 2) 2000 3) 2013-11-01 4) 2005 5) Skogsdataregistret 2003 6) 2007 7) Jordbruksverket 2007

Rödlistade arter i Skåne

Biotop	Antal rödlistade arter i Skåne
Skogsmark	835
Odlingsmark	916
Urban miljö	208
Våtmarker	221
Limniska miljöer	123
Havsstrand	156
Marin/brackvattenmiljöer	49
Försvunna från Skåne	369

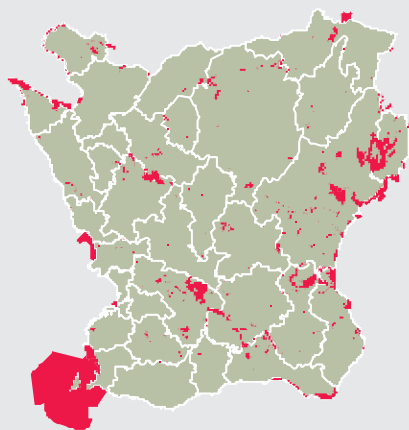
Antal rödlistade arter i Skåne fördelat på olika biotoper, samt antal nationellt rödlistade arter som försvunnit från länet (data hämtade från Gärdenfors 2010). Vissa av arterna kan förekomma i flera livsmiljöer. Urval: Skåne, endast artnivå, ej utdöda, ej kunskapsbrist.

Skyddad natur i Skåne.

3 nationalparker, 255 naturreservat och 1 kulturresevat (Örnanäs i Östra Göinge kommun)

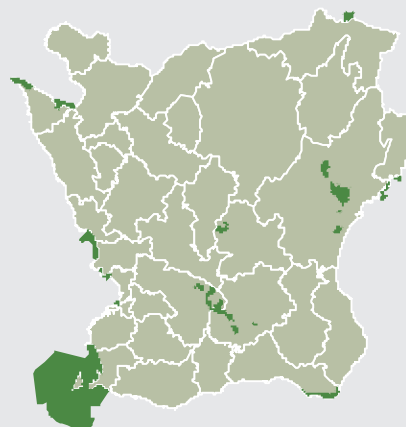
Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Natura 2000- områden i Skåne.

Kartan till vänster (röda markeringar) visar områden som omfattas av habitatdirektivet, och kartan till höger (gröna markeringar) visar områden som omfattas av fågeldirektivet. Områden enligt fågeldirektivet överlappar ofta helt eller delvis habitatdirektivets områden.

Källa: Länsstyrelsen Skåne.

Tankställen för fordons-/biogas i Skåne

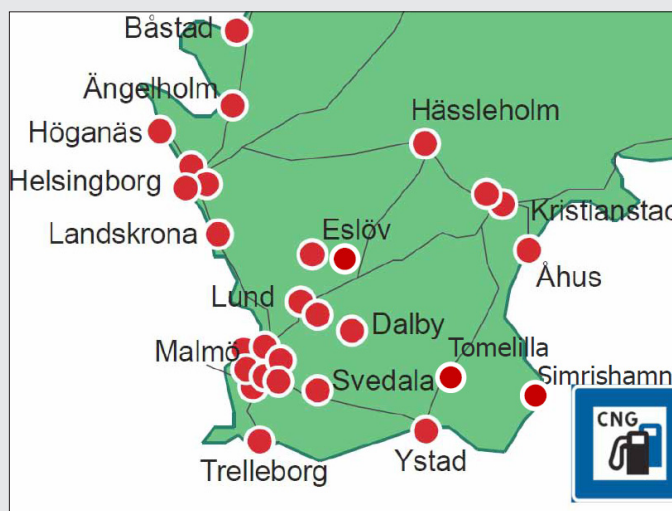
Det finns 28 tankställen för fordons-/biogas i Skåne. En stor andel av den producerade fordonsgasen används inom kollektivtrafiken. Sedan år 2011 är mer än hälften av Skånetrafikens bussar gasdrivna och andelen fortsätter att öka med målet om en fossilbränslefri kollektivtrafik år 2020. Sedan år 2007 har antalet gasdrivna personbilar ökat med över 300 procent till 5411 stycken år 2012. Trots den stora procentuella ökningen utgör detta endast 1 procent av personbilarna i Skåne.

Källa:

Biogas i Skåne 2012, Biogas Syd.

Fordon i län och kommuner 2012, Trafikanalys.

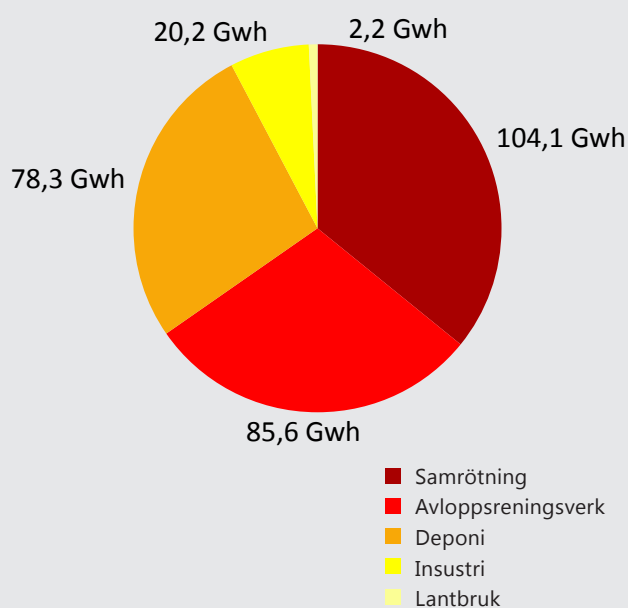
Tankställen för fordonsgas, Energigas Sverige.

Produktion av biogas

Den totala gasproduktionen uppgick till 290 GWh och fördelades per anläggningstyp enligt diagrammet. De tre samröttningsanläggningarna stod för den största produktionen med totalt 104 GWh.

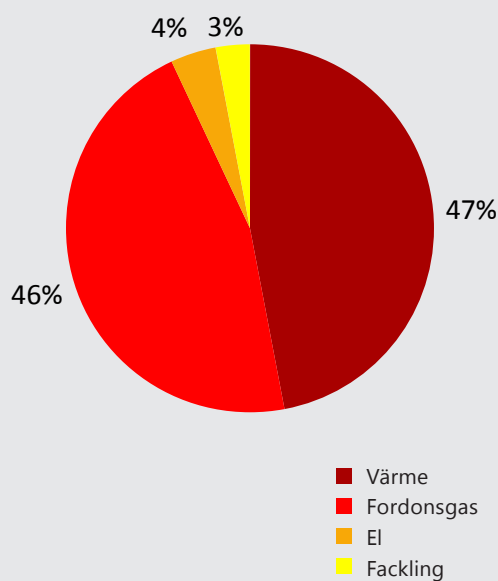
Källa: *Biogas Syd.*

Användning av biogas

Den största delen av den producerade biogasen användes till värmeproduktion, 47 procent. Användningen till fordonsgas kom tätt därefter på 46 procent. Endast en mindre del av biogasen användes till elproduktion eller facklades bort.

Källa: *Biogas Syd.*

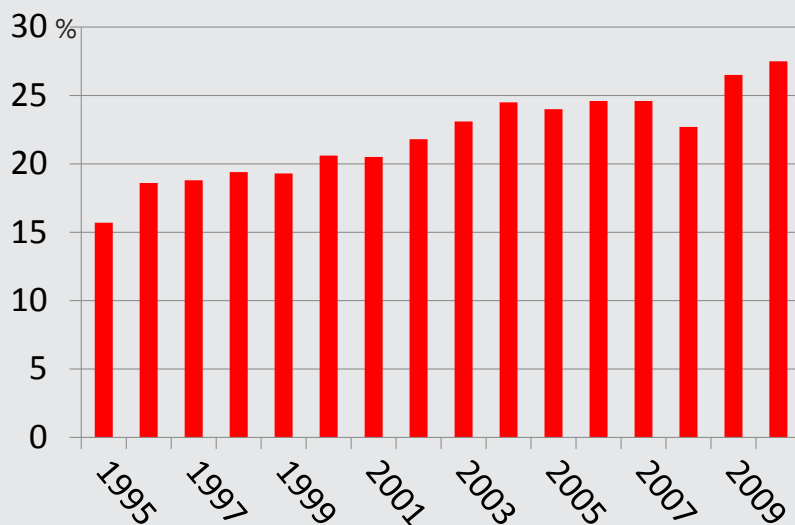

Konsumenttillgängliga kemiska produkter som innehåller allergiframkallande ämnen

I preciseringarna till miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* ingår bland annat att den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte ska vara skadlig för människor eller den biologiska mångfalden. Användningen av allergiframkallande kemiska ämnen i konsumenttillgängliga produkter bör således minska.

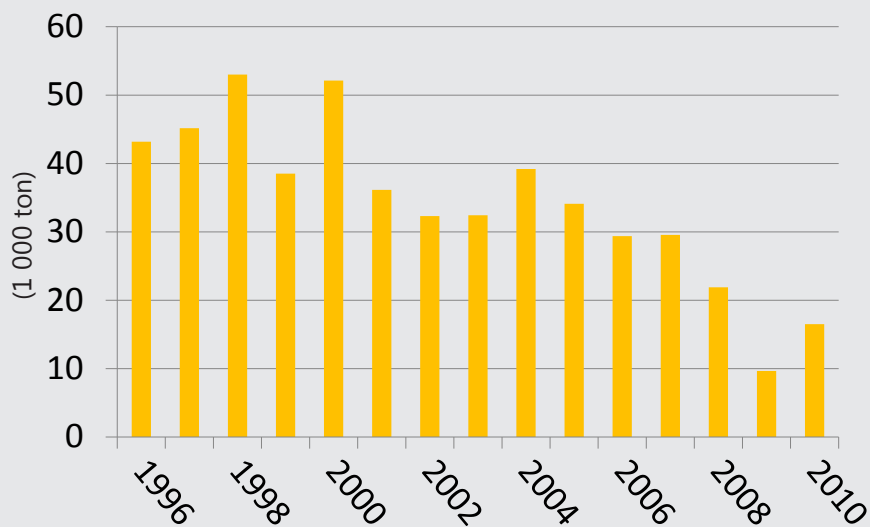
År 2010 innehöll drygt 25 procent av alla konsumenttillgängliga kemiska produkter allergiframkallande ämnen. Sannolikheten att en konsumenttillgänglig produkt innehåller ett allergiframkallande ämne har ökat under de redovisade åren. Dagens utveckling för konsumenttillgängliga kemiska produkter som innehåller kända allergiframkallande ämnen bidrar inte till att målet nås. *Källa: www.miljomal.se.*

CMR-ämnen i varor

Kemiska ämnen med cancerframkallande, mutagen eller reproduktionstoxiska egenskaper (så kallade CMR-ämnen) anses vara särskilt farliga ämnen. Cirka 130 000 ton CMR-ämnen användes för produktion av varor år 2010. Vissa av dessa är syntesråvaror som omvandlas vid användningen. Övriga ämnen, cirka 16 500 ton, finns kvar i varorna. Mängden CMR-ämnen i importerade varor ingår inte i denna mängd.

Förekomsten av CMR-ämnen i svensktillverkade varor minskar. Emellertid hade trenden troligen inte varit lika gynnsam om figuren kunnat inkludera även varuimporten. En allt större del av nyproducerade varor som används i Sverige, och inom EU, importerar från länder där kunskapen om CMR-ämnen i varor ofta är låg. *Källa: www.miljomal.se*

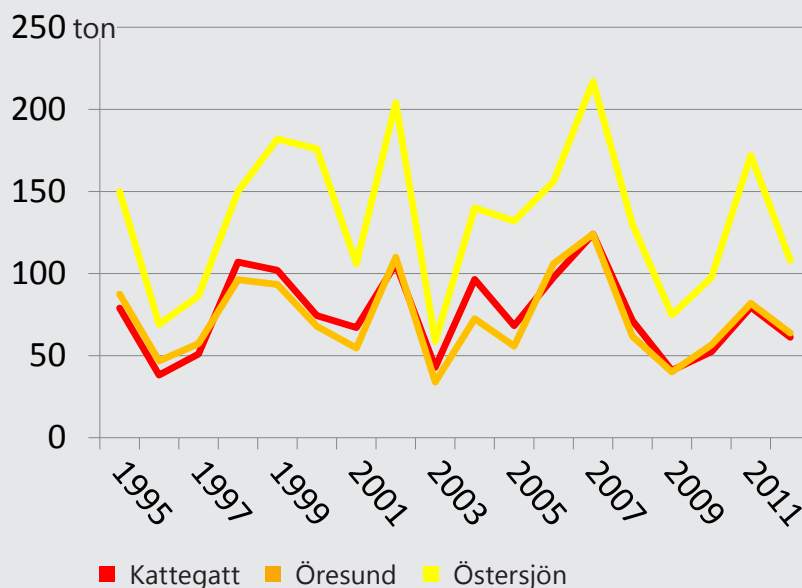

Tillförsel av fosfor från svenska vattendrag till Skånes kust

I Sverige transporterades under 2012 ca 730 ton fosfor (varav 15 procent från Skåne) till Egentliga Östersjön, 64 ton (allt från Skåne) till Öresund samt 743 ton (varav 8 procent från Skåne) till Kattegatt via vattendrag. Till det tillkommer också utsläpp från reningsverk och industrier med direkta utsläpp till havet.

Fosforutsläppen från industrierna och avloppsreningsverken samt från jordbrukets fosforgödsling har minskat under senare år. Trots det har inte fosforbelastningen på havet minskat med samma andel. En förklaring till detta kan vara att en minskning av utsläppen inte direkt leder till en minskad halt i vattnet, då fosfor fastläggs i mark, sjöar och vattendrag för att så småningom frigöras. Dessutom påverkas transporten av variationer i vattenföringen.

Källa: www.miljomal.se.

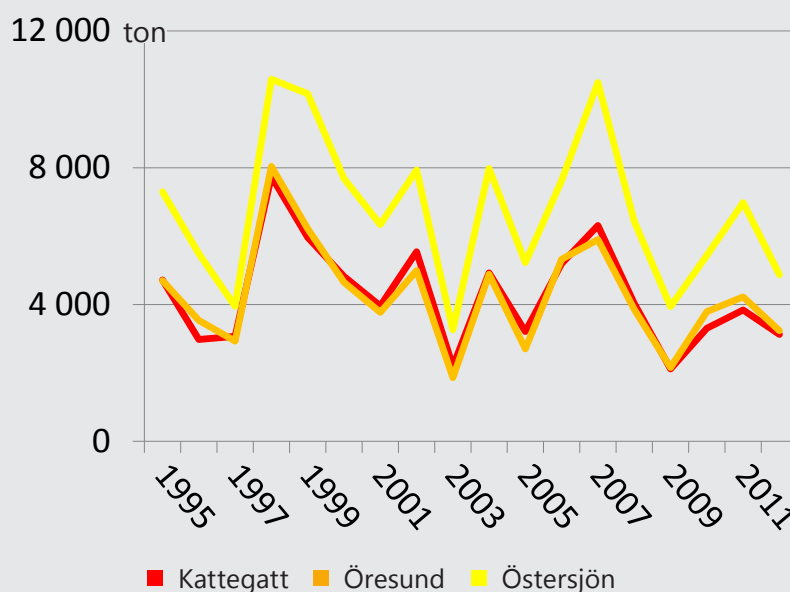

Tillförsel av kväve från svenska vattendrag till Skånes kust

I Sverige transporterades under år 2012 ca 22 867 ton kväve (varav ca 21 procent från Skåne) till Egentliga Östersjön, 3 231 ton (allt från Skåne) till Öresund samt 28176 ton (varav 11 procent från Skåne) till Kattegatt via vattendrag.

Kvävebelastningen på havet har inte minskat under de 40 år som mätningar gjorts trots att både jordbrukets kvävegödsling och industriernas och avloppsreningsverkens kväveutsläpp har minskat under senare år. Att tillförseln av kväve till havet inte har minskat beror på att markens naturliga läckage av kväve utgör en del av den totala transporten via vattendrag. Den årliga variationen beror främst på skillnaden i vattenföring. Vid hög vattenföring transporteras mer kväve ur marken till vattnet.

Källa: www.miljomal.se.

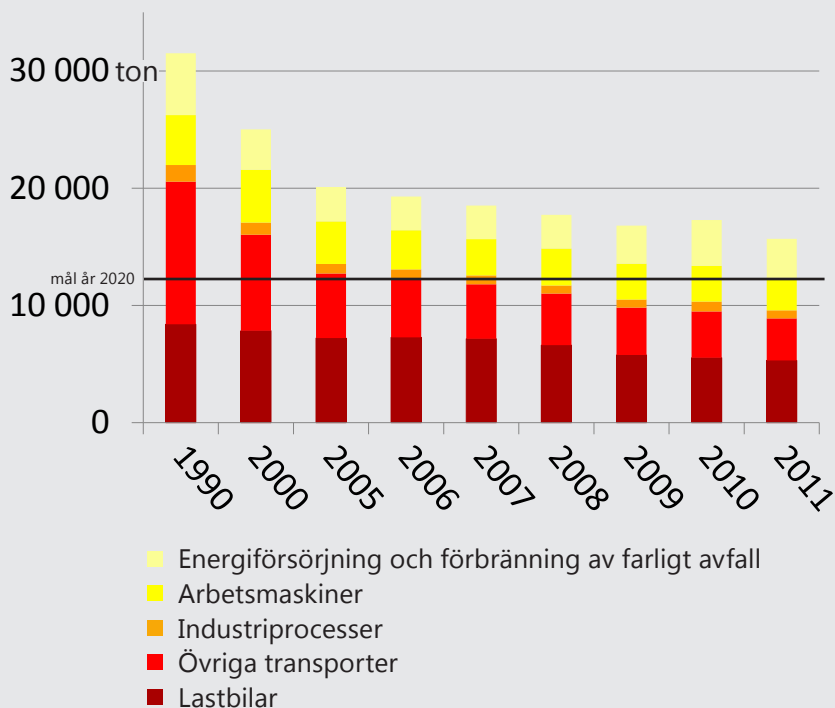
Kväveoxidutsläpp i Skåne län

Utsläppen av kväveoxider i Skåne har nästan halverats sedan 1990. Utsläppen har minskat främst till följd av stegvis skärpta avgaskrav på personbilar och tunga fordon.

Enligt FN:s konvention om långväga transporterade luftföroreningar är målet att kväveoxidutsläppen i Skåne år 2020 högst får uppgå till 12 864 ton.

Utsläpp av kväveoxider från den internationella sjöfarten inom Skåne ingår ej i diagrammet och uppgick till 8 226 ton år 2011.

Källa: www.miljomal.se.

Svaveldioxidutsläpp i Skåne län

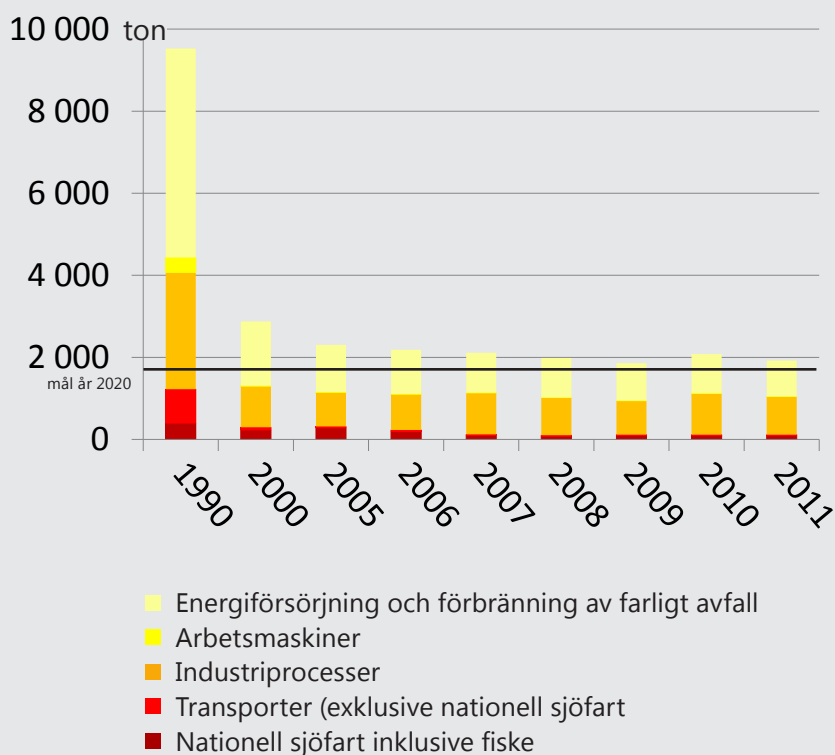
Utsläppen av svaveldioxid minskade kraftigt under 1990-talet. Med fortsatta krav på sänkta svavelhalter i fossila drivmedel och bränsle finns det förutsättningar för att utsläppen från källor på land fortsätter att minska i hela Europa.

Enligt FN:s konvention om långväga transporterade luftföroreningar är målet att svaveloxidutsläppen i Skåne år 2020 högst får uppgå till 1 800 ton.

Utsläpp från den internationella sjöfarten inom länets farvatten har minskat kraftigt de senaste åren och uppgick till cirka 1 800 ton år 2011.

Dessa utsläpp ingår ej i diagrammet.

Källa: www.miljomal.se.

Referenser

Begränsad klimatpåverkan

Skånes färdplan för biogas:

www.biogassyd.se/fardplanbiogas

Statligt stöd till energieffektivisering i kommuner och landsting:

www.energimyndigheten.se/eestod

PROEFF – Energismart Skåne:

proeff.se

Vindkraftsutbyggnad:

www.energimyndigheten.se/sv/Foretag/Elcertifikat/Marknadsstatistik/

Föreningen Sveriges klimatkommuner:

www.klimatkommunerna.se

Skånes klimat- och energistrategi:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimatarbete-lst/Pages/klimat_energistrategi.aspx

Bara naturlig försurning

FN:s luftvårdskonvention:

www.naturvardsverket.se/Nyheter-och-pressmeddelanden/Pressarkiv/Pressmeddelanden-2012/Nytt-avtal-inom-FNs-luftvardskonvention/

Tillståndet i skogsmiljön i Skåne. Resultat från Krondroppsnätet t.o.m. september 2011. IVL rapport B2035, Juni 2012:

www.ivl.se/download/18.488d9cec137bbdef94800057495/B2035.pdf

Krondroppsnätets övervakning av luftföroreningar i Sverige – mätningar och modellering. Resultat t.o.m. september 2012. IVL rapport B2095, Maj 2013:

www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/tillstandet-i-miljon/skanes-luftvardsforbund/rapporter/Krondroppsnätets_rapport_2011-12_B2095.pdf

Verksamhetsberättelse kalkning 2012:

www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/vatten-och-vattenanvandning/kalkning/Verksamhetsberattelse_2012.pdf

Gifrfri miljö

ER-CALUX:

www.oekotoxzentrum.ch/expertenservice/testsysteme/ercalux/index_EN

Ingen övergödning

Tillståndet i skogsmiljön i Skåne. Resultat från Krondroppsnätet t.o.m. september 2011. IVL rapport B2035, Juni 2012:

www.ivl.se/download/18.488d9cec137bbdef94800057495/B2035.pdf

Grundvattenkvalitet i Skåne län, Länsstyrelserapport 2012:12:

www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2012/Grundvattenkvalitet_i_Skane_2012.pdf

Levande sjöar och vattendrag

Strandnära byggande vid sjöar och vattendrag:

www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=122&pl=1

Information om vattenförekomster och deras status:

www.viss.lansstyrelsen.se/

Målmusslans återkomst - UC4life:

www.ucforlife.se

Fiskräknare i Nybroån:

webari.fvt.se/kopingebro

Sydvästlänken:

www.svk.se/Projekt/Utbyggnadsprojekt/Sydvastlanken/

Växjö tingsrätt, Mark och miljödomstolens dom 2012-04-10 i Mål nr M2613-11

Danska "regulativer":

www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2007/Vandloesregulativer.htm

Delbetänkande från Miljömålsberedningen: Långsiktigt hållbar markanvändning, SOU 2013:43:

www.regeringen.se/content/1/c6/21/90/86/12a68497.pdf

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Hanöbuktsprojektet:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/tillstandet-i-miljon/kust-och-hav/hanobukten/Pages/default.aspx

Regeringsuppdrag Hanöbukten, Havs och vattenmyndigheten:

www.havochvatten.se/om-oss/pa-regeringens-uppdrag/regeringsuppdrag/hanobukten.html

Vattenvårdsförbund Västra Hanöbukten, miljöövervakningsresultat:

www.hanobukten.org/resultat.htm

Nätfiskeförbud i grunda havsvatten:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/nyheter/2012/Pages/natfiske-pa-gruntvatten-forbjuds-vintertid.aspx

Skärpta miljökrav på gamla vattenkraftverk:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/nyheter/2013/Pages/skarpta-miljokrav-pa-gamla-vattenkraftverk-i-skane-.aspx

Delrapport om Hanöbukten:

www.mynewsdesk.com/se/havochvatten/pressreleases/delrapport-om-hanoebukten-oeverlaemas-till-regeringen-881157

Oljeutsläpp, statistik:

www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=103&pl=1

Årlig havsrapport:

miljoforskning.formas.se/en/Nummer/Mars-2013/Innehall/Notiser/Fa-ljuspunkter-i-arlig-havsrapport/

Ekologisk status i Skånes kustvatten:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/vatten-och-vattenanvandning/vattenforvaltning/statusklassning/Pages/Ekologisk_status_ytvatten.aspx

Hotstatus ål:

www.artfakta.se/SpeciesFact.aspx?TaxonId=206063

Strandnära byggande vid havet:

www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=123&pl=2&t=Lan&l=12

Närings- och tiaminbrist:

www.balticsea2020.org/alla-projekt/oevergoedning/14-oevergoedning-pagaende-projekt/57-2orsaker-till-b-vitaminbrist-hos-ejder-och-blamussla

Status säl:

www.havsmiljoinstitutet.se/digitalAssets/1350/1350783_havet_2011_sal.pdf

Kammanetens påverkan på ekosystemen:

www.havet.nu/dokument/HU20103kammanetekosystem.pdf

FN:s konvention pm barlastvatten:

www.imo.org/OurWork/Environment/BallastWaterManagement/Pages/Default.aspx

Utvidgat strandskydd:

www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/ovriga_skyddsformer/strandskydd/utvidgat-strandskydd/Pages/default.aspx

Levande skogar

Dikesrensningens effekter på vattenföring, vattenkemi och bottenfauna i skogsekosystem:

www.ivl.se/publikationer/publikationer/divadikesrensningseffekterpavattenforingvattenkemiochbottenfaunaiskogsekosystem.5.348801b413ce8a7ccc5c71.html

God bebyggd miljö

Strukturbild 2012 Förslag till strategier för den flerkärniga miljonstaden Skåne:

www.skane.se/sv/Webbplatser/Strukturbild-for-skane/Tidigare-workshops-och-seminarium/Release-av-forslag-till-gemensamma-strategier/

Miljömålsenkaten Resultat från 2013:

www.boverket.se/Miljo/miljomalsenkaten/Resultat-fran-tidigare-miljomalsenkater/Resultat-fran-2013/

Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett genusperspektiv, Larsson, Jalakas 2008.

Copyright kartor

©Boverket: sidorna 13, 16, 49, 50, 51

©Energimyndigheten (STEM): sidan 13

©Lantmäteriet Geodatasamverkan – GSD Översiktskartan: alla kartor

©Länsstyrelsen Skåne: sidorna 20, 23, 29, 37, 40, 64

©Naturvårdsverket: sidorna 35, 38, 73

©Statistiska Centralbyrån: sidan 12

>>>

Klipp ut kupongerna till höger och lämna dem i butiken om du vill veta vilka kemikalier de varor du köper innehåller. Läs mer om detta på sidorna 70-71.

Som konsument har du
rätt till information om
en varas kemiska innehåll

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE

www.miljosamverkanskane.se

Ett samarbete mellan Skånes kommuner, Kommunförbundet Skåne,
Länsstyrelsen i Skåne län och Arbets- och miljömedicin vid Region Skåne

Våga fråga
om innehållet
Välj giftfritt
när du shoppar

Som konsument har du
rätt till information om
en varas kemiska innehåll

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE

www.miljosamverkanskane.se

Ett samarbete mellan Skånes kommuner, Kommunförbundet Skåne,
Länsstyrelsen i Skåne län och Arbets- och miljömedicin vid Region Skåne

Våga fråga
om innehållet
Välj giftfritt
när du shoppar

Alla varor innehåller kemiska ämnen

Exempel på kemiska ämnen som kan spridas från varor och ge negativa effekter för människors hälsa och miljö är mjukgörande ftalater i plaster, vissa flamskyddsmedel i elektronik och textilier, tungmetaller som kadmium, bly och krom i smycken och skinn, antibakteriella ämnen som silver, triclosan och perfluorerade ämnen i textilier.

Innehåller den här varan farliga kemikalier?

Konsumenter har rätt att få svar inom 45 dagar. Innehåller den här varan mer än 0,1 procent av något av de ämnen som finns på kandidatförteckningen? Ni kan ge mig svar via nedan angivna kontaktvägar.

Varans namn:.....Dagens datum:.....

Svar inom 45 dagar till:

Namn:.....

Adress:.....

Telefon:.....E-post:.....

Fylls i av butik:

Varan innehåller mer än 0,1 procent av följande ämnen på kandidatförteckningen:

.....

Klipp av och lämna till butik

Vad kan du som konsument göra?

Du kan ställa frågor när du handlar och vara misstänksam mot varor som har en stark kemikaliedoft. Du har också rätt att få veta om en vara innehåller ämnen på den så kallade kandidatförteckningen. Många företag behöver ta ett större ansvar för sina produkter. Genom att ställa frågor visar du vägen.

Vad är kandidatförteckningen?

Kandidatförteckningen är en lista framtagen av den europeiska kemikalienmyndigheten Echa. På listan finns ämnen med särskilt höga risker som bland annat kan orsaka cancer och störa vår fortplantning.

I vilka varor kan ämnen på kandidatförteckningen finnas?

Ämnen på kandidatförteckningen kan finnas i alla möjliga konsumentvaror som plastprodukter, textilier, elektronik och byggvaror. Mer information hittar du på www.kemi.se

Följande vara har jag begärt ut information om:

Varans namn:.....

Bulkens namn:.....

Dagens datum:.....

Klipp av och behåll

Alla varor innehåller kemiska ämnen

Exempel på kemiska ämnen som kan spridas från varor och ge negativa effekter för människors hälsa och miljö är mjukgörande ftalater i plaster, vissa flamskyddsmedel i elektronik och textilier, tungmetaller som kadmium, bly och krom i smycken och skinn, antibakteriella ämnen som silver, triclosan och perfluorerade ämnen i textilier.

Innehåller den här varan farliga kemikalier?

Konsumenter har rätt att få svar inom 45 dagar. Innehåller den här varan mer än 0,1 procent av något av de ämnen som finns på kandidatförteckningen? Ni kan ge mig svar via nedan angivna kontaktvägar.

Varans namn:.....Dagens datum:.....

Svar inom 45 dagar till:

Namn:.....

Adress:.....

Telefon:.....E-post:.....

Fylls i av butik:

Varan innehåller mer än 0,1 procent av följande ämnen på kandidatförteckningen:

.....

Klipp av och lämna till butik

Vad kan du som konsument göra?

Du kan ställa frågor när du handlar och vara misstänksam mot varor som har en stark kemikaliedoft. Du har också rätt att få veta om en vara innehåller ämnen på den så kallade kandidatförteckningen. Många företag behöver ta ett större ansvar för sina produkter. Genom att ställa frågor visar du vägen.

Vad är kandidatförteckningen?

Kandidatförteckningen är en lista framtagen av den europeiska kemikalienmyndigheten Echa. På listan finns ämnen med särskilt höga risker som bland annat kan orsaka cancer och störa vår fortplantning.

I vilka varor kan ämnen på kandidatförteckningen finnas?

Ämnen på kandidatförteckningen kan finnas i alla möjliga konsumentvaror som plastprodukter, textilier, elektronik och byggvaror. Mer information hittar du på www.kemi.se

Följande vara har jag begärt ut information om:

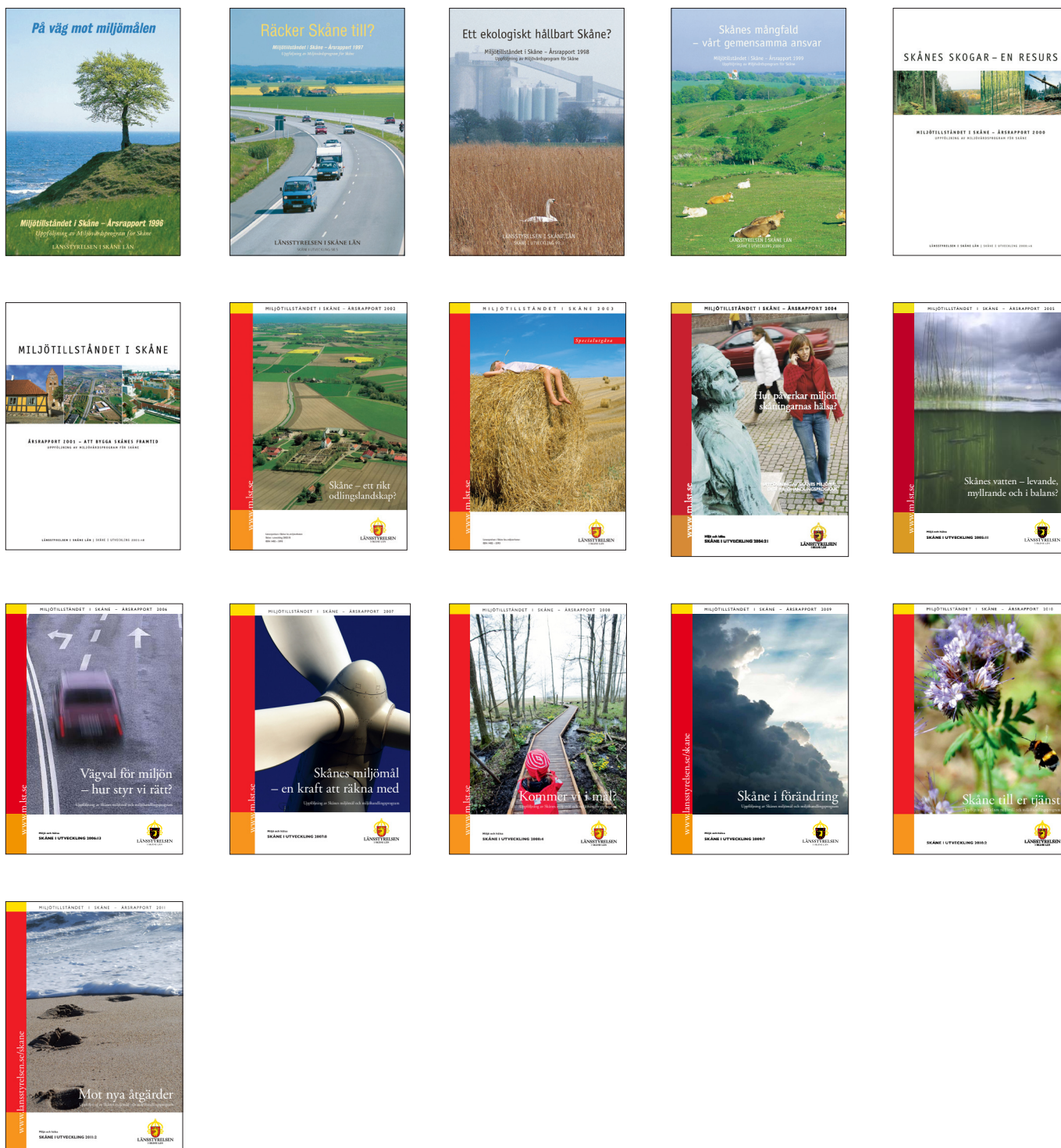
Varans namn:.....

Bulkens namn:.....

Dagens datum:.....

Klipp av och behåll

Tidigare rapporter i serien Miljötilståndet i Skåne

Stort tack till alla som bidragit med texter, statistik, kartor och annat till rapporten!

Åsa Skillius, Karin Söderholm, Lars Collvin, Pardis Pirzadeh, Niklas Hansson, Jonas Andersson, Hillevi Virgin, Marie Eriksson, Anna-Karin Rasmussen, Charlotte Carlsson, Kristian Nilsson, Gudrun Berlin, Jenny Olsson, Anna Stenberg, Therése Ehrnstén, Gabrielle Rosquist, Peter Lange, Maria Nitare, Magdalena Lindberg Eklund, Jonas Gustafsson, Hanna Savola, Sara Edlund Fredholm, Ivan Olsson, Veronica Lindeberg, Annelie Johansson, Tommy Persson, Susanne Dahlberg, Jeanette Persson.

Svårt att nå miljömålen – mer arbete behövs!

Bara ett av femton miljö kvalitetsmål kommer att nås i Skåne med idag beslutade eller planerade styrmedel och åtgärder. Det är bedömningen av Länsstyrelsens miljöexperter. Vad det beror på kan du läsa mer om i den här rapporten

Det betyder att miljöarbetet i Skåne behöver intensifieras. I årets rapport om miljö tillståndet i Skåne passar vi därför på att beskriva några av alla de åtgärder som genomförs av Länsstyrelsen och andra.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane